

Núm. 805

JUNY 1996

625 ptes.

MUNTANYA

L'ÈXIT ÉS L'ESFORÇ

bollé

Gafas en acció

MAGDA NOS Tomando té en el C-1 (5800 m.) de la Broad Peak EXPEDICIÓN YVES ROCHER

- material científic i professional ■
- per al naturalista ■
- llibreria especialitzada ■
- roba de camp ■
- calçat ■
- òptica ■
- papereria ■
- audiovisuals ■
- objectes de decoració i regal ■

La Botiga de l'Amant de la Natura

Garantim la màxima qualitat en cada article pensant en aquell públic que, a més de valorar les tècniques o els materials respectuosos amb el medi ambient en la seva producció, també en valora l'autenticitat i idoneïtat per a la seva activitat.

Atenem el client d'una manera personalitzada, assessorant-lo adequadament gràcies als nostres coneixements i experiència, fent la recerca de llibres o publicacions tant nacionals com estrangers que el client ens demani i proveïnt de tot el material científic o tècnic que se'ns sol·liciti, entre altres serveis.

ORYX

Bigai, 11 - 08022 Barcelona
Tel.: 418 55 11 - Fax: 418 22 08

Al costat de la
plaça de la
Bonanova,
autobusos 14,
70, 64, 22 i 58.

PEDRA NEU

C/ Brasil, 50
(Cinturó / Avda. Madrid)
BARCELONA
Tel. 330 27 74

PEDRA-NEU

14ª OFERTA D'ESCALADA

PEDRA-NEU

PIOLET
(mànc recobert de cautxú) **16.950 ptes.**

GRAMPONS (automàtics)

CORDA (8,8 x 45) **16.500 ptes.**

SABATILLA BOULDER*

10 CINTES EXPRÉS
+ **12.995 ptes.**

20 MOSQUETONS

ARNÉS ESCALADA
+ **11.995 ptes.**

*SABATILLA BOULDER

* Amb peus de gat + 2.000 ptes.

LLOGUER DE: grampons - piolets - ARVA - esquís de muntanya

CANVI DE SOLES DE: botes - peus de gat

Expedicions!!

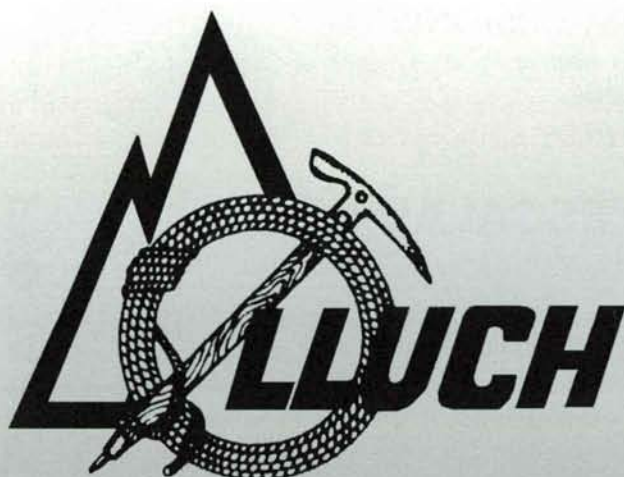

PRESSUPOSTOS de MATERIAL
TELÈFON 453 50 01 - FERRAN

Urgell, 95 bis - Tel. 453 50 01 - 08028 BARCELONA

Hipólito Lázaro, 34 - (Metro Joanic) - Telèfon 219 14 16 -08025 Barcelona

**EL VOSTRE
ESPECIALISTA EN
ALPINISME i ESQUÍ**

QUI CONEIX BÉ ACONSELLA BÉ

**TOT ALLÒ
QUE US
INTERESSA**

Més de 70 revistes d'abast nacional estan associades a l'APPEC.

Per a més informació: APPEC Rambla de Catalunya, 10, 1 er.

08007 Barcelona Tel. 412 76 28 Fax: 317 83 86

**Ho
trobareu
a les
revistes
en català**

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ

INFORMACIÓ GENERAL
INFANTIL I JUVENIL
CULTURA
RELIGIÓ
POLÍTICA
PEDAGOGIA
AGRICULTURA I RAMADERIA
ESPORTS
MÚSICA
ARTS PLÀSTIQUES
TEATRE I CINEMA
CIÈNCIA I TECNOLOGIA
ENTRETENIMENTS
HISTÒRIA
FOLKLORE
SATÍRIQUES
ARTS DECORATIVES

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ANY CXX, VOL. 100, NÚM. 805, JUNY 1996

Redacció, administració i publicitat:

Paradís, 10. 08002 Barcelona

Tel. (93) 315 23 11

Director:

Josep Nuet i Badia

Secretari:

Joaquim Bordons i Serra

Consell de redacció:

Francesc Beato, Joaquim Bordons

Francesc X. Gregori, Ferran Latorre,

Josep M. Panareda, Miquel Rafa

Corrector lingüístic:

Eulàlia Nuet i Badia

Cartògraf i dibuixant:

Armand Ballart

Maquetador:

Josep Nuet i Badia

Publicitat:

Adolf Garcia, Exclusives Publicitàries

Tel. i Fax: 237 95 01

Fotocomposició:

PC Gràfic

Fotomecànica:

T4 Sorrosal, S.A.

Pujades, 68-72, 3r 3ª

08005-Barcelona

Impressió:

IMGESA

Alarcón, 138 - 08930

Sant Adrià de Besòs

Preu d'aquest exemplar:

625 ptes. (IVA inclòs)

Preu de subscripció anual:

3.300 ptes. (IVA inclòs) (sis exemplars)

A l'estranger: 4.700 ptes.

Comanda de números endarrerits

a la redacció de la revista

Dipòsit legal: B. 545-1958

ISSN: 0212-2111

Membre de l'**A.P.P.E.C**

ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALA

• Els articles publicats a MUNTANYA expressen l'opinió dels seus autors.

• La revista MUNTANYA, editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

© El copyright dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és dels autors respectius. Per tant, és absolutament prohibida la reproducció total o parcial, per qualsevol sistema, dels articles de la revista MUNTANYA sense permís escrit dels propietaris del copyright.

SUMARI

Portada: Espel·leòleg en el riu subterrani del Serrat del Vent. Foto: Carlos Gordón

Editorial: Més que una insígnia, un símbol 90

Excursionisme i consciència nacional valenciana als primers anys seixanta.
Xavier Ferré i Trill 91

Des de fa ja uns quants anys. Cursa Tuc de Molières - 1996.
Vicenç Sánchez 96

De Bausén al Portilló en esquís. Encara hi ha lloc per a la inauguració.
F. Xavier Gregori 99

Excursions en BTT per la Vall de Ribes.
Joan M. Vives i Teixidó 103

Pics de Cabaliros i del Gran Barbat.
Joan Cervelló 109

La Cova del Serrat del Vent: meravella geològica.
Carlos Gardón López 113

Notícia del Moncayo. Manuel Cortès 117

El bi-ski. L'esquí adaptatiu. Francesc Herrera 120

Primer encadenament dels barrancs de Lito-Colladeta i Grist Inferior.
Àlex Batllori i Lacuerva 122

Vies d'escalada, a cura d'Armand Ballart 124

Crònica del Centre 126

Crònica del món excursionista 128

Recordança 129

Llibres i mapes 129

NORMES DE PUBLICACIÓ DE MUNTANYA

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent:

Els articles cal que siguin inèdits i escrits correctament en català i mecanografiats a doble o triple espai en fulls de mida DIN A-4, deixant uns marges laterals d'un parell de centímetres.

Els articles aniran encapçalats pel títol i portaran a continuació el nom dels autors.

Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits en un full a part, precedits per un número

que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent. Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu els subratllats en els textos que vulgueu publicar.

Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc o vegetal. Les fotografies, en còpies de paper brillant blanc i negre o en diapositives, cal que siguin ben exposades i amb bona definició, que tinguin contrast, però que no siguin excessivament fosques.

Més que una insígnia, un símbol

Les entitats actuen prenent com a base uns costums, unes tradicions i també unes actituds determinades. Arran d'un fet molt lamentable —el robatori de les insígnies que s'havien de lliurar als nostres consocis amb motiu de la seva vinculació al Centre durant vint-i-cinc, cinquanta i setanta-cinc anys, ocorregut el dia de la nostra festa social—, vam poder constatar que, per damunt de tot, els socis del Centre actuen per la fidelitat i l'estima a uns principis i a uns ideals. La primera reacció, de sorpresa i d'impotència davant aquell fet tan desagradable, va donar pas a uns moments d'alta emotivitat quan, un per un, tots els socis guardonats van fer palès amb el seu comportament i el seu suport que, per damunt de l'acte material de recollir una insígnia, hi ha quelcom de més profund, que és el sentiment de *pertànyer* a un col·lectiu, sentiment que ningú ni cap circumstància no pot ofegar.

La insígnia, doncs, no és més que la concreció material del reconeixement a la vinculació que dèiem abans. Però el veritable reconeixement és sentir-se membre d'un col·lectiu humà que des de fa 120 anys treballa amb orgull en la consecució dels seus objectius, i que demostra la seva fortalesa i el seu caràcter en situacions difícils, on es posa a prova realment la seva solidesa.

La causa que va conduir algú a fer desaparèixer les insígnies i la persona o persones que van actuar en aquest fet reprovable, podien pretendre diferents objectius, però, si el que buscaven era erosionar la imatge i la unitat del nostre col·lectiu social, ben segur que van aconseguir el contrari del que pretenien.

Unes noves insígnies estan ja en mans dels consocis guardonats, que van demostrar amb el seu testimoni la veritable força i el veritable sentir de l'entitat. Enhorabona.

Excursionisme i consciència nacional valenciana als primers anys seixanta

Xavier Ferré i Trill

És sabut que al llarg dels anys seixanta els valencians van viure un procés de consciència de país centrada en la vindicació lingüística. L'activitat cultural —la consciència primera— fou articulada en una activitat política (a través del Partit Socialista Valencià). Però aquesta presa de coneixement de la llengua, del territori, de la cultura o història valenciana no és possible de tenir-la present sense l'activitat dels centres excursionistes. És així que, per exemple, a redós d'aquestes institucions tingué lloc una concentració (aplec, conferències) a fi d'anar estenent un tipus de realitat no gens difosa pels centres oficials estatals al llarg del franquisme. Sota el franquisme, doncs, i durant els primers anys seixanta, aquests centres excursionistes del País Valencià tingueren una funció de socialització, d'extensió a cercles determinats —els socis i assistents— d'una visió de país molt diferenciada —oposada— del tòpic fàcil provincià; del tòpic folklòric i deformador. En aquestes notes que segueixen volem palesar aquesta funció de cohesió nacional (de vertebració) del territori a través d'uns casos concrets de centres excursionistes valencians al voltant de l'organització d'unes concentracions culturals i polítiques: els aplecs.

És ben coneguda la importància del territori —de la identitat territorial— en la presa de consciència nacional. Saber quina és la història, la personalitat de cada comarca, de cada ciutat rellevant,

és cabdal per a tenir una visió exacta i directa de la pròpia comunitat nacional. D'altra banda, un dels elements constituents d'una nació és l'extensió territorial. Cal, doncs, que els connacionals que habiten una comunitat nacional determinada tinguin una relació amb el seu entorn, amb unes característiques socials i històriques que caracteritzen cada indret.

En aquest article veurem com es transmet aquesta consciència territorial —traduïda en la reivindicació política— a través de la tasca de cobertura dels centres excursionistes: a través de les seves revistes i a través de les xerrades que vehiculaven per donar a conèixer les problemàtiques més directes dels primers anys seixanta (entre 1960-1963) al País Valencià. Qüestions com la psicologia col·lectiva, qüestions lingüístiques i socials, restaven emmarcades en algunes de les activitats dels centres de l'Alcoià, Castelló, Ontinyent i Boçairent.

EL CENTRE EXCURSIONISTA D'ALCOI

L'activitat a remarcar a la primera de la dècada dels seixanta és l'organització del II Aplec de la Joventut del País Valencià. Cal emmarcar aquesta celebració (al darrer diumenge d'octubre) en el context de nacionalització política valenciana a partir de l'activitat dels nacionalistes de la ciutat de València en

relació amb sectors polítics activistes de determinades comarques valencianes. L'Alcoià, tant per la seva caracterització industrial (indústria del paper i tèxtil) com per la seva personalitat nacional (ús de la llengua, revoltes socials anarquistes a la fi del segle dinovè), acompanyava la recepció d'activitats culturals amb un clar sentit de país. D'altra banda, en el Centre Excursionista (Centre Excursionista d'Alcoi, fundat el 3 d'octubre de 1950) tingué lloc un renovellament generacional que serví per a dinamitzar la vida de l'associació. En concret, la Secció de Cultura Valenciana endegà cursos d'aprenentatge de la llengua, i la revista de l'entitat, *Mariola*, introduí progressivament el valencià en les seves planes. Per tant, el Centre Excursionista d'Alcoi serà un puntal a l'hora d'aglutinar activitats de tipus nacionalitari a fi d'estendre la consciència nacional.

La celebració del II Aplec de la Joventut tingué lloc el 15 d'octubre de 1961 amb l'organització conjunta de la Joventut del Rat Penat (nucli nacionalista i activista que concentrava les seves activitats a redós de l'entitat centenària Lo Rat Penat) i el Centre Excursionista d'Alcoi. Les activitats dutes a terme foren sobretot de reconeixement de la història de la ciutat i de les celebracions populars (festes de moros i cristians).¹ A cada Aplec s'editava una «crida» on s'exposaven els motius principals de la trobada. La d'Alcoi deia així, entre altres coses:

«[...] Alcoi, la valenciana ciutat, centre industrial de gran prestigi, va a ser ara objecte de la nostra visita. El treball i la perseverància són els atributs d'aquest poble que en un terreny accidentat ha sabut alçar i mantindre potents manufactures, ferm bastiment

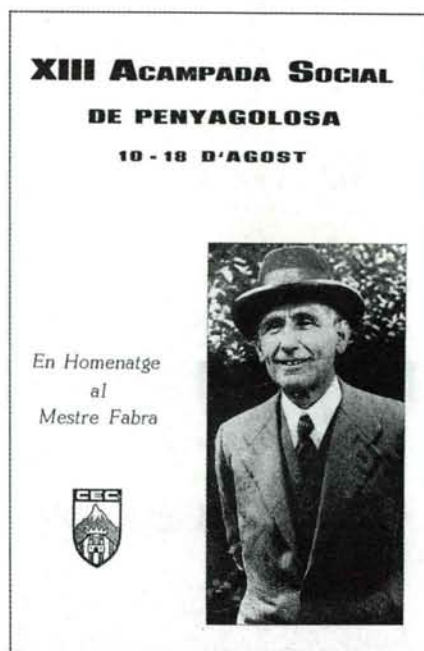
1. Per al seguiment de l'Aplec, el setmanari alcoià *Ciutat* (10 i 17 d'octubre de 1961) assabentà dels actes de la jornada: assistència a una missa a l'església de Sant Jordi, visita al Museu Arqueològic i al Casal Sant Jordi, on fou exhibit als assistents un documental sobre els Moros i Cristians; posteriorment anaren fins al Preventori Mariola i a la tarda tingué lloc una sessió de cinema valencià. L'assistència a l'acte fou d'unes dues-centes persones.

d'una sòlida economia, poble que amb l'organització de les seves famoses festes de moros i cristians posa de relleu també un esperit d'unió i germanor admirables.

Treball i perseverància, unió i germanor, magnífiques virtuts que els joves de les terres valencianes han de posseir, prenent exemple del poble alcoià. Admirant les imponents muntanyes que encerclen Alcoi, els aprofitats rius que volten la ciutat, la joventut podrà intercanviar idees sobre la possibilitat que la seva atracció estigui influenciada pel deler de practicar aqueixes virtuts i estrenyent més i més els lligams, fer patent el desig de contribuir a l'enlairament de la nostra terra, aportant la nova saba al vell tronc, per aconseguir el seu redreçament. Els joves de lo Rat Penat, esperem vore'ns acompanyats en aquest dia per tots els altres joves que senten inquietuds espirituals i ànsies de cultura. Amb els braços oberts els acolliran germanivolament».

Els aplecs es constituïen en factor de dinamització territorial del nacionalisme —i no tan sols d'aquest moviment—, de l'extensió de la consciència de pertinença al llarg del país, i tot just prenent com a caps de brot indrets que simbòlicament prenen una entitat reivindicativa: bé des d'esdeveniments històrics (nuclis culturals i polítics a Xàtiva) o genèricament culturals (Alcoi, Castelló). Certament que aquestes concentracions civioculturals —que arran de la segona meitat de la dècada dels anys seixanta endegaran una clara politització— eren inicials del valencianisme dels anys vint i trenta; però també és cert que en la conjuntura de la dècada que comentem ens trobem amb un nou corrent humà, uns nous activistes: universitaris i no universitaris que impulsen l'organització d'aquests actes amb noves ideologies renovadores. Aquests aplecs seran alhora una baula d'unió amb els anteriors a la guerra; però alhora factors de mobilització en el mosaic d'una altra època: la que relacionava la lluita antidictatorial amb una transformació global del País Valencià (de l'agrariisme a la industrialització).

El Centre Excursionista d'Alcoi donà cobertura al II Aplec nacionalista; però hem dit que el context requeria una

L'any 1968, el Centre Excursionista de Castelló se sumà a l'homenatge a Pompeu Fabra.

connexió amb les ideologies que es donaven en aquella conjuntura. Aquest Centre Excursionista també hi tingué un paper preponderant. En el moment d'expansió territorial del nacionalisme cultural, la connexió entre la ciutat de València i el rerepaís era bàsica. I es portà a terme justament per mitjà de conferències fetes per uns universitaris que havien endegat una renovació —amb el mestratge de professors de la resta dels Països Catalans— del panorama universitari valencià dominat pel sindicat oficial del SEU (Sindicato Español Universitario). Com a mostra esmentem algunes d'aquestes conferències al Centre Excursionista d'Alcoi que indicaven quines eren les temàtiques que centrava una problemàtica cultural d'aleshores entre els valencians. El desembre de 1961, el Centre Excursionista d'Alcoi organitzà un col·loqui sobre el *Futur dels pobles europeus*, a càrrec del jove universitari Joan-Francesc Mira (amb l'assistència d'unes cinquanta persones); el gener de 1962, Lluís Aracil, un altre integrant d'aquells sectors renovadors de la Universitat de València, tractà del tema *Complex d'inferioritat dels valencians* (amb l'as-

sistència d'una seixantena de persones); pel desembre de 1961, Josep Raga tractà del *Futur econòmic europeu* i, el mateix gener de 1962, Lluís Aracil de nou dissertà sobre *L'autoodi dels valencians*. Finalment, l'abril de 1962, Joan-Francesc Mira inaugurà una altra activitat del Centre Excursionista d'Alcoi, els curssets de llengua, amb l'assistència d'unes vint-i-cinc persones. El Centre, doncs, operarà una progressiva valencianització a partir dels primers anys seixanta en coincidir amb l'entrada de noves joventuts que —sota l'empara de persones com Rafael Sellés, encarregat de la Secció de Cultura Valenciana entre 1964 i 1981— dinamitzaren la vida de l'associació. Efectivament, al marge que el 1961-1962 s'endugué el I Curset de llengua,² el 1964 la Secció de Cultura endega el I Concurs Literari del Centre Excursionista d'Alcoi i, el curs 1964-1965, s'hi editen les *Lliçons elementals de la Llengua del País Valencià*, gramàtica de la llengua amb una intenció ben clara: «ajudar els valencians que es troben amb dificultats en escriure, per tal que les puguin fàcilment resoldre. I encara ens hem fixat solament en les dificultats que es presenten més correntment quan s'escriu la NOSTRA LLENGUA». Entretant, el Centre Excursionista d'Alcoi ja havia establert contactes amb activistes culturals de la Catalunya Nord, com Josep Deloncle, per concretar la seva participació en l'encesa de les fogueres de Sant Joan, car «no podem deixar de fer —segons una carta del Centre Excursionista d'Alcoi a Josep Deloncle del 23 de maig de

2. El I Curs de Llengua del Centre Excursionista d'Alcoi fou clausurat el dia 9 de juny de 1962 amb les següents conferències: *Els orígens i la història de la nostra llengua*, *Geografia de la llengua catalana-valenciana*, *La degeneració lingüística del País Valencià*, *Realitats indeclinables de la nostra llengua*, *Una interessant excursió per les nostres terres*. Les classes van ser a càrrec de Vicent Gras i Calatayud, un dels exponents de les noves llesques que impulsaren les activitats del Centre. El total d'assistents fou de 23 alumnes (cf.: Mariola [1962], s/d).

1960— el mateix que tots els nostres bons germans de la nostra dolça llengua». Aquell any s'esqueia el 75e aniversari de l'edició del *Canigó* de Mossèn Cinto Verdaguer; era, doncs, una circumstància emblemàtica per a agermanar les terres catalanes. I, d'altra banda, empenia subscripcions amb revistes de caire valencianista com *Valencia Cultural* (a partir del 18 d'octubre de 1960) o *Serra d'Or*, o veia prohibit per part del Govern Civil d'Alacant la presentació del Club dels Novel·listes, prevista per al 24 d'octubre de 1962. Amb el tema *El ressorgir de la nostra novel·lística actual*, hi havien de prendre part Joan Fuster, Xavier (en el fullat «Javier») Benguerel i Joan Sales. Aquestes activitats —amb l'edició de la revista *Mariola* (1962), que veïa una progressiva introducció de l'ús de la llengua amb articles que difonien el paisatge valencià com *La Safor i el seu significat*, de Josep Mascarell i Gisp, novel·lista de Gandia— denoten un impuls de les activitats de l'entitat amb vista a reforçar un missatge nacionalitzador d'un dels centres excursionistes més importants del País Valencià, referent fundacional dels d'Alacant, Elx, Elda, Cocentaina, Crevillent, Ontinyent, Petrer o Castelló.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CASTELLÓ

Fundat el 18 de març de 1955, la dinàmica valencianista del Centre Excursionista de Castelló també va estretnament lligada al llarg de la dècada dels anys seixanta amb l'organització d'activitats com el III Aplec de la Joventut del País Valencià, per bé que el 1958 veïa editada la seva revista *L'Estel*, encara, però, sense notar-s'hi una implantació de continguts de país. Efectivament, tant l'entrada en la institució de nous sectors de joves que incidiren en la tasca de país com la seva col·laboració en l'organització d'activitats que impulsarien una trajectòria de marcada valencianització del Centre Excursionista de Castelló, seran una mostra d'aquest «canvi» en la vida de l'excursionisme castellanenc, en seguir la mateixa trajectòria que el nucli excursionista alcoià.

El Centre Excursionista d'Alcoi i la Joventut del Rat Penat, de València, organitzaren, a la ciutat d'Alcoi, el II Aplec de la Joventut del País Valencià.

La sèrie de conferències i col·loquis al si del Centre Excursionista de Castelló al llarg de 1962 se situen al voltant de les temàtiques de preocupació entre aquests sectors de joves que empenyeren un nou embat en la vida cultural (i política) de Castelló. Entre febrer i juny d'aquell any hi intervingueren estudiants com Lluís Aracil (*Complex d'inferioritat dels valencians* i *Problematiques socials valencians*, amb 20 assistents), V. Miralles, el 3 de març de 1962, parlà sobre el concepte de nacionalitat i de Països Catalans, amb 15 assistents. El mes de juny d'aquell any s'inaugurà el I Curs de Llengua al Centre; per aquella ocasió, Manuel Sanchis Guarner parlà el dia 28 sobre *L'expansió medieval de la nostra llengua* a les Escoles Pies, sota el vistiplau de la directiva del Centre Excursionista de Castelló. Arran de l'organització d'aquest I Curs, l'estiu del 1962 se n'endega un altre (continuat almenys els anys 1963-1965) amb l'edició d'un fullat, *Cursos de llengua valenciana*, editat pel Centre Excursionista de Castelló (juny de 1962). Era una vindicació de la necessitat d'aprendre la llengua, com exposava en l'apartat «Motivació»: «Com podem vore —deia

l'autor del text, Avel·lí Flors, jove activista des dels sectors del seminari de Castelló— impassiblement el derrumbament d'una cultura (de la què la màxima expressió és la llengua) que no és estranya, sinó ben nostra? Això és un absurd del que és el principal responsable la nostra generació. Es que pensem fer-ne una mòmia de museu? [...]».³ Aquell plançó jove era un nexa i impuls de la tasca empresa abans de la guerra amb vista a la normalitat cultural (no hem d'oblidar que fou a Castelló on se signaren les Normes Ortogràfiques que prenen com a model la Gramàtica de Fabra).

I com el cas alcoià, l'activitat que concentrà un primer esforç d'expansió del concepte de País Valencià viscut a través de les seves comarques (un exemple d'*espai viscut*) fou l'organització del III Aplec de la Joventut del País Valencià (21 d'octubre de 1962) per part del Centre Excursionista de Castelló i els joves nacionalistes de la ciutat de València. La *Crida* emfasitzava, com el cas d'Alcoi, les característiques culturals pròpies valencianes, malgrat un procés d'industrialització aleshores en fase de realització:

«Castelló, en altre temps, Seu de l'intellectualitat [sic] Valenciana, vos

3. Segons la *Memòria* de l'any 1965 del Centre Excursionista de Castelló, els cursos de llengua organitzats per aquesta entitat es van iniciar el curs 1962-1963. La mitjana d'assistents fins al curs 1965-1966 fou de 18 alumnes, que arribaren a 21 el darrer curs esmentat. En total, els alumnes inscrits aleshores foren 39. D'altra banda, el mes de maig-juny de 1965 va aparèixer el primer número de la segona etapa de l'òrgan del centre Excursionista de Castelló, *L'Estel*. Era una etapa d'innovació on la presència del valencià —a causa de l'embranchada cultural promoguda pels cursos de llengua i d'activitats com els Aplecs— s'incrementà fins a la totalitat. En el primer número hi havia editades unes *Lliçons de Gramàtica* o un article sobre *Les nostres comarques*, entre altres col·laboracions. La tercera etapa de la revista es va iniciar el mes de maig de 1969, i hi havia, entre altres notícies, la presentació del programa de ràdio —iniciat aleshores— *Nosaltres els valencians*, ideat per Vicent Pitarc. Aquesta era continuadora de l'etapa de renovació anterior.

acollirà amb la seua tradicional hospitalitat en aquesta diada de Germanor. La Capital de les Comarques del Nord [sic] del País Valencià, comarques tan valencianes de llengua i esperit, com són el Maestrat, Tinença de Benifassà, la Plana, etc. és la que conserva més viu el llenguatge i els costums. El procés d'industrialització, amb l'afluència de gentes foranes i l'aparell burocràtic de tota capital de província no han pogut esborrar-li aquest caràcter.

Ensems que una estada agradable, que us desitgem de tot cor, voldríem que aquests contactes, fossen motiu per conèixer-nos millor i treballar pels nostres ideals en favor de la Terra i la restauració de la nostra Cultura».

Aquesta Crida acabava esmentant la «solidaritat» «amb els nostres germans de Llengua i d'Història per tal d'establir uns lligams i unir en aquestes hores d'integració a escala supranacional allò que està més prop de nosaltres».⁴ La pràctica relacional d'integració trobà una culminació el 1968 amb la XIII Acampada Social de Penyagolosa entre els dies 10 i 18 d'agost. La *Crida* era prou eloqüent en aquest sentit de construir una nació cultural unificada a partir del fet simbòlic d'una llengua comuna i la tasca de Pompeu Fabra:

«[...] En unificar-se la Llengua els catalano-parlants ens unificàvem també. [...] En Pompeu va demostrar que des de Fraga fins a Maó, des de Salses fins a Guardamar, per damunt de les imposicions administratives, tan culturals com pseudo-geogràfiques només hi havia que un sol poble, una sola llengua i unes soles idees expressades per eixa Llengua: el Català del Principat, de les Illes, del País Valencià.

Passejant-se pels Països Catalans, Pompeu Fabra va anar recollint el material de la seua obra. Una obra autènticament creadora que tots van acceptar lliurement... No podia ésser d'una altra manera, puix que era la Llengua de "Tots" i no la del "Principat" com alguns anomenats valencianistes –nosaltres proposem batejar-los amb el nom de "més-que-valencianistes"– han volgut vore».

Les activitats del Centre Excursionista de Castelló tingueren amb aquest tipus d'actes una voluntat d'afirmació nacional, fet que es repetí sistemàti-

cament al llarg de tota la dècada dels anys seixanta: bé amb els esmentats cursos de llengua, bé amb parades de llibres (organitzades per la Joventut del Centre Excursionista de Castelló, tal com es comença a esmentar en les memòries a partir del 1966), bé a partir del suport del Centre Excursionista a la Campanya de les 20.000 signatures per a introduir el valencià en la litúrgia o l'organització l'11 d'octubre de 1969 d'un recital de la cançó, protagonitzat per Raimon, conjuntament amb l'Associació d'Estudiants Castellonencs.⁵ També els excursionistes castellonencs prenen part en la divulgació de la Gran Enciclopèdia Catalana, «l'enciclopèdia dels Valencians», amb centre d'operacions a la llibreria Tres i Quatre de València. Era l'any 1970 (la campanya de subscripcions –unes dues mil al País Valencià– es comença el 1969). És així que podem parlar d'un nou impuls de la direcció del Centre –comandat per aquestes noves lleves de jovent– a partir de la segona meitat dels anys seixanta, fet que portarà, per exemple, a dir en la memòria del curs 1969-1970 que «fora del Centre Excursionista de Castelló hi trobarem ben poc de Valencianisme», en el sentit que es feia un esforç d'extensió d'activitats al si de la societat: «hem d'anar incorporant nova gent», més enllà de l'organització dels cursos de llengua. (Així caldrà interpretar, en la iniciativa de noves empreses, aquells recitals de cançó). El Centre Excursionista de Castelló, doncs, era un altre nucli organitzador d'activitats conscienciadores descentralitzades més enllà de la ciutat de València. La «taca d'oli» nacionalitzadora s'anava estenent fins que arribà la prohibició del IV Aplec de Bocairent per part del Govern Civil de València, per creure que rere seu hi havia la tasca de Joan Fuster. Era el darrer diumenge d'octubre de 1963.

BOCAIRENT I ONTINYENT

El IV Aplec de la Joventut del País Valencià havia de tenir lloc a Bocairent el 27 d'octubre de 1963, prohibit per Governació de València, se celebrà, després de la dispersió provocada per la guàrdia civil, a Gavarda. Era un senyal que les activitats dels Aplecs prengueren una embranzida política, en

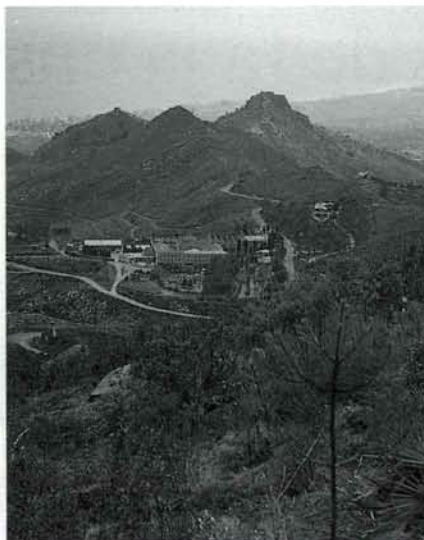
col·laboració amb els centres excursionistes que hem vist. El Centre Excursionista de Bocairent –per mitjà de la Joventut Catòlica d'aquesta vila– prengué part en aquesta iniciativa del IV Aplec. De fet, aquesta Joventut Catòlica, que era la que portava el pòndol de l'organització de tasques culturals de signe valencianista (exposicions de llibres), intervenia en la revista del Centre «Patronato» de Bocairent (com ho féu en l'ocasió de l'organització del II Aplec d'Alcoi), *Font Freda*. La *Crida* de l'Aplec fou escrita directament per Joan Fuster, i representava un clar exponent d'aquesta politització esmentada:

«No som il·lusos –deia l'intel·lectual de Sueca– ni uns romàntics [...]. O bé els valencians recobrem el domini i l'estímul de les nostres energies col·lectives, o cada dia quedarem més diluïts i més enfangats en la despersonalització i el provincianisme. És una qüestió de vida o mort, precisament, "com a poble". I el poble que som, ha de triar. Nosaltres ja hem triat: ni volem ni podem resignar-nos a l'abúlia servil, a la traïció, a les renúncies oprobioses. I aspirem que els valencians, tots els valencians, trien allò que nosaltres hem triat: l'opció de la dignitat i de la honradesa [...]».

4. Aquesta idea de retrobament nacional entre els diversos Països Catalans fou iniciada els anys quaranta per editors com Josep-Maria de Casacuberta, Xavier Casp o Miquel Adlert. Als anys cinquanta els artífexs foren activistes com Joan Ballester, Enric Tàrraga, Josep Vañó, Ferran Sanchis Cardona o Maximilià Thous. Als anys seixanta, amb aquests activistes agomolats per l'Obra del Diccionari, els joves nacionalistes a redós del Partit Socialista Valencià (PSV) continuaren aquestes relacions entre el Principat, València, les Illes i el Rosselló.

5. També el Centre Excursionista de Castelló intervingué en el recital organitzat per l'Associació d'Estudiants Castellonencs del 24 de desembre de 1967, on prengueren part Marià Alberó, Pau Riba i Francesc Pi de la Serra. El curs 1967-1968, el Centre Excursionista de Castelló també estengué els cursos d'ensenyament de la llengua a la Casa de Cultura de la capital de la Plana.

La prohibició del IV Aplec —amb una assistència molt superior a les tres-centes persones, mitjana comuna d'assistència a les concentracions anteriors— féu escriure Joan Fuster d'una manera prou plàstica: *ladran, luego cabalgamos*. Era una manera irònica de descriure aquell progressiu avançament en l'expansió territorial de la consciència nacional. A més, cal pensar que el PSV, organització bàsica del nacionalisme polític valencià als anys seixanta, ja feia un període de temps que havia començat la seva activitat (1960). Per tant, no es tractava de concentracions estrictament culturals, ans que dessota de la cobertura dels centres excursionistes existia una tasca de posar unes infraestructures polítiques de base. I, de fet, les conferències que feien els universitaris valencianistes tenien un vessant de politització explícita. Si bé la consciència lingüística era un punt de partença, aquest fet no explicava totalment el fet nacional. Calia una organització política que endegués la seva orientació d'alliberament nacional. (Hem de pensar que una expansió cultural al rerepaís, impulsada en aquests centres excursionistes, venia continuada d'una implantació política del nacionalisme). I en aquest marc de dinamització nacionalitària també cal inscriure algunes de les activitats del Centre Excursionista d'Ontinyent, anomenat inicialment «Centro Excursionista Fontinyent» (fundat l'agost de 1955), per bé que en un sentit inicialment cultural a través del seu òrgan *Pou Clar*. Aquesta revista del centre es catalanitzà gràcies a les relacions de sectors del Centre Excursionista d'Ontinyent amb universitaris de la ciutat de València, en concret amb Joan-Francesc Mira.⁶ Les relacions amb aquests joves valencianistes —com en els altres casos esmentats— van ser endegades en el curs 1961-1962, per Joan-Francesc Mira (amb xerrades com la *Responsabilitat social*, amb 12 assistents), Vicent Alvarez (*Estructures polítiques*, amb 12 assistents), Vicent L. Montés (*Concepte de nació*), Lluís Aracil (*Factors de diferenciació de les classes socials*, amb 20 assistents, i *Complex d'inferioritat dels valencians*, amb 60 assistents) i Eliseu Climent (*Doctrines econòmiques*, amb 15 assistents). La seu del Centre fou, doncs,

Prop del convent del Desert de les Palmes, se celebrà, l'any 1962, el III Aplec de la Joventut del País Valencià, organitzat pel Centre Excursionista de Castelló. Foto: Francesc Olivé.

protagonista d'aquestes xerrades, fruit de les quals es va produir aquesta relació esmentada. La valencianització de *Pou Clar* es produirà a partir del tercer número (setembre de 1961) i en el número 10, de març de 1963, Joan-Francesc Mira hi escriví l'article «La Cultura i la Vida», d'orientació alliberadora per a una societat materialista. Eren les conseqüències de la irradiació d'un cert marxisme filosòfic i de corrents existencialistes. També intel·lectuals com Joan Fuster hi van intervenir tractant d'aspectes d'història de la cultura («Gaspar Guerau, d'Ontinyent», número 4-5 de *Pou Clar*). De tota manera, aquest centre estava més pròxim a un valencianisme cultural que no pas polític.

CONCLUSIÓ

L'associacionisme valencià sota la dictadura franquista tingué un exponent resistencial —i d'embranchada— en l'activitat de determinats centres excursionistes. Era una activitat que s'havia de situar en un «quadre històric» de nou impuls nacionalitzador del País Valencià. Impuls que es volia descentralitzador i que, per aquesta raó, volia ar-

ticular tota la nacionalitat a través d'una dinàmica comarcal. Aquesta extensió territorial del nacionalisme cultural (i majorment polític) establia un eix de connexió entre la ciutat de València i les zones més dinàmiques econòmicament i que, d'altra banda, servaven una personalitat cultural més palesada. Per tant, tota aquesta activitat —que hem volgut concentrar en els Aplecs com a punt de reunió— era una via de construcció nacional que no tenia res a veure amb el país «oficial», amarat de tòpics i deformacions territorials (com la campanya del *Sureste*). Per aquesta raó parlem de construcció nacional, per oposició a la des-construcció estatal franquista. I en aquesta trajectòria de començar-de-nou aquests centres excursionistes (sobretot les seves bases de joventut) aportaven una cobertura institucional gens menyspreable. No és d'estranyar que Joan Fuster, en la *Crida* del IV Aplec de Bocairent, manifestés que «En el moment actual del País Valencià, els camps estan ben definits: més definits que mai... El futur, la llibertat i la justícia són els nostres aliats». La tasca dels centres excursionistes valencians impulsaren aquella delimitació entre espanyolitat i consciència nacional.

Els Aplecs posteriors dels Països Catalans no es podrien entendre sense aquesta tasca prèvia —i igualment delimitatòria...

6. *Pou Clar* era editada en el Centre Excursionista a ciclostil amb un tiratge de 300 exemplars, amb difusió majoritària entre els socis de l'entitat i tenia un model editorial pres de la revista *Serra d'Or*. Posteriorment a *Pou Clar*, i fora de l'àmbit del Centre Excursionista d'Ontinyent hom editava *Escala*, en castellà, a fi d'arribar a d'altres capes socials, però amb articles de clara vocació nacional, com el que Joan Fuster hi escriví, *Convocatoria para una comarca* (octubre de 1964), o en defensa d'aquest intel·lectual arran del llibre *El País Valenciano* (número 1, febrer del 1963). Universitaris nacionalistes hi publicaven composicions literàries, com Alfons Cucó, *Poemes per l'última espera* (número 1). Aquesta revista era redactada, entre altres, per Josep Àngel Gironès (entrevista, Ontinyent 17 de setembre de 1994).

Des de fa ja uns quants anys Cursa Tuc de Molières - 1996

Vicenç Sánchez

Contemplant les darreres llums d'un diumenge primaveral, veig com el sol es pon pel retrovisor de la furgoneta que hem llogat com altres anys. Condueixo de retorn a casa i, al meu costat, els dos companys dormen tranquil·lament i relaxats després de tot l'enrenou que ha representat aquest cap de setmana -V Copa d'Europa i XXII Copa Catalana d'esquí alpinisme. I mentre els quilòmetres es van succeint l'un darrere l'altre, tota una sèrie de records ho fan per dins del meu cap, des de fa ja uns quants anys.

El divendres al migdia i junt amb el meu company de fatigues d'aquest any, en Rubèn, estem a punt d'arribar al coll de Molières. Avui la temperatura ha pujat extraordinàriament i, amb l'efecte de la neu, la calor és sufocant perquè no corre ni un alè d'aire en aquest vessant de la muntanya. A mesura que anem pujant, un fet em sorprèn; sembla que hi ha una persona al cim, però fa molta estona que està immòbil i, en arribar a dalt, la nostra sorpresa!: ens han posat una creu al cim. Després de tants anys, algú ha trencat la teva virginitat, estimada muntanya, algú t'ha clavat uns ferros hostils en forma de creu; per què, per a qui?, què sabràs tu de la conducta

humana... Però tu, com tota la natura, ets més forta i un sol consol em queda: que, amb l'ajuda del temps, aquesta obra i els seus autors hauran desaparegut i tu tornaràs a captivar de nou amb la teva nova virginitat molts altres ulls, com has fet fins ara amb els meus.

Hem sortir de la boca sud del túnel de Viella amb la finalitat de marcar els tres punts de dipòsit de material que l'helicòpter ha de deixar, l'Escaleta, Barrancs i els Aigualluts, i anar a dormir a l'Hospital de Benasc per trobar-nos amb tot el grup de controls que arriben per aquest cantó. Ací ens retrobem amb l'Alfons i en Josep, que han estat des del dimarts pujant i baixant per tots els itineraris possibles per reconèixer el terreny i veure com estaven totes les

condicions. Ja cap al vespre van arribant tots els controls fins a sumar un total de 30 persones. Després de fer tota una valoració de les circumstàncies, hem decidit pujar per la gelera de Barrancs, fer l'aresta de l'Espatlla d'Aneto, passar pel cim i el pas de Mahoma i fer els descens per la gelera fins als Aigualluts per a tornar a remuntar per la vall de l'Escaleta fins al coll d'Alfred; creiem que serà prou atractiu perquè els corredors gaudeixin del caràcter alpí de tot aquest itinerari.

Dissabte al matí, només llevar-me, vaig a fora i miro el cel. La previsió no és gaire bona i variable per al diumenge, fet que ens ha deixat en el pitjor estat en què un es pot trobar: el dubte (podrem fer demà tot l'itinerari previst?). De mica en mica el nombrós grup es posa en marxa cap als Aigualluts. El cel està prou clar i avanço només amb un anhel: que l'helicòpter pugui volar des de Viella i col·loqui tot el material previst als llocs marcats. Sé que en Lluís farà tots els possibles perquè això es faci a primera hora per si el temps empitjora; si no, no vull pensar en les conseqüències negatives que això comportaria, ja que no tindríem el material de bivac de tots els controls ni les banderes per a senyalitzar els itineraris. Però la primera jugada de tot aquest atractiu pòquer contra el destí és nostra. Quasi arribant al pla dels Aigualluts sentim el característic soroll del motor de l'ocell mecànic de color groc dels Bombers de la Generalitat i seguidament observem com deixa el material previst i s'enlaira

Helicòpter dels bombers de la Generalitat deixant un dipòsit de material. Foto: Mayte Torrejón.

Control dalt del tuc de Molières.

Foto: Mayte Torrejón.

ràpidament. Això vol dir que els altres dos també estan dipositats i tots respirem tranquil·lament, de moment.

Des d'ací tothom es divideix per grups segons les funcions assignades, nosaltres dos pugem per la vall de l'Escaleta ajudant a marcar aquest itinerari cap al coll d'Alfred. Abans d'arribar-hi, però, decidim pujar al coll de Molières per esperar el grup de controls que està marcant per l'altra banda. Passada una estona, apareixen dues persones que vénen pujant de la vall del Nere i que passen pel coll d'Alfred, van posant banderes amb una singular precisió, no podien ésser uns altres, dos mites de casa nostra sobre uns esquís s'apropen a nosaltres. Són, evidentment, en Jacques Soulier i en Jordi Canals, que també han volgut col·laborar amb nosaltres a guanyar aquesta partida al destí. Estic tranquil, tinc la certesa que ara el descens final per la vall del Nere està degudament marcat i ni la boira més densa no farà que cap corredor es perdi, com així ho vam poder comprovar nosaltres mateixos més tard, ja que vam haver de fer una part d'aquest descens seguint les banderes que ells havien col·locat, a causa de l'empitjorament del temps.

Després d'intercanviar algunes paraules i alguna broma fruit del peculiar sentit de l'humor d'en Jordi, segueixen tots dos fins al tuc de Molières per marcar seguidament el descens des de dalt del cim amb banderes de diferent color per a distingir, així, l'itinerari de la Copa Catalana.

Una mica més tard, comencen a aparèixer els companys pel flaqueig final de la vall de Molières marcant també molt bé i amb moltes banderes tot aquest tram. Un cop tots junts i veient com per l'altra banda ja van muntant el campament de l'Escaleta i marquen el flaqueig cap al coll de Barrancs, iniciem el descens pel Nere. Al cap d'una estona som a Viella amb el Lluís i, després de valorar tota la informació que hem obtingut, fem la reunió informativa amb tots els corredors, que sumen al final una cinquantena d'equips

entre les dues categories. En Rubèn i jo, guiats per la intuïció, decidim no donar per acabada aquesta jornada i sopem ràpidament per pujar al refugi a la nit. La gentil Mireia s'ofereix a portar-nos amb la furgoneta fins a la boca sud del túnel de Viella, però quina seria la nostra sorpresa en passar el túnel: plouia. Malgrat la momentània decepció, decidim esperar una mica i veiem aparèixer algun estel, el cel es va trencant i sortim cap amunt enmig d'una nit negra, sort de nou del bon traçat i de les moltes banderes que han posat els companys aquest matí per senyalitzar tot aquest tram de bosc que cal pujar a peu per la forta fusió de la neu d'aquests darrers dies.

Més amunt, i ja per dins de la canal d'accés que porta al refugi, comprovem que algú ha passat a peu enfonsant-se considerablement i ha destrossat la traça amb esquís que s'havia marcat degudament en aquest lloc un xic compromès. Una mica abans d'arribar al refugi, els trobem en una tenda petita, ja que no havien trobat el refugi, anant com anaven una mica perduts, sense conèixer el terreny i de nit. De nou, la muntanya és el gran escenari on alguns han d'interpretar el guió que ells mateixos han escrit d'una manera equivocada.

Arribem al refugi passada la mitja nit, davant la sorpresa dels nostres quatre companys i dels tres bombers que estan dormint en aquest indret, i després d'estirar-nos com podem en el reduït

espai que queda en aquest cau quasi cobert totalment per la neu, descansem una mica al final d'aquesta llarga jornada.

El neguit m'impedeix dormir i, així, abans de les cinc obro la mitja porta que la gran quantitat de neu permet obrir només i miro instintivament el cel: està estelat cap al Molières! Ràpidament i tan sols amb el temps necessari per a posar-nos les botes i els esquís, ens trobem de nou enmig de la nit remuntant els pendents on un vent fresquet del nord ha endurit la neu. Però una mica més amunt: sorpresa, ha nevat! No gaire, però a partir d'una certa cota, uns quatre dits o uns quants més, segons els indrets, han transformat la muntanya. Mai tan poca neu havia representat tant: tota la traça feta el dia anterior s'ha esborrat, i l'hem d'obrir de nou. Així que ens afanyem per poder arribar al coll i al cim del Molières abans que les ràpides màquines humanes no es posin en moviment i ens atrapin. Intento comunicar per l'emissora amb en Lluís i la resta de l'organització a la sortida de la cursa, però no hi ha manera, fins que la veu dels bombers que dormen estratègicament dalt del cim em respon. A partir d'ací totes les ràdios es posen en funcionament i tothom és conscient de la realitat. El cel és prou clar sobre nostre i la cursa s'ha de fer tal com havíem previst, però la traça s'ha d'obrir de nou. Per això, més de quaranta persones es posen en moviment abans que els corredors. Cadascú com a individu té

les seves motivacions; col·lectivament només un objectiu: la Cursa. De la sortida a l'arribada tot l'itinerari ha d'estar degudament senyalitzat, traçat, tots els controls al seu lloc. D'aquesta manera, tot un col·lectiu de gent es posa en marxa com una petita i perfecta comunitat de formigues, on cadascú aporta el seu esforç i fa la seva funció dins d'aquesta complexa estructura. No cobren cap sou, no obtindran per això fama ni glòria, però aquest cop hi són tots, perquè tot surti bé, perquè altres l'obtinguin amb el seu il·limitat esforç. Són els de Lleida, els del Vendrell, els d'Igualada, els de Vilafranca, els del Pedra i els de Barcelona, la Maite i en Jordi; que, amb la seva pesada i inseparable càmera de vídeo que puja amb ells a tot arreu, intenten captar en imatges tot això que passa. I darrere de tots ells, com el darrer punt dalt de tota aquesta piràmide humana, una persona que amb el seu estil «de poble», com ell mateix diu, i com aquella peça de l'engranatge senzill però imprescindible perquè tota aquesta maquinària es posi en funcionament, en Lluís Gómez, que ens empeny a tots nosaltres.

Arribo dalt del Molières i em trobo amb els companys de Lleida. Per fi podem comunicar a la sortida que la traça fins ací dalt és oberta de nou. La sortida ha estat donada fa pocs minuts, ací dalt fa vent i muntem aquest estratègic control per on passaran els corredors dels dos itineraris. Una tènue llum groguenca comença a tocar el cim de l'Aneto i il·lumina la gelera de Barrancs, on podem distingir els minúsculs puntets dels nostres companys fent la seva tasca, i a poc a poc els nostres rostres són escalfats pels primers raigs de llum; ens girem cap a l'est i veiem com el sol surt per damunt d'un gran mar de núvols, contemplem bocabadats i immòbils tot aquest espectacle d'una bellesa indescriptible que la natura ens ofereix...

Un soroll trenca tot aquest encanteri: és el petit helicòpter d'en Quico de Baqueira que porta un càmera de TV i, al seu costat, en Lluís, que ha volgut estar al nostre costat i a tot arreu, i quina millor manera que des de l'aire, un ocell, que observa i controla tot el que passa i veu que de moment la partida és nostra, tot es desenvolupa tal com

*Equips pujant al cim del Tuc de Molières.
Foto: Mayte Torrejón.*

estava previst, ranejant la perfecció i per això tothom vibra intensament a la seva manera, perquè tots els que som ací hi som perquè ho desitgem. Absurda manera de viure la vida!, pensaran molts, però més absurd i penós és viure sense viure-la, sense vibrar o sentir res per quelcom o per algú.

Una altra persona absent també és avui ací dalt amb nosaltres, com havia desitjat. Ahir a la nit, mentre sopàvem, va sonar el telèfon a l'hotel, era l'Adolf, que no podia faltar a aquesta cita anual amb aquesta peculiar família que formem tots plegats, i que per un fatal caprici del destí ha d'estar físicament a casa amb la cama enguixada.

Després d'una estona, quan ja han passat uns quants corredors de les dues categories, baixo al coll de Molières, on resto una estona contemplant tot aquest xou, a banda i banda de muntanya, seguidament al coll d'Alfred, on em quedo amb els companys del control fins que arribin els últims corredors, esgotant les seves darreres forces en aquesta llarga i feixuga pujada per la vall de l'Escaleta, dins d'aquest majestuós decorat.

«Superbe» és la paraula que recordo que em va dir Volodia Shashahani, un altre singular personatge promotor d'això de fer una Copa d'Europa d'esquí alpinisme, quan va baixar de

l'helicòpter el segon any que l'organitzàvem, després d'haver vist tot el recorregut traçat. Potser tan sols amb aquesta paraula es podrien resumir totes aquestes sensacions que aquest racó del Pirineu, en les nostres circumstàncies, ens fa viure a tots els que som ací i que ell també va percebre en el seu moment. Per això suposo que m'ha quedat enregistrada com un record més en l'arxiu de la meua memòria.

Un cop recollit tot el control i després d'acomiar-nos dels tres bombers que han estat en aquest lloc, iniciem el descens final per la vall del Nere recollint totes les banderes, que no són poques. Més avall ens trobem amb en Jordi, estratègicament situat al peu del seu petit canó visual, filmant tota aquesta encisadora baixada i, ja tots junts, seguim baixant per aquesta gran vall fins que la neu ens ho permet.

Al final els companys de l'arribada ens esperen havent acabat també la seva labor i ací entre ells una altra persona especial, aquest cop fent la seva tasca d'una manera singular o inusual en ell, lluny del seu ordinador, amb una màquina d'escriure a sobre d'una pedra, una persona que sense haver pujat grans altures, en té molta, com molt gran és el deute que tot aquest món de la competició a casa nostra té pendent amb ell i que sense la seva continuada labor durant molts anys, no seria tot el que avui dia és i representa; em refereixo indiscutiblement a en Jaume Farret.

Abans d'arribar m'aturo i, mentre observo com els meus companys apuren els darrers girs sobre els esquís, carregats de banderes pertot arreu, giro la vista enrere i veig com els núvols cobreixen ja tots els cims. Avui hem guanyat la partida, el destí ha posat aquest any tots els trumfos a les nostres mans, però perquè la muntanya ha volgut; ella és sempre la que domina el joc i avui ens ha concedit aquest privilegi d'ésser una mica feliços dins del seu món, fent allò que realment ens agrada i desitgem.

No sé si el proper any tornarà a passar el mateix, no sé ni si tornaré a estar enmig d'aquest màgic món, per això des d'ací, gràcies a tots per tot, per fer que el Molières no sigui un simple nom d'una muntanya, des de fa ja uns quants anys.

De Bausén al Portilló en esquís

Encara hi ha lloc per a la imaginació

F. Xavier Gregori

A hores d'ara, intentar exaltar les excel·lències que atresora la Vall d'Aran per a la pràctica de l'excursionisme en esquís és gairebé fútil, però, malgrat tot, es fa evident que un bon nombre d'aquest estol de practicants, es mouen, hivern rere hivern, en els entorns més coneguts o més ben divulgats d'aquesta privilegiada geografia pirinenca.

La manca de nous aixoplucs per a excursionistes i el precari estat de conservació i habitabilitat dels refugis i les cabanes forestals, afavoreixen en gran mesura que certs recorreguts de singular bellesa quedin exclosos sistemàticament de qualsevol proposta renovadora en època hivernal.

El que hi ha a continuació és el relat d'una excursió travessada que, per culpa del mal temps, es va estroncar al portilló de Bossost, ja que la intenció era de perllongar-la fins a l'Artiga de Lin, passant pel coll de Baretges, les cabanes d'Arró i el Tuc de l'Escaleta.

Sortim de Barcelona vers la Vall d'Aran amb un temps força rúfol i ens endinsem resseguint aigües avall el curs de la Garona en direcció a l'enlairat poble de Bausén.

Bausén és un dels pocs municipis del Baix Aran que, situat a 931 metres d'altitud i apartat de la ruta principal, no ha experimentat una considerable transformació i conserva el seu tipisme sense edificacions estridents que li desfigurin l'entorn.

Una carretera de sis quilòmetres que té l'inici a la N 230, guanya, mitjançant un traçat en revolts molt tancats, els 300 metres de desnivell que hi ha entre els dos punts.

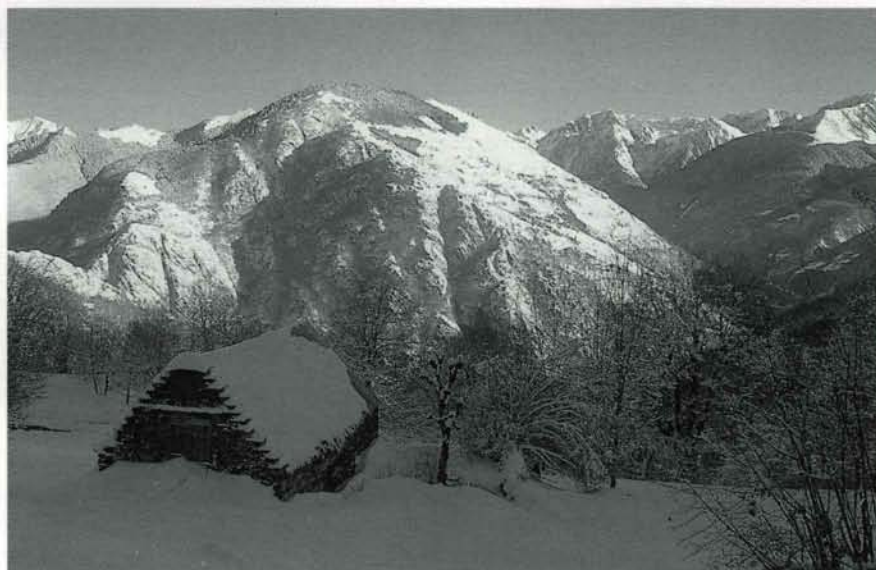
Neva considerablement quan abandonem Bausén pel carrer Major. Carrer enllà vers l'est, passem per l'església parroquial, del segle XVIII, i als afores, per la nova capella de Sant Roc, i resseguint ara el camí de bast entre camps que duu a les bordes de Carlac.

Amb un bon gruix de neu avancem per entre parets de pedra seca i avellaners resseguint el bonic camí que ja fa estona que ha donat un tomb a la muntanya i ara continua en direcció NW. Anem obrint traça suportant la neu que encara continua caient, mentre la claror del dia minva ostensiblement. Fem camí intuïnt-ne el traçat per dins d'una fageda espectacular i, poc després de creuar una passera en un rierol, en una clariana, ensopeguem amb una primera borda de les diverses que hi ha escampades per l'indret.

Bordes de Carlac, 1.080 m. Condicionem una cabaneta amb llar i ens hi aixopluguem encabint-nos-hi tots cinc en un espai força reduït que afavoreix que el foc encès ens faci desprendre a tots grans quantitats d'humitat en forma de baf, de la qual anem tots ben sobrats.

Molt a prop, una borda quadra ens permet de muntar un bivac damunt la palla seca, des de la qual, ajaguts, albirem els llums de Canejan per entre les esclertes de les fustes d'una de les parets. Tot plegat ha estat mitja jornada, curta però intensa, si teniu en compte que era la primera vegada que petjàvem l'indret.

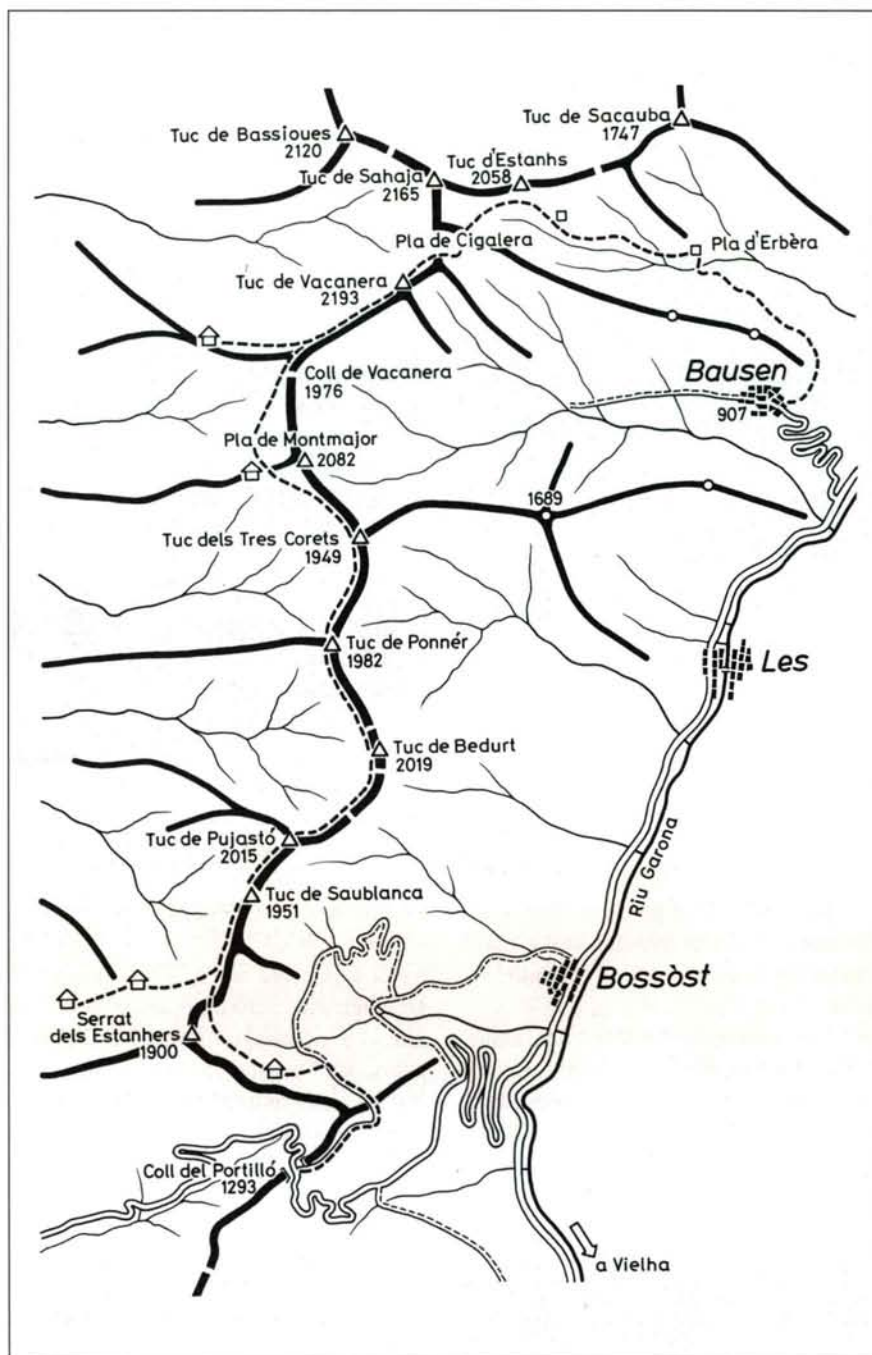
El segon dia ens despertem amb un fred ben viu, però amb un cel ben clar. Un cop aconseguim marxar, ho fem retrocedint per dins la fageda fins a trobar un camí ample que ve des del coll Pan, que s'obre en una carena per damunt de Bausén. El seguim una estona vers l'W i de seguida trobem el riu de Lauadors a uns 1.290 metres d'altitud.

Les bordes de Carlac amb la muntanya de damunt de Canejan.

Foto: F. X. Gregori.

EXCURSIONS EN ESQUÍS

Consultem el mapa i l'itinerari que escollim remunta la riba esquerra del riu, que s'orienta al NW. Entre els faigs que s'estenen pel flanc de la muntanya, anem guanyant altura fins a coincidir amb una barrancada ampla, que anem creuant en sentit ascendent, amb la intenció clara de superar un esquenall del vessant tot cobert per una magnífica fageda.

La Plana, 1.518 m. Rústica cabana orientada a migdia, situada en un indret particularment atractiu. Fem un petit àpat, que aprofitem per a gaudir de

l'agradosa sensació de sentir-se bé sota el sol lluent que dibuixa uns magnífics jocs de llum en els drets vessants del serrat de Vacanera.

Seguim progressant ara a mig vessant remuntant per un angost comell que discorre sota la cara sud del tuc dels Estanys.

Plans d'Angost, 2.000 m. Magnífics camps de neu que faran les delícies, durant el descens del tuc dels Estanys, als companys que per raons laborals ens han de deixar.

Fem ara una mica de marxa enrere en

el relat per a explicar que el grup era format per cinc persones: F. X. Gregori, Teresa Larrieu, Toni Massagué, Montse Periago i Úrsula Willius. Les dates de l'activitat: la primera setmana de gener de l'any 1995, la setmana de les grans nevades i els freds sobtats. Fets aquests aclariments, continuaré la crònica.

Així, doncs, com deia, en els plans d'Angost ens dividim en un grup de tres i un de dos: el Toni, la Montse i la Teresa marxen a fer el tuc dels Estanys (2.055 m) i retornen a Bausén. Mentrestant l'Úrsula i jo continuem la projectada travessada fins als plans de la Cigalera i el coll que ostenta la muga fronterera 404.

Collet de la Cigalera, 2.100 m. Continuem la fàcil marxa recorrent el vessant carener al SW fins a assolir la muga 401, indret on culminen els 2.192 metres del tuc de Vacanera o dels Plans de l'Home.

Nosaltres anem carenejant fins a localitzar, un bon tros dins de França, la cabaneta on hem decidit donar per acabada la jornada d'avui.

Cabana del Serrat del Mall de l'Àguila, 1.760 m. Petita i acollidora, amb una màrrega per a dues persones i lloc a les golfes per a unes sis persones al terra de fusta. Aigua en un abeurador que cal localitzar. Llenya a l'abast. Fet i fet, en aquesta etapa hem invertit unes sis hores i mitja.

El nou dia neix amb unes franges moradenques al cel que preludien un canvi de temps.

Reprenem la marxa cap a l'est, vessant amunt, fins a assolir la divisòria en un indret força obert.

Coll de Vacanera, 1.976 m. Magnífiques vistes damunt de Bausén, més de mil metres per sota d'on som ara. Marxem de flanc resseguint el contorn de la muntanya de Montmajor cap al sud, a l'encontre de les cabanes de Peirafita (Pèirahita) a 1.930 metres. La cabana que resta oberta al servei dels excursionistes i des de no fa gaire arreglada de nou, pot acollir quatre persones en lliteres de ferro. Llar de foc. Llenya força lluny. L'abeurador no raja. Reprenem la marxa pujant per un comell curt –les Garraspes– mantenint la carena molt a prop i a l'esquerra.

Passem de llarg el tuc dels Tres Corets (1.947 m) i amb poca estona més

EXCURSIONS EN ESQUÍS

de recórrer la serra Lònca assolim el **tuc de Ponné** o de **Prat Pardin**, a 1.982 m. Continuem pel flanc de la muntanya per sota el **tuc dels Clots de Bedurt** i arribem altre cop al **llom de la carena**.

Coll de Fontfreda (Hònt Hereda), 1.902 m. El dia està cada cop més tapat i comencen a caure volves de neu. Continuem.

Tuc de Pujastó, 2.016 m, fita vèrtex.

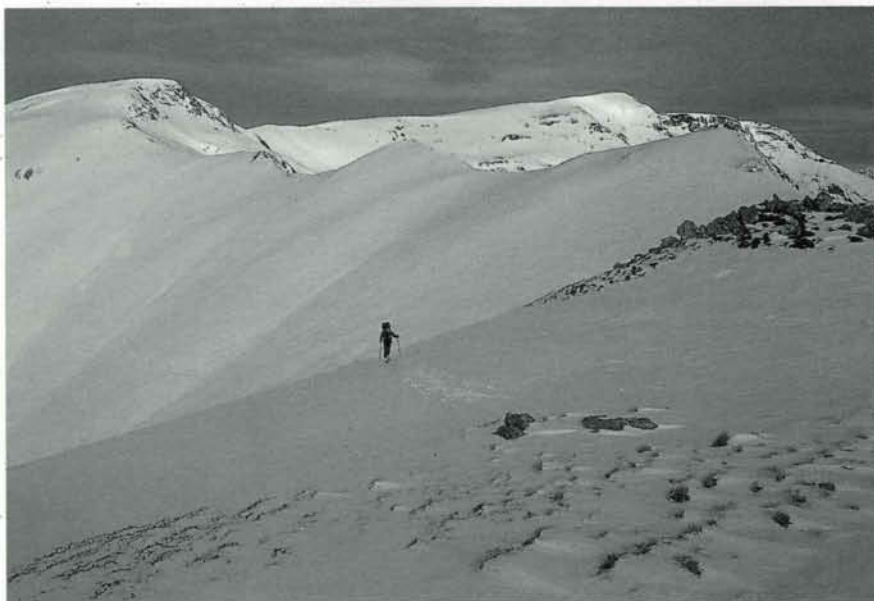
Carena enllà, ara forçant la marxa en previsió que tot el que ens ha de caure damunt ho faci, en el pitjor dels casos, en un terreny més fàcil perquè, des de fa una bona estona, que ens aboquem a banda i banda de la carena i només veiem que vessants penjats solcats de profundes canals que s'esmunyen per dins d'unes masses boscoses del més pur estil «Wilderness».

La cabana de la Plana; al fons, a la dreta, el Maubèrme. Foto: F. X. Gregori.

Tuc de Saublanca, poc més que una eminència.

Cap de Comalonga, 1.924 m. Comença a nevar fort. Ja veiem, entre la rufa, la línia elèctrica que creua la frontera en perpendicular. Baixada entre roques fent girs obligats i flanqueigs penjats fins a aconseguir els desitjats replans del **coll de Panec**, de 1.781 metres. Neva fort i la visibilitat és molt limitada quan passem per sota de l'esmentada línia, que emet un so brunzent molt desagradable.

D'aquí, la nostra idea per a acabar aquesta jornada, era de quedar-nos a pernoctar en el costat francès, a la cabana de l'Ós, situada al serrat dels

*El **tuc de Vacanera** a l'horitzó des del **tuc de Pujastó**. Foto: F. X. Gregori.*

EXCURSIONS EN ESQUÍS

Des de les proximitats del coll de la Cigalera, el Tuc dels Estanys s'enlaira fins als 2.055 metres, a la carena divisòria, dins el municipi de Bausén (Vall d'Aran). Foto: F. X. Gregori.

Estanys, a 1.620 metres.

Ara, però, la idea que ens obsessiona és baixar i baixar. Ho fem per una coma vessant, sense saber que tenim davant les espàtules dels esquís. Marxem encarats al SE perquè, segons el mapa que duem, és en aquesta direcció que arribarem a una pista forestal que ceneix el vessant recorrent el bosc d'Aubàs Estiuèra. La forta nevada i l'hora tardana empitjoren la baixada, que, a més, es presenta amb neus molt profundes i per entre uns avets gegantins.

Una mica tocats per l'esforç de la jornada i la tensió acumulada, arribem amb una bona dosi de sort a una petita cabana que situem en el mapa a l'indret del pla del Tuc, a 1.470 metres. Petita i acollidora, amb totes les parets ennegrides de sutge. Per mobiliari, una taula coixa i un somier. Però, quan el foc d'avet sec comença a escampar el seu perfum, el relax i l'escalforeta tanta estona somiats ens sumeixen en un

sopor agradable, que hem de combatre amb decisió menjant i bevent tot el que el cos ens exigeix després de les més de vuit hores que ha durat la travessada.

Continua nevant fort i creiem que no ha parat en tota la nit, quan l'endemà al matí ens adonem amb preocupació que la neu caiguda està només a dos pams de la llinda de la porta. Anem fent temps esperant en va que la nevada minvi i ens deixi abandonar l'indret. Fi-

nalment, tips d'esperar, decidim sortir i ens calcem els esquís. Anem baixant penosament entre el garbuix de branques que el pes de la neu acumulada ha vinclat, intuïnt a estones unes clarianes dins del bosc que molt bé podrien ser el camí. A estones la neu ens arriba fins més amunt dels genolls.

Quasi sense adonar-nos-en arribem a la tan desitjada pista forestal. Ara força més tranquils, ens deslliurem les fixacions i anem obrint una profunda traça per la pista fins a desembocar al portilló de Bossost, completament barrat per la neu, que cobreix tota la carretera N 141 entre les poblacions de Luixon i Bossost. A aquesta última aconseguim d'arribar amb els esquís als peus fins a la porta del bar «Pirineos».

Per si alguns de vosaltres voleu repetir l'excursioneta, us recomano dur la cartografia següent: sèrie TOP 25, *Bagnères de Luchon* 1858 OT, editat per l'IGN francès. També dúiem el Mapa Topogràfic Nacional esc. 1:25.000, fulls *Bossost* 148-II i el de *Canejan* 118 bis-IV, editats pel MOPTA.

El portilló de Bossost colgat de neu.

Foto: F. X. Gregori.

Excursions en BTT per la vall de Ribes

Joan M. Vives i Teixidó

Sense cap mena de dubte podem dir que el ciclisme de muntanya té les seves limitacions; una d'aquestes limitacions és que per a moure'ns necessitem que hi hagi pista. Moltes vegades les pistes es limiten a passar per les valls i creuar algun coll. No obstant això, trobem pistes que s'enfilen força amunt. Us convido a seguir tres excursions per la vall de Ribes, arribant a superar els dos mil metres amb la vostra bicicleta en dues de les propostes. Una excursió ens portarà a seguir la carena que va del Cerverís al Balandrau i a arribar gairebé al cim del Cerverís amb la bicicleta. En la segona excursió passarem dues valls i una carena que baixa del cim del Puigmal, mentre que en el darrer itinerari arribarem fins al cim del Puigllançada. No cal dir que són itineraris una mica durs, però que us permetran gaudir de bells paisatges a cavall de la vostra bicicleta.

ASCENSÍO A LA CARENA DEL CERVERÍS AL BALANDRAU

Serrat, 1.330 m, riera Massanell, 1.260 m, carena del Mont-roig, 1.980 m, puig Cerverís, 2.202 m, coll de la Canya, 2.190 m, puig de Balandrau, 2.579 m, pla dels Anyells, 1.880 m,

Camp del Xen, 1.660 m, refugi forestal «Font Freda», 1.430 m, riera Massanell, 1.260 m, i Serrat.

Itinerari circular que ens permet acostar-nos en bicicleta molt a prop dels cims de Cerverís i Balandrau, que estan situats a l'extrem sud de les muntanyes de Núria. És una excursió d'amplis panorames, ja que anem una bona estona per una carena, cosa que ens permet veure les muntanyes que ens envolten i altres cims del Prepirineu i la serralada Costanera.

Dades tècniques

Km: 33,5. Desnivell: 1.411 m (1.050 en bicicleta). Horari: 5 h 55 min (a peu:

2 h; ascensió al Cerverís: 20 min; ascensió al Balandrau: 50 min; baixada de la carena fins al Camp del Xen: 40 min; la resta en el tram de la riera de Massanell) (62% de temps en bicicleta). Cota màxima en bicicleta: 2.250 m.

Dificultat: Difícil. Si bé la pujada fins al peu del Cerverís es fa per bona pista, tret d'un tros de camí en sortir de Serrat, la resta es fa per pistotes i alguna estona a peu fins a arribar al Camp del Xen, on trobarem una pista acceptable. A la carena Cerverís-Balandrau, trobem unes roderes.

Descripció de l'itinerari

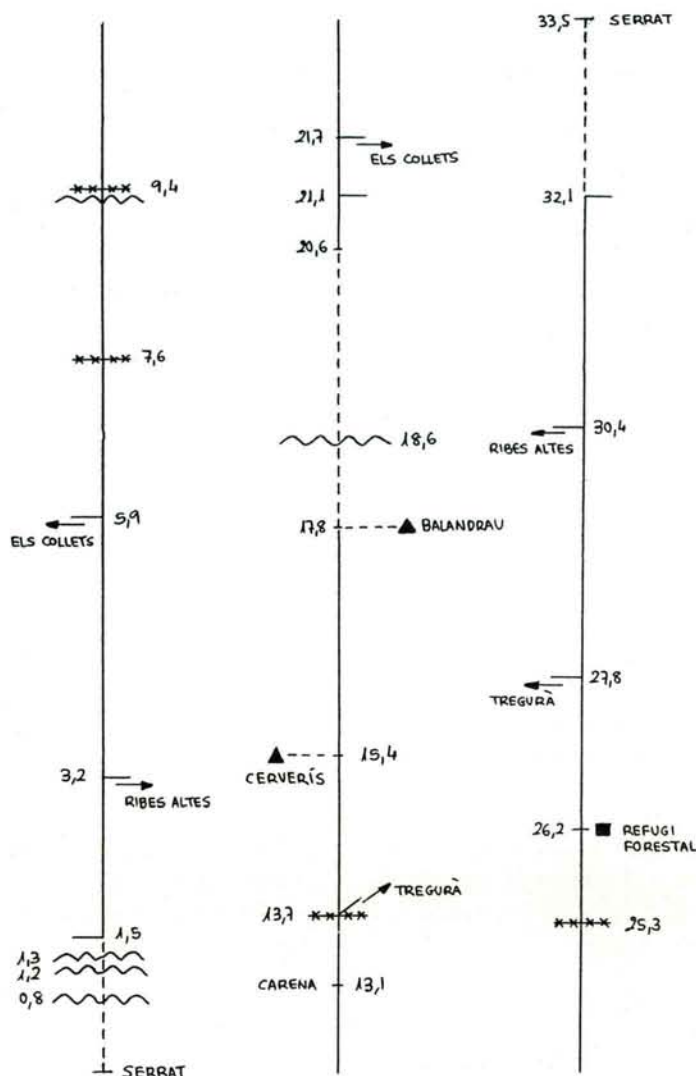
Sortim de Serrat pel carrer que passa pel davant de l'església i que continua una estona com a camí empedrat tot passant entre alguns horts i baixant cap al torrent. Més avall, l'empedrat desapareix i arribem a una trifurcació on no hi ha gaire dubte a l'hora de seguir el bon camí: és el que baixa. Creuem un torrentet; el camí es torna dolent i hi apareixen unes lloses de pedra (cal fer aquesta baixada amb prudència). Baixem pel costat d'una paret de pedra. Passem una nova clotada i planegem fins a un nou tram de lloses (més dolent que l'anterior). Creuarem un altre torrentet i, més suaument, arribarem al final de la baixada a prop del torrent; al davant tenim un prat. Hem de seguir per la dreta; hi ha un corriol que va a creuar la riera de Massanell. Arribem a una mena d'illa i tornem a creuar una branca

Pujant cap al puig Cerverís.

Foto: Joan M. Vives.

SERRAT - PUIG CERVERÍS - PUIG DE BALANDRAU - SERRAT

del torrent. A l'altra banda, pugem pel costat d'una paret de pedra, que tindrem a la dreta, i després seguirem pujant més suaument tot travessant el «tarter» que baixa de la pista que tenim uns quants metres al damunt. Aquesta pista s'acaba a la vora del torrent; hem de seguir-la cap a la dreta. Comença el bosc de pi roig; a sota, al costat del torrent entreveiem el molí Bonada. La pista és bona i planera en la seva primera part i després baixa lleument. Veiem les cases de Serrat, enlairades a la dreta, i el Puigmal.

Enllacem amb la pista que puja de Ribes Altas; som en un marcat revolt on s'acaba l'asfalt. Tirem cap a l'esquerra; la pujada no és gaire forta i la pista és ampla, però una mica pedregosa. Veiem

Vilamanya i Batet enfilats a l'altre vessant. La pista fa un primer revolt des d'on podem veure Ribes i el cim del Taga. Fem un nou revolt i seguim guanyant altura. Una mica més enllà trobem una bifurcació; la pista de l'esquerra és la que puja fins als Collets i serà la que farem servir de baixada. Continuem per la dreta; la pujada no és gaire forta i la fem per dins el bosc de pi roig que ocupa aquests vessants. A poc a poc, començarem a veure la vall de Pardini; a sota tindrem el poble i els camps que l'envolten i, a l'altra banda, veurem el Taga i la serra Cavallera. El bosc va desapareixent en anar guanyant altura. En una fondalada creuem un torrentet i trobem una tanca. La pista és bona i continua pujant suaument una estona

més; després fa dos revolts no gaire durs i torna a planejar. Comencem a veure la carena del puig de Mont-roig. La pista contorneja un llom que baixa del Cerverís i s'enfila a buscar la carena del Mont-roig.

Arribem a una mena de collet, al peu del Cerverís; tenim el cim del Mont-roig a la dreta. Des d'aquí veurem el Puigsacalm, el Taga i la serra Cavallera. La pujada continua una estona més fins a un nou collet on hi ha una tanca canadenca. Des d'aquí dominarem un ampli panorama local amb el Balandrau i el puig de Fontlletera; també veurem el traçat de la pista que planeja tot passant per sota el castell dels Moros. Més lluny veiem el Costabona, el Canigó i el Bassegoda. En aquest indret hem de deixar la pista bona que continua fins a Tregura i en prenem una de dolenta que puja cap a l'esquerra; hi ha una petita tanca i unes pedres que no permeten el pas als vehicles. Una primera pujada, forta i herbada, ens situa en un petit pla des d'on la pista va a buscar el vessant del cim i hi puja diagonalment tot tallant-lo; la pista és dolentota, però el pendent no és gaire fort. Finalment, arribem a la carena.

Som a la carena que uneix el Balandrau amb el Cerverís, formada per extensos plans herbats. A l'esquerra ens queda el Cerverís. Hi pujarem anant a buscar la carena que hi ha una mica més enllà; hi ha un filat i ens haurem de decantar cap a la dreta per a trobar el pas. Finalment el pendís herbat ens durà al cim. La vista panoràmica és molt bona; entre altres cims, podem veure el Canigó, Costabona, rasos de Peguera, Pedraforca, Puigmal, Torreneules, Bassegoda, Taga, serra Cavallera. Al fons, a la vall, veiem Ribes. Retornarem al collet i seguirem la carena que ens menarà al peu del Balandrau. Hi ha unes roderes que segueixen aquesta herbada carena. Fem un primer tram de pujada; cal tenir en compte que l'herba dificulta la marxa amb bicicleta. Després ve un tros més planer i passem dos collets. Una nova pujada, més llarga i a peu, ens situarà al peu del cim; a l'esquerra hi ha un corriol que baixa, a l'altra banda del filat que hi ha a la carena, i que serà el que farem servir a la baixada. Ara som al peu del Balandrau, on arribarem seguint una carena

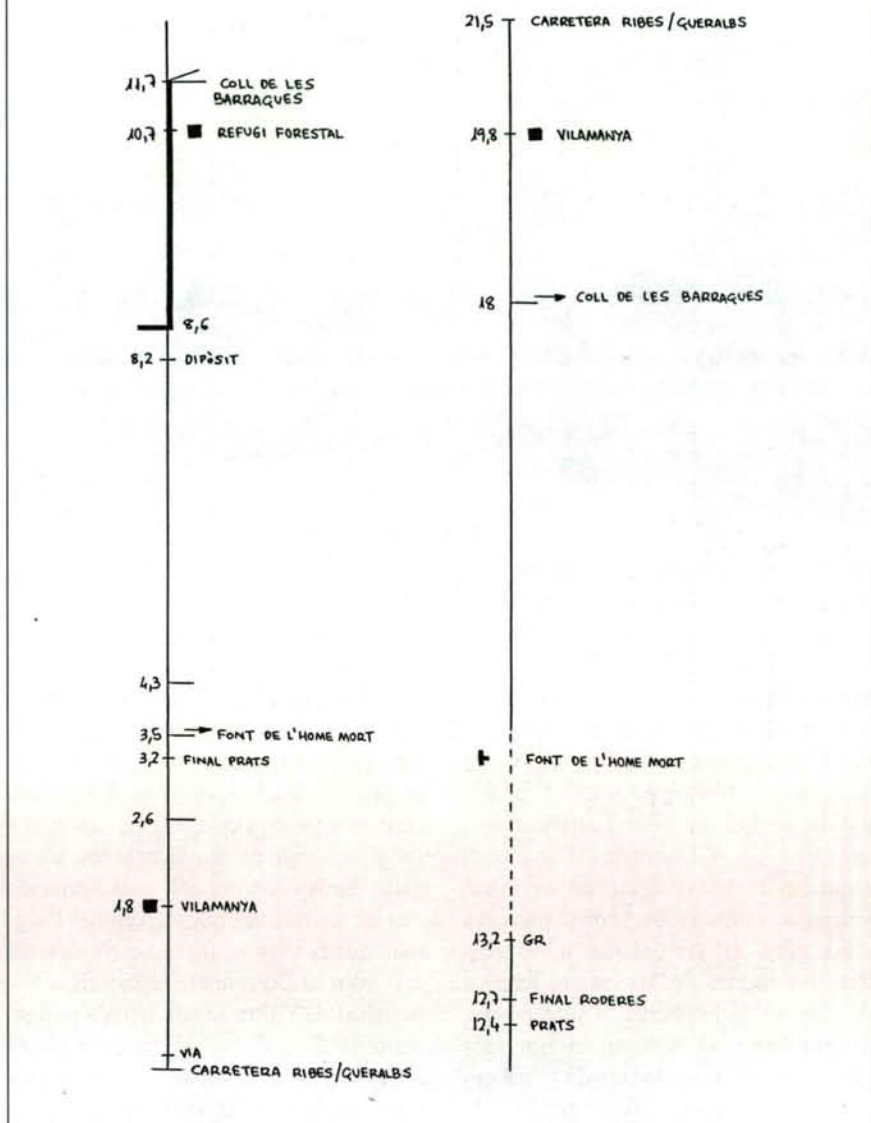
herbada de fort pendent que ens portarà a un tros més planer; al davant, una mica a la dreta, es dreça el cim. El tros final és més rocós, però aquí hi ha un corriol marcat que ens situarà dalt del cim. La vista panoràmica és semblant a la del Cerverís, però ara podem admirar les gorges del Freser, la vall de Coma de Vaca i les roques de Totlomon. Retornarem al peu del cim i seguirem el camí que baixa. Podem anar una estona en bicicleta, ja que el camí no presenta gaires pedres i baixa suaument. Passem dos torrents força seguits; el corriol planeja i arriba aviat al bosc. Baixem a peu i sortim a un prat que hem de creuar per a continuar per dins el bosc, on el corriol baixa decidit. Sortim a uns altres plans; baixem directament avall per arribar a una pistota. Tirem cap a la dreta i es difumina una mica entre l'herba, però aviat planejem per dins el bosc (un tros molt bonic). Arribem a un encreuament; deixem la pista de la dreta, que puja, i tirem cap a l'esquerra. La baixada és molt forta i la pista, molt malmesa i pedregosa, baixa força directament a enllaçar amb la pista dels Collets, a l'indret del Camp del Xen.

Un cop arribem a aquesta pista, s'han acabat els problemes. Seguim cap a l'esquerra, passant un sector de prats; veiem les cases de Serrat a la dreta, una mica més avall. La pista és molt bona, malgrat que trobem un petit esllavissament, i començarem a contornejar els vessants de la carena que hem seguit. Passarem uns quants torrentets, però tots passen canalitzats per sota la pista. La pista és força planera. Més avall, es torna més pedregosa i arribem al refugi forestal «Font Freda» que ens queda a la dreta, en un replà sense gaire panorama; hi ha una font. La baixada continua una mica més decidida i enllaçarem amb la pista que hem seguit al començament de l'excursió. Arribant a la riera de Massanell, enfilarem el camí que ens menarà a Serrat, ara de pujada, però que podem fer, en part, en bicicleta.

COLLET DE LES BARRAQUES I FONT DE L'HOME MORT

Rialb, 1.060 m, Vilamanya, 1.250 m, coll de les Barraques, 1.850 m, torrent

RIALB - COLL DE LES BARRAQUES - FONT DE L'HOME MORT - RIALB

de l'Estremera, 1.850 m, font de l'Home Mort, 1.800 m, Vilamanya, 1.250 m, i Rialb.

Aquest itinerari és un bonic circuit per les valls situades al peu del Puigmal i que contorneja un dels estreps que baixen del Puigmal cap al Ripollès; fem un recorregut que ens permet conèixer bells racons dels boscos que hi ha i també tindrem bons panorames.

Dades tècniques

Km: 21,5. Desnivell: 855 m. Horari: 3 h (de les quals 30 min són a peu des del coll de les Barraques a la font de l'Home Mort) (84% de temps en bicicleta). Cota màxima en bicicleta: 1.850 m.

Dificultat: Mitjana. El principal

problema és el desnivell, concentrat en un primer tram de Rialb a Vilamanya, però la pista és asfaltada.

Descripció de l'itinerari

El punt de partida de l'itinerari, el situarem a la carretera de Ribes a Querolbs. Una vegada hem passat la via del cremallera, passarem un pont i, una mica més enllà, en passarem un altre; no gaire més enllà, en el km 3, trobem, a l'esquerra, la pista que s'enfila cap a Vilamanya.

Una primera pujada, força forta, ens fa creuar la via del cremallera. Fem un revolt i ens enfilem; els pendents més forts són els que vénen i els revolts són força seguits. Després de passar pel

Més amunt de Serrat veiem, a l'altra banda de la vall de Pardines, el cim del Taga. Foto: Joan M. Vives.

costat d'una casa en ruïnes, la pista fa una pujada més planera i llarga; al davant tenim els cims del Torreneules i en el revolt veiem Queralbs una mica més avall. La pujada continua essent forta, però no tant com al principi. Fem un revolt i embrenem una pujada més suau, però més llarga. Quan s'acaba la pujada, sortim del bosc i arribem sota les cases de Vilamanya. Des d'aquí tenim molt bona vista panoràmica; podem veure Queralbs, la pista que puja a Fontalba, el Torreneules, el Balandrau, les roques de Totlomon, Ribes i els veïnats de Fustanyà, a sota nostre, del qual destaca l'església, i Serrat, més enlairat. Continuem la pujada i arribem a les cases; s'acaba el formigó.

Deixem el petit agrupament a l'esquerra i ens enfilem per darrere les cases fent ziga-zagues entre els prats. La pista és força bona. Quan s'acaben els prats, entrem al bosc, fent una pujada una mica dreta i arribant a una bifurcació de pistes. Deixarem, a la dreta, la pista que va cap a la font de l'Home Mort i que seguirem de baixada. Continuem per l'esquerra. La pista, durant una estona, és molt bona i planera, i passa enmig d'un magnífic bosc de pins. Després de passar una tanca, puja suaument, però és més pedregosa. El bosc ens permet veure el cim del Taga i Campelles a la carena que hi ha al davant; a sota podem veure l'entrada d'unes mines. Trobarem un gran dipòsit a la dreta i aviat enllaçarem amb la carretera que puja de Planoles.

Aquesta carretera està molt malmesa i la pujada continua fent una llarga diagonal; podem veure Planoles, Nevà, Toses i els cims de la Tosa d'Alp i Costa Pubilla. Fem un revolt i canviem de direcció, passant pel costat del refugi forestal, que deixarem a la dreta, sota la pista i en uns bonics prats. La pujada continua, però ja veiem la carena molt a prop i el coll de les Barraques no és gaire lluny. Aquest coll està situat en una de les carenes que baixen del Puigmal, que podem veure al nostre davant, així com el Torreneules i la vall d'Estremera; de l'altra banda només podem veure la Tosa d'Alp. Hi ha dues pistes que van cap a la dreta, però nosaltres hem de seguir la que baixa cap a l'esquerra. Baixem suaument, però la pista és dolentota. Arribem a un pla extens, envoltat de pins. La pista s'acaba i continuen unes roderes (en pujada), que també s'acaben. Una mica a sota, trobarem el camí que ens cal seguir (GR 11); en uns prats més enlairats, al nostre davant, hi ha una barraca. Malgrat que al cap d'un moment el camí es bifurca a dreta i esquerra, el nostre itinerari no té cap dubte: només cal seguir les marques. Podem anar en bicicleta fins a sortir a un altre prat; una mica més amunt hi ha un camí i la barraca que havíem vist abans. Una mica més enllà ja no podem anar en bicicleta. Creuem un torrent i el camí, molt estret, entra en el bosc, efectuant contínues pujadetes i baixadetes; les branques dificulten força el fet de portar la bicicleta a

l'esquena. El camí va planejant fins a trobar la vall, que a estones hem anat veient. Seguint el GR, arribarem, en menys de 25 min al torrent d'Estremera. Seguirem a peu per aquest cantó de riu, baixant fins a trobar el final de la pista, una mica més avall de la confluència de torrents i de la font de l'Home Mort, que neix entre els dos torrents, una mica enlairada (5 min).

Un cop a la pista ja no hi ha problemes, ja que és força bona, a estones pedregosa (hi ha alguna esclavissada en el seu inici). Primer, la pista baixa molt a la vora del torrent; aquest, però, s'enfonsa molt aviat. Anem baixant molt enlairats; hi ha algun racó que és una bonica balconada sobre el torrent. Cal tenir en compte que aquesta baixada és forta i contínua. A l'altra banda de vall veurem la casa dels Plans a sota de la carretera de Fontalba, això ens indica que aviat retrobarem la pista de pujada. Tot baixant, veurem al davant la roca del Tut de Fustanyà.

VOLTA PEL PLA D'ANYELLA I PUIGLLANÇADA

Collada de Toses, 1.800 m, pla d'Anyella, 1.830 m, coll de la Creueta, 1.916 m, coll del Tossal de Rus, 1.870 m, cap de la Comella, 2.180 m, Puigllançada, 2.406 m, la Comella, 2.050 m, barraca del pla d'Anyella, 1.770 m, i collada de Toses.

Aquest itinerari és un circuit pels voltants de la collada de Toses i les pistes d'esquí de la Molina, amb el pla d'Anyella en el seu centre. És una excursió de contrastos, ja que passem d'uns indrets típicament ramaders, com el pla d'Anyella i les comes de Rus, a uns altres indrets on domina l'ocupació humana de la muntanya, representada per les pistes d'esquí. La característica més remarcable de l'excursió és el fet de passar entre les ondulades muntanyes de la zona, que són un veritable

CICLISME DE MUNTANYA

Anant cap a la barraca de Rus amb el tossal de Rus i el Puigllançada al davant.
Foto: Joan M. Vives.

jardí, si hi anem en l'època adequada.

El cim del Puigllançada domina, juntament amb la Tosa d'Alp, les pistes d'esquí de la Molina. Des del seu cim gaudim d'una gran visió panoràmica de la Cerdanya i dels massissos que l'envolten, Puigpedrós, Carlit, Puigmal i el Prepirineu, Catllaràs, Ensija, Cadí, rasos de Tubau.

Dades tècniques

Km: 33,7. Desnivell: 736 m. Horari: 3 h 30 min. A peu hem de fer uns quants minuts per arribar al Cap de la Comella i algun indret de l'ascensió al Puigllançada (90% de temps en bicicleta). Cota màxima en bicicleta: 2.406 m.

Dificultat: Difícil, però, de fet, els únics punts dificultosos són la pujada al cap de la Comella i l'ascensió al cim del Puigllançada; la resta no és gaire problemàtica.

Descripció de l'itinerari

Sortirem de la collada de Toses, seguint la carretera que va cap a Alp i la Molina; anem de pla i en suau baixada. Arribem a la carretera que va cap a Castellar de n'Hug; fem una curta pujada i passem un collet entre el puig del Ginebrar (esq.) i la Comella (dr.). Al costat tenim una barraca de l'escola d'esquí. Emprenem una lleu baixada; deixem els telesquís d'Alabau a la dreta i, més avall, a l'esquerra, la pista que, més tard, ens portarà a la barraca del pla d'Anyella. La baixada ens permet començar a veure el tros més planer del pla d'Anyella, on hi ha la barraca i on podrem veure, a l'estiu, grans ramats de vaques, ovelles i cavalls; el Puigmal surt per darrere. Passada una fondalada,

la carretera s'enfila fins al coll de la Creueta; durant aquesta pujada, el panorama se'ns amplia amb el Carlit i el Puigpedrós.

Al coll se'ns obre la vista cap al sud; al final de la carena podem identificar el cim de Costa Pubilla i, al davant, tenim el Catllaràs. A la dreta, no gaire més avall del veritable coll, trobarem la pista que ens cal seguir. De moment és planera i comença a contornejar la carena pel vessant sud. Entrem en una cometa on hi ha un abeurador i un tancat per al bestiar i, una mica més enllà, deixem una pista que baixa cap a l'esquerra; som al davant del característic cim del Tossal. Seguiu planejant, entre alguns pins i ginebres. Veiem Bagà al fons de la vall i els rasos

de Peguera, Ensija i Cadí; al davant tenim els vessants del tossal de Rus i el Puigllançada, amb unes terrasses de repoblació forestal que no han tingut gens d'èxit. Ens acostem al peu del tossal de Rus; a la dreta, deixarem la vella barraca i, continuant fins al collet, trobarem una bassa i la nova barraca.

Contornegem el tossal de Rus, tot entrant en una coma; la pista és passadora, a estones no gaire bona. Al davant, als peus del Puigllançada, veiem la pista com s'enfila en diagonal. Arribem a una mena de collet; deixem una bifurcació a l'esquerra i ens comencem a enfilar. Veiem el Puigmal al davant i el tossal de Rus que va quedant a la nostra altura. La pista és més dolenta i ens porta a la carena, des d'on veiem Toses. Pels voltants hi ha alguns pins de repoblació i una vegetació herbàcia molt bonica. La pujada es fa més forta i la pista, més dolenta, entrant en una clotada. Finalment, la pista gira cap a la dreta, anant a buscar la carena; veiem un telesquí i el Puigllançada a l'esquerra. La pujada es fa més suau, entre plans herbats, des d'on dominem un bon panorama amb la vall de Ribes, el Puigmal i el Carlit. Trobem una tanca on podem dir que s'acaba la pista; a la dreta tenim una antena i al davant un telesquí. Continuem pujant per unes roderes que s'enfilen molt de dret, de vegades amb pedres i d'altres per l'herba; no és estrany haver d'empenyer la bicicleta en algun tros. Finalment, arribem a la carena; a la dreta hi

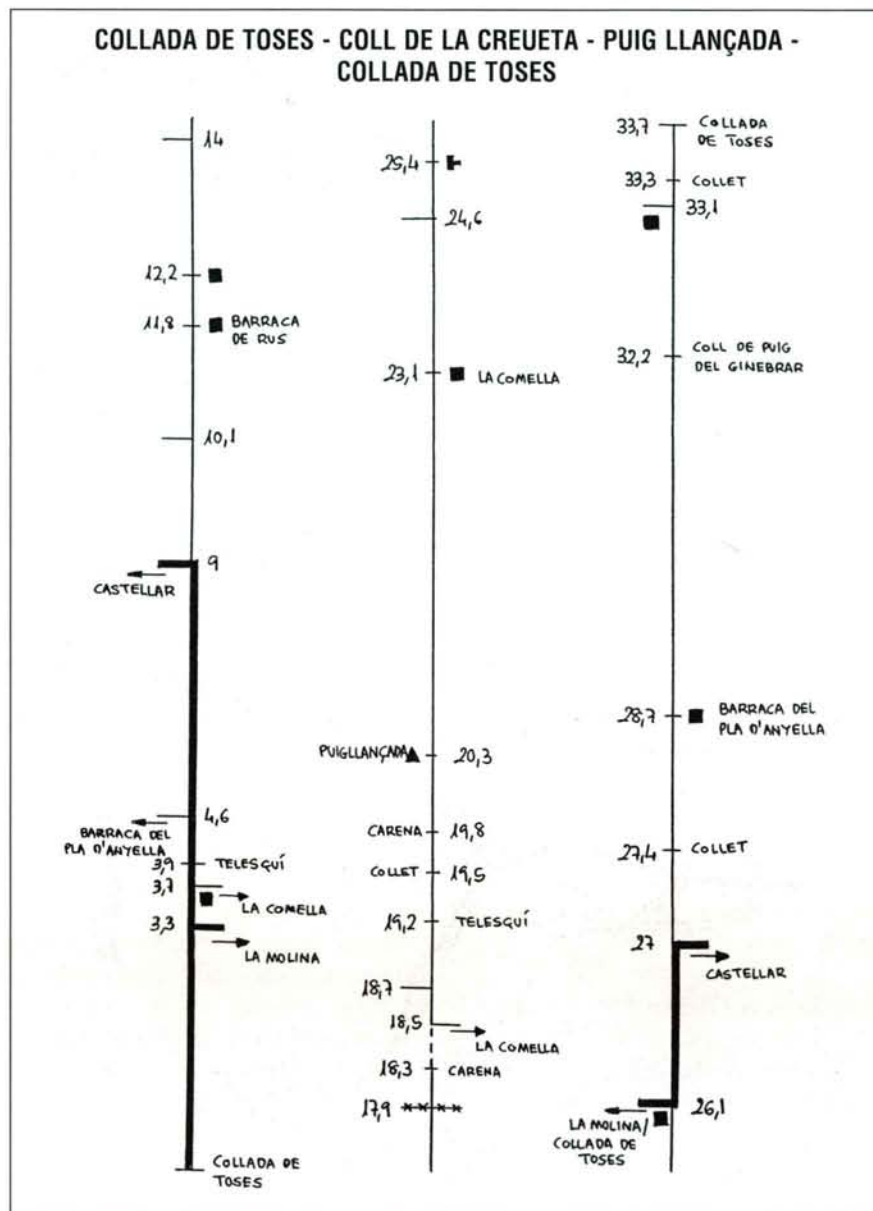

Més amunt de la collada de Meianell.
Foto: Joan M. Vives.

ha un grup de pedres que no arriben a ser un pedró. Veiem la Tosa d'Alp, el Puigllançada i les pistes d'esquí; a la dreta i a sota, tenim una caseta on s'acaba un telesquí. Som al cap de la Comella; no hi ha pista. Hem de baixar directament, deixant la caseta a la dreta, per un terreny falsament pla, ja que l'herba forma unes glevs amb clots, per la qual cosa és recomanable fer-ho a peu. Així, arribem a la pista que puja cap al Puigllançada. Seguirem aquesta pista cap a l'esquerra; contorneja una fondalada i, després de deixar un tren-call a l'esquerra, es torna planera, però molt pedregosa. En girar, la pista es bifurca i seguim per la dreta, ja veiem el cim coronat per un gran repetidor. Ara ja tenim una bona vista de les pistes d'esquí, la Tosa d'Alp, el Puigpedrós, el Carlit i el Puigmal.

La pista puja per la carena; és el tros més dolent, ja que la pujada és forta i els sots són abundants. No serà estrany fer algun tros a peu. Finalment, arribarem a l'últim telesquí, que tindrem a l'esquerra. Aquí, la pista es torna més bona i pedregosa, però puja més suaument. Arribem a un bony; hi ha pedrons escampats i al davant ja tenim el cim. Baixem fins a un ampli collet, des d'on haurem de pujar a peu fins a arribar a la carena. La pista segueix la carena cap al sud, força planera i pedregosa, i ens deixarà al mateix cim, molt ampli i coronat per un gran repetidor, un vèrtex geodèsic i una paret de pedres.

Al descens cal anar en compte a la baixada de la carena fins al coll. Quan arribem al punt on hem començat l'ascensió al Puigllançada, continuem baixant pel cantó dret de la clotada. Si bé la pista no és dolenta, de vegades és ampla i amb roderes i d'altres és més herbada; la baixada no és molt forta. Deixem a la dreta la pistota que s'enfila cap a la caseta i baixem, seguint la carena per sota fins a arribar a la Comella; a la dreta tenim el bar i l'estació del telecadira; aquí trobem la pista que ens cal seguir. Passem per sota l'edifici i fem una baixada llarga i força suau, fent dos revolts per perdre altura. Anem dominant la vall de la Molina. Trobem una bifurcació a l'esquerra i passem per sota un telecadira i un telesquí. Trobem una font al costat de la

pista i acabem fent una llarga baixada en diagonal, amb un revolt per a arribar a la carretera de Castellar de n'Hug, al costat de la caseta de l'escola d'esquí.

Seguirem la carretera cap a la dreta, passant pel davant de l'estació del telesquí d'Alabau. Més avall, a l'esquerra, trobarem la pista cap al pla d'Anyella. Comença força planera, però no gaire bona i aviat fem una lleu pujada. Passem un collet i baixem una mica en direcció a la barraca que ja veiem; la deixem a la dreta i continuem de pla, contornejant la muntanya. La pista és pedregosa, però és una bonica balconada cap a la vall de Toses. Hi ha alguns pins i ginebres. Finalment, entrem a la vall per on puja la pista de Toses, que veiem a l'altre vessant, i la nos-

tra pista s'enfila fins a arribar al coll del puig del Ginebrar. A l'esquerra, tenim la carretera i, a la dreta, dues pistes; la de més a la dreta és la que va a Toses i la que puja una mica és la que ens portarà a la collada. No cal dir que també podem arribar-hi per la carretera. Si seguim la pista, entrarem al bosc tot planejant i contornejant un turonet; trobem una caseta a l'esquerra de la pista i la pista que hi mena, i continuem fins al proper collet, des d'on tornem a veure la carretera. La pista continua per la dreta, trobem unes instal·lacions una mica enlairades a l'esquerra i baixem una mica fins a sortir a la carretera N-152. Només ens cal pujar una mica cap a l'esquerra fins a arribar a la collada de Toses.

Pics de Cabaliros i del Gran Barbat

Joan Cervelló

*I abans que la neu deixi
el fons de les valls,
jo estaré impacient
perquè sabré
que una nova vida
comença.*

J. E. FARRENY

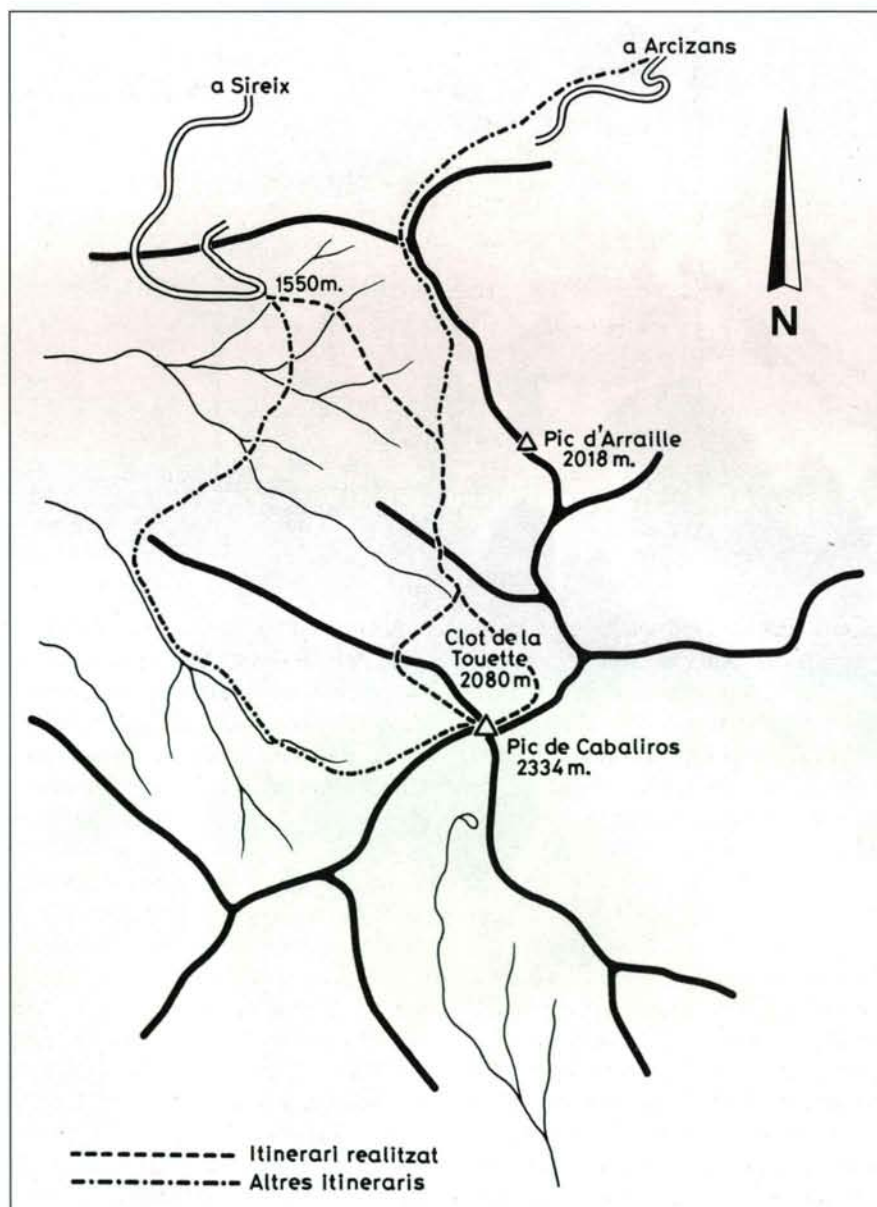
A 13 km de Llorda, en direcció nord, trobem el poble d'Argelès-Gazost des d'on podem accedir al Pirineu per quatre valls principals (Lutz, Cautarès, Estaing i Arrens); aquestes ens conduiran a conèixer l'alt Pirineu occidental, des dels primers tres mil de la serralada exposats a la duresa del clima atlàntic, fins a l'agressivitat dels circs murallats de Gavarnia i Tromosa.

La carena muntanyosa que separa les valls de Cautarès i Estaing, arrenca pràcticament del mateix poble d'Argelès-Gazost. En els primers metres de desnivell, els boscos són el protagonista principal; més amunt s'aniran obrint i els prats, coberts per la neu a l'hivern, aniran guanyant extensió formant una successió de lloms que a poc a poc aniran definint el cim de Cabaliros; ara una aresta cada cop més pronunciada s'anirà prolongant passant pel Monné fins a les crestes del Gran Barbat-Maleshores i continuant pel pic d'Arrouy, el de Bernat Barrau i el Cambalès (on s'uneix amb la carena principal del Pirineu).

PIC DE CABALIROS (2.334 m)

Per a l'ascensió al pic de Cabaliros, hi ha altres itineraris potser més interessants, però les poques hores de què disposàvem aquell dia ens van fer decidir per agafar el camí més curt.

Des del poblet de Sireix, situat al marge esquerre just al principi de la vall d'Estaing, una pista forestal permet guanyar altura còmodament, fent zigzagues pel mig del bosc. Deixem els cotxes a la cota 1.300, aproximadament, i ens calcem els esquís per continuar per la pista, que deixarem a la cota 1.550 (just on aquesta fa un gir en direcció oposada). Des d'aquest punt, havent sortit fa una estona del bosc, l'itinerari a seguir és prou clar. Flanquem per sota la carena principal, tot guanyant desnivell, fins a arribar al clot

EXCURSIONS EN ESQUÍ

El pic de Cabaliros des de la pista de Sireix quan surt del bosc.

Foto: Joan Cervelló.

visitada que les seves veïnes, però ben coneguda per la gent de la regió, que han convertit unes ascensions com aquestes en autèntiques clàssiques de la zona, poc coneguda per molts muntanyencs de casa nostra.

Un cop arribem al càmping que hi ha just passat l'estany d'Estaing, deixem els cotxes i, en direcció nord-est, comencem a guanyar desnivell per una pista (millor prendre el camí que fa dre-cera) que ens portarà a la cabana d'Arriussec (1.400 m, equipada amb alguns

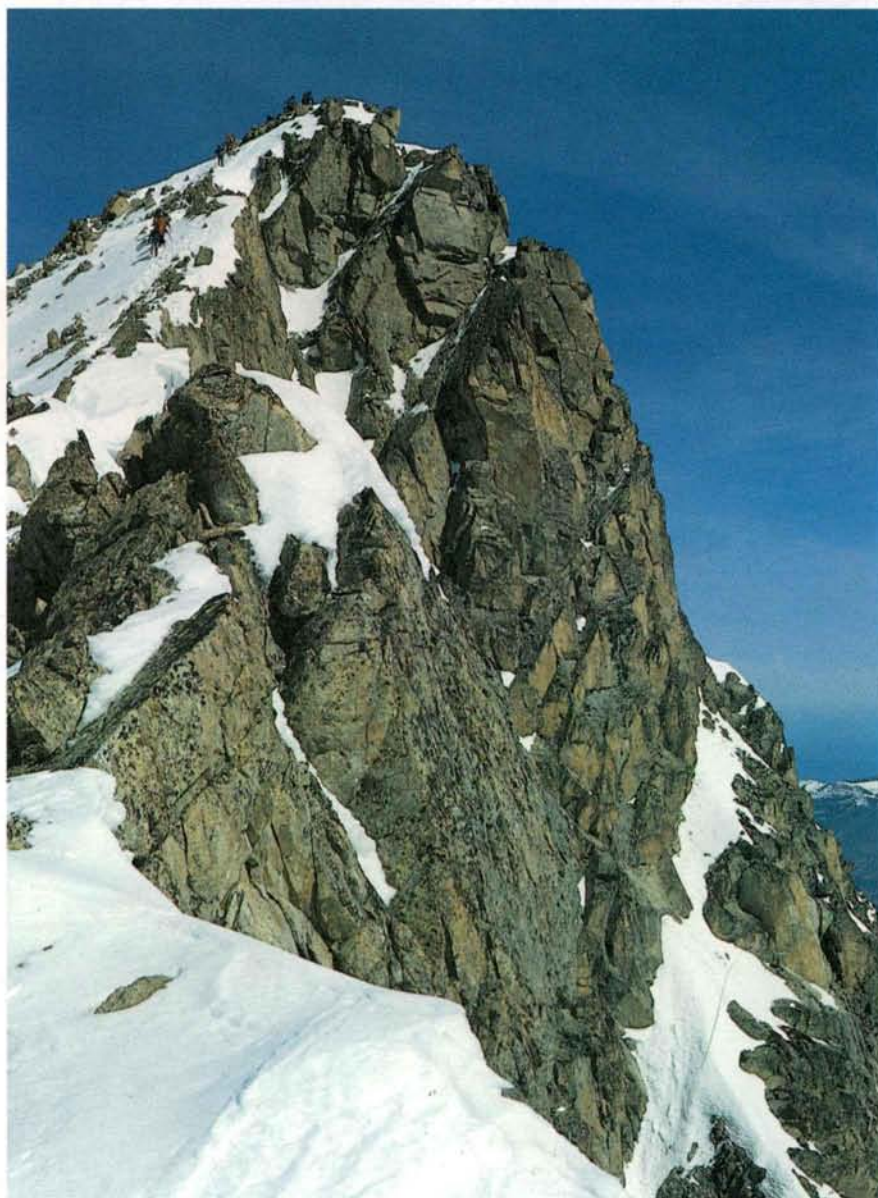
de la Tourette (2.080 m). Sobre nostre el Cabaliros. Per no perdre el costum, fem un nou flanqueig per sobre d'aquest clot (gran esplanada) fins a buscar les pales que ens portaran a l'espatlla final fins a arribar al cim. Alerta amb la cornisa.

És just arribant a dalt que ens adonem del millor de l'ascensió. La vista impressionant. Aquest balcó situat a 2.334 m d'altitud és un dels millors miradors que hi pot haver. El pic de Montagut, el Mieidia de Bigorra, Neuvielha, Long, Ardiden, el Vinhamala amb la gelera de les Oletas, Monné, Vathlaitós (Balaitós), Palàs, Gabizos i molts altres cims són una bona mostra d'aquesta inesperada lliçó de geografia física.

No tenim ganes de baixar, però l'aire és fred i a poc a poc ens fa canviar d'opinió. Comencem així un descens que, sense ser dels millors (procurant de no baixar gaire de la traça de pujada), ens portarà còmodament altre cop als cotxes.

PIC DEL GRAN BARBAT (2.813 m)

Per a l'ascensió del Gran Barbat és aconsellable començar des de la vall d'Estaing, una vall turísticament menys

Els darrers metres del Gran Barbat.

Foto: Joan Cervelló.

EXCURSIONS EN ESQUÍS

El vessant nord del Vinhamala, sortint per damunt de les crestes i el pic d'Alphonse Meillon. Foto: Joan Cervelló.

matalassos per a dormir-hi).

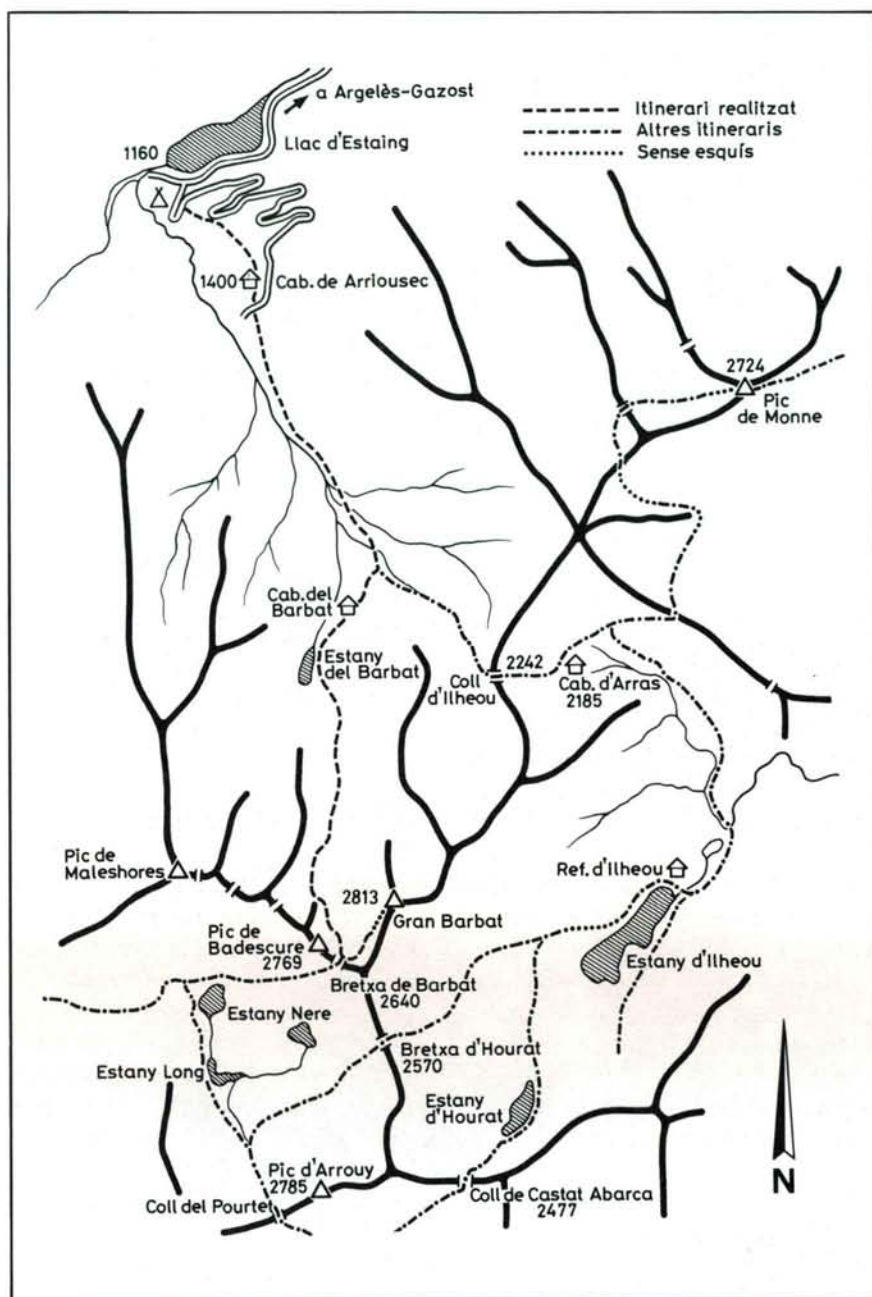
Ens calcem els esquís (hi ha qui ja se'ls havia calçat feia estona) i continuem cap al fons de la vall, que s'obre davant nostre, fins a la cabana i poc després l'estany de Barbat (1.970 m). L'ambient es torna més agrest. Les retallades crestes dels pics de Bades cure i Pilat trenquen l'harmonia del paisatge que darrerament ens acompanyava. Continuem pujant amb tendència a l'esquerra, girant en direcció sud, sud-oest per una fondalada ben marcada en direcció a la bretxa de Bades cure. Aproximadament a la cota 2.400

A primer terme la penjada cresta del pic de Bades cure; al fons, a la dreta, el pic de Vathlaitós (Balaitós).

Foto: Joan Cervelló.

EXCURSIONS EN ESQUÍS

que fos. Mirem cap al sud-est i, no hi ha dubte, davant nostre, separat de nosaltres per una aresta fàcil de neu i roca, apareix el Gran Barbat. Continuem amb els esquís als peus per sota l'aresta fent un flanqueig ascendent per una ampla pala que després anirà guanyant inclinació per a acabar portant-nos al fil de l'aresta; deixem els esquís i continuem a peu fins al cim. Sota nostre un laberint de crestes penjades de neu i roca esperen ser trepitjades; un xic més lluny el mític vessant nord del Vinhamala retallat pel perfil del pic d'Alphonse Meillon, el Vathlaitós, amb la cresta de Costerillou suspesa 250 m sobre la gelera de les Neus, el Palàs, l'Ardiden, el Monné i molts altres cims són una bona mostra de l'ambient que es respira aquí dalt, però l'espai on estem és reduït i ja hi ha qui s'espera per a poder-hi pujar. Baixem fins als esquís i comencem un llarg i bon descens que finalitzarà uns mil sis-cents metres de desnivell més avall. Depèn del que s'apuri!

Pic de Cabaliros

Desnivell: 1.034 m

Horari: ↑ 2 a 3 h ↓ 1 h

Evidentment, aquestes dades depenen de l'altitud a què puguem deixar el cotxe.

Pic del Gran Barbat

Desnivell: 1.653 m

Horari: 45 min (del càmping a la cabana d'Arriousec) + 1 h 30 min (estany de Barbat) + 1 h 30 min (bretxa de Barbat) + 45 min (Gran Barbat).

Total: ↑ 5 h (del cim a l'estany d'Estaing).

(un punt característic pel gran bastió rocós que cau en picat del pic de Badesure), ens desviem a l'esquerra per una pala prou inclinada al principi, i que després s'anirà suavitzant fins a arribar a la bretxa del Barbat (2.640 m). Ja teníem ganes que ens toqués el sol. Fins ara l'itinerari era totalment obac i la mica d'aire que bufava afavoria la incomoditat de qualsevol parada per petita

Estany d'Estaing, punt de sortida

per a l'ascensió al Gran Barbat.

Foto: Joan Cervelló.

La cova del Serrat del Vent: meravella geològica

Carlos Gardón López

«En primer lloc, hi ha roques amb caveres normals, roques amb caveres accidentals i roques sense caverna. Així, en les argiles o en els gresos, es pot dir que no hi ha mai veritables grutes. En efecte, si una causa teòrica qualsevol provoqués el naixement d'una cavitat en aquests materials, la plasticitat d'aquelles i la falta de coherència d'aquests provocarien la seva obstrucció quasi immediata.»

BERNARD GÈZE (1968)

De sempre, l'home ha tingut la passió de trobar fórmules i regles que per-

metin predir allò que passarà. Els geòlegs no podien ser menys, però, quan intenten aplicar-les al modelat càrstic, es troben amb la desil·lusió que, com en totes les branques de la ciència, sempre hi ha algun cas que falla. La idea que fins feia poc tenien els estudiosos del carst, sobre la impossibilitat de trobar grans caveres en roques gresoses, està avui totalment desfasada.

Més de dos-cents metres de fondària a Sima Sarisariñama (Veneçuela), tres-cents cinquanta a Sima Aonda (Veneçuela) i els més de quatre mil metres de recorregut al sistema del Serrat del Vent (Catalunya) ens ho demostren.

LA COVA DEL SERRAT DEL VENT

Fa poc que vaig tenir la sort i el plaer de poder visitar, amb tres companys i amics de l'Equip de Recerques Espeleològiques del Centre Excursionista de Catalunya (ERE), aquesta cova, que de temps em tenia fascinat i intrigat per tot el que n'havia llegit i sentit, i per tot el que aquesta cavitat pot representar per a

un amant de la geologia càrstica. Després d'esperar més d'un any el permís necessari de la Federació Catalana d'Espeleologia, ens vam posar en marxa cap a la cova i va començar el somni de tots quatre. Per fi érem allà, davant de la porta de la cova del Serrat del Vent, disposada a ser visitada per nosaltres.

Aquesta cova fascinant es troba al municipi de Tavertet, a la comarca d'Osona, al massís del Collsacabra i a pocs quilòmetres de Vic. Aquesta cavitat, amb els seus 4.273 metres de recorregut horitzontal i 215 metres de desnivell, es referma com la cavitat més llarga i la tercera en desnivell del món excavada en gresos, al marge de ser la segona cavitat amb més recorregut del Principat, després de la cova Cuberes a Serradell (Pallars Jussà), també excavada en roques detrítiques (conglomerat).

UNA MICA D'HISTÒRIA

La cova es va descobrir a partir d'unes obres municipals per al subministrament d'aigües a la font del Gorgàs. Uns cinquanta metres per damunt de la font, es va començar a desobstruir una escletxa per la qual sortia aire i que per això era denominada el Forat del Vent. L'escletxa, amb pocs centímetres d'amplada, fou oberta i es van explorar uns quants metres de galeria.

L'agost de 1979, els companys del GIE de Granollers comencen les exploracions i exploren prop de tres quilòmetres de galeries.

Pel novembre de 1984, membres del GIEG tornen a intentar una sèrie de passos estrets i es troben amb una galeria (galeria Granollers) de 735 metres i amb un desnivell de 56 metres.

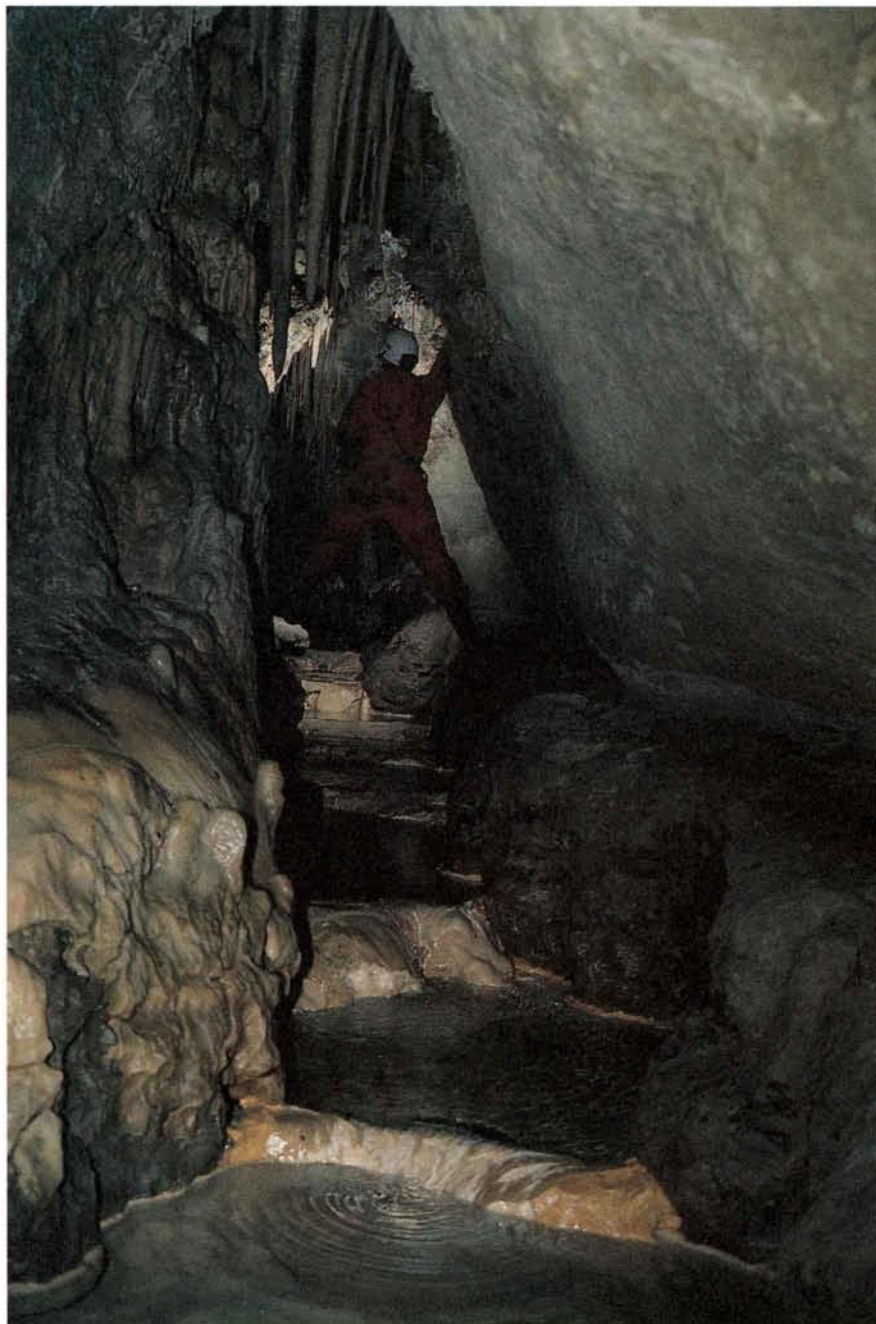
Actualment, la cova té un recorregut de 4.273 m i un desnivell de 215,5 m i l'aigua present és utilitzada per al subministrament de Tavertet.

GEOLOGIA

De sempre, s'ha tingut el gres com a exemple d'aquell grup de materials que no permeten la carstificació, i menys encara creure en la presència de cavitats

Boca d'entrada a la cova del Serrat del Vent. Observeu la llosa encaixada entre rails, el tràctel utilitzat per a aixecar-la i la pedra a sota per a bloquejar la llosa. Foto: Carlos Gardón.

Cascada de gorgs esglaonats. El blanc groguenc de la calcita destaca sobre el gris fosc del gres encaixant, un paisatge que es repeteix sovint en tota la cova.

Foto: Carlos Gardón.

partir d'aquells punts de menor resistència, amb una clara influència dels plans d'estratificació i de les diàclasis, per on l'aigua s'ha pogut infiltrar, erosionar els gresos i formar un riu hipogeu que la recorre i la continua erosionant. Això s'evidencia als sostres, on es poden veure fractures amb angles de 90 graus que semblen formar esglaons al sostre, en comptes de les formes arrodonides que pot donar una calcària, ja que, en aquest cas, la dissolució no és homogènia, sinó que es produeix una erosió més intensa en aquests plans d'anisotropia, produint el despeniment de blocs paral·lelepípedics seguint aquestes línies (galeria del sostre caigut...).

Aquest riu es forma per la recollida de les aigües en diferents engolidors situats als llits de torrents superficials que circulen per sobre del massís, formant així un riu hipogeu que travessa la cova i sorgeix a l'exterior molt a prop de la boca inferior, a les fonts del Gorgàs, d'on antigament s'extreia l'aigua.

Tot el nivell de gresos de la unitat gres de Folgueroles descansa sobre les margues (unitat margues del Coll d'en Malla) infrajaccents, que essent impermeables constitueixen el nivell de base càrstic local, formant així un aquífer penjat.

DESCRIPCIÓ DE LA COVA

La cova té tres accessos, dos de superiors (a 1.080 m sobre el nivell del mar), tancats amb una reixa, i una boca inferior (a 900 m) molt a prop de la surgència del sistema. Aquesta última, la més utilitzada pels espeleòlegs que la visiten, es troba tapada per una gran llosa de ciment encaixada entre dos rails per a evitar les visites incontrolades, ja que l'aigua i la cova s'han de mantenir netes.

La boca inferior dóna pas a una galeria fòssil plena de sediments i de

d'una relativa importància. Com a màxim, el gres podia donar petites cavitats d'origen erosiu, els *taffonis*. La cova del Serrat del Vent és l'excepció que confirma la regla.

El gres és una roca sedimentària de tipus detrític, format per grans de mida petita, generalment de composició silícica, i per una matriu. El ciment que uneix tot això pot ser també silícic o calcífic.

El sistema càrstic format en els gresos eocènics de Tavertet és constituït per una xarxa jerarquitzada de canalització de les aigües, que s'infilren a les parts

superiors del massís, de la qual la cova del Serrat del Vent és l'artèria de drenatge principal.

Aquesta es troba estructurada en els nivells més rics en carbonat càlcic de la unitat gres de Folgueroles, cosa que ha fet que el procés de carstificació no es diferenciï gaire del que es donaria en qualsevol roca carbonatada. La cavitat es troba tota ella recorreguda per un riu actiu que l'ha anat excavant a causa d'una erosió mecànica fluvial, i que actualment s'ha aprofitat per a proveir d'aigua el poble de Tavertet.

L'aigua ha configurat la cavitat a

Espeleòlegs superant el riu subterrani del Serrat del Vent.
Foto: Carlos Gardón.

volta molt baixa, que no permet estar-hi dret. De seguida arribem a una sala (saleta del Sifó) on podem aixecar-nos i que ens comunica per un forat a terra amb la galeria principal i activa de la cova. Aquí l'aigua comença a fer acte de presència i la galeria s'eixampla a poc a poc. En tot aquest tram, de traçat meandriforme, podem observar grans acumulacions de sediments i matèria orgànica, tant a les corbes meàndriques com al mateix sostre de la cavitat, fet que ens demostra que, en moments de recàrrega del sistema, la galeria queda totalment ocupada per l'aigua que hi circula i, per tant, sifonant. Per aquí, l'aigua s'infiltra fins a la surgència.

De seguida, uns cent cinquanta metres més endavant, arribem a la sala de la Cascada, una galeria que comença al sostre de la sala i per on l'aigua es precipita formant una cascada i un estany a la seva base, tot i que avui dia i a causa de les obres de captació d'aigua, ha deixat de funcionar en condicions normals per a fer-ho només durant les crescudes, quan l'aigua vessa per sobre de la petita presa construïda. Remuntem el pou per una corda, ja instal·lada, i arribem a la part activa de la cavitat, on hi ha la presa i els tubs per a l'aprofitament de l'aigua, i on podem treure'ns el material i deixar-lo perquè ja no el necessitem més.

A partir d'aquí comencem a remuntar un riu per galeries una mica més estretes que abans i, a poc a poc, comencen a aparèixer fistuloses i estalactites que ornamenten tot el recorregut, colades, estalagmites i gorgs que fascinen el visitant. Podrem observar l'erosió dels gresos sobre la base dels plans d'estratificació amb angles molt perfectes, i la important influència de les diàclasis en la creació de tota la galeria. Els sostres, d'aspecte molt pla (estrats), es desplomen en alguns llocs per a formar caos de blocs paral·lelepípedics que s'acumulen a terra, obstrueixen el pas i no permeten en alguns casos seguir el curs del riu que circula per sota dels blocs. En aquestes zones,

ja fòssils, la concreció és present en tot el recorregut.

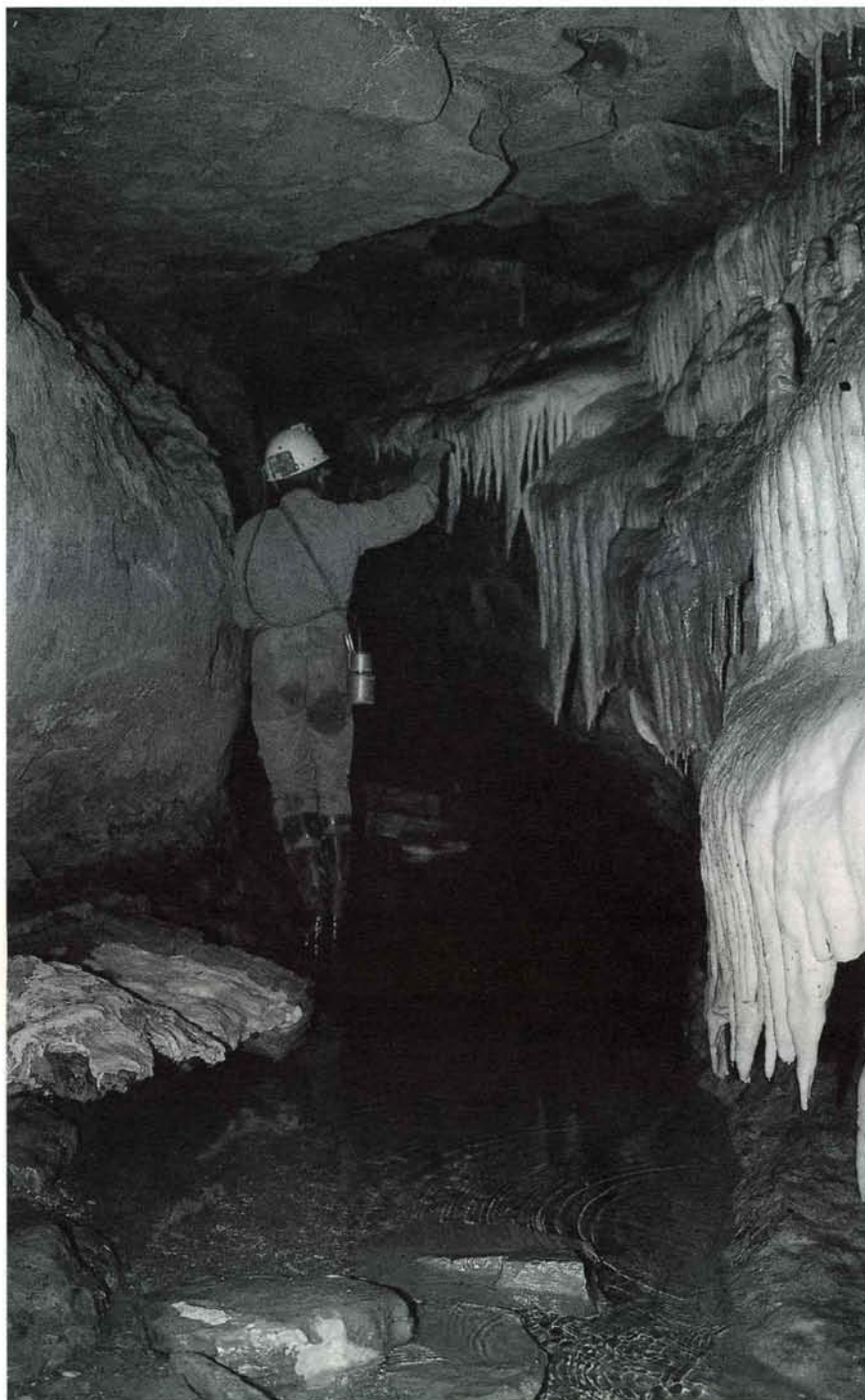
D'ençà que hem començat l'exploració, hem estat remuntant el curs actiu d'un riu subterrani, i ens hem mullat relativament poc en algun toll d'aigua, però a partir d'ara l'aigua que hi comença a haver en tota la cavitat, no farà altra cosa que això: mullar-nos.

El desnivell abans descrit i el curs d'un riu que recorre tota la cavitat amb crescudes i minvades del cabal, segons l'estació, fan que els gorgs s'esglaonin per a formar petites (o grans) basses que contenen l'aigua, constituint diferents

nivells per tota la galeria, i que fan que l'aigua vessi en forma de petites cascades de l'un a l'altre.

Trobem petits estanys, on ens hem de mullar fins al pit, i que ens obliguen a remuntar alguna cascada tot estant dintre l'aigua, cosa gens fàcil, i també els típics passos estrets, que tot i no haver-hi molta aigua t'obliguen a arrossegar-te i mullar-te fins al coll.

Un cop arribats a la «Cruïlla», trobem, per una banda, la galeria que mena vers els accessos superiors i, per l'altra, la recent descoberta galeria Granollers (Jordi Icart, espeleòleg núm.

Formacions parietals regalimant aigua sobre el riu que recorre aquest sector de la cova. Foto: Carlos Gardón.

38), de difícil exploració per l'estretor que presenta i també molt mullada.

GESTIÓ I MATERIAL

Com ja hem dit, l'accés a la cova és restringit i controlat per la Federació Catalana d'Espeleologia, amb qui ens hem de posar en contacte per a poder concertar una visita. S'ha de pertànyer,

per tant, a un club d'Espeleologia i estar federat. Hem de conèixer els mitjans d'obertura de la boca inferior de la cova i seguir tot el procés que ens indica la mateixa Federació.

Durant tota la visita haurem de respectar les obres de captació d'aigua i netejar els tubs i la presa de possibles obstruccions. De la mateixa manera, evitar d'embrutar la cova amb restes de menjar, carbur, piles, etc., i molt més encara l'aigua que hi circula. També

hem de controlar totes les instal·lacions i el material fix d'espeleologia que hi trobem.

Respecte al material necessari per a fer la visita, és el mateix que per a qualsevol avenc, ja que hi ha un pou (pou de la Cascada) que haurem de remuntar per una corda ja instal·lada. Pel que fa a la roba, això va a gustos. Recomanem, però, el folre polar i la granota impermeable, ja que és el que vam utilitzar nosaltres i va anar perfecte. El neoprè, el descartem, perquè s'està molta estona fora de l'aigua i, per tant, l'angoixa i la suada, junt amb la poca mobilitat que dona, són inhumanes (sobretot en pujar la corda i els ressals).

La resta només requereix els coneixements bàsics al medi subterrani i saber progressar per una cavitat amb aigua.

Per acabar, diguem que aquest article no és, ni de bon tros, un treball exhaustiu sobre la cavitat de què hem tractat, tan sols és un intent de donar a conèixer una cova que molt poca gent sap que existeix, i de transmetre les emocions i la intensitat que vam sentir en l'exploració d'una cavitat tan espectacular com és la del Serrat del Vent: un amant de la geologia càrstica immersit en una meravella única del món subterrani, en el més excepcional dels fenòmens càrstics que un pot imaginar i una cova que et fa gaudir al màxim de l'espeleologia esportiva.

I tot això referma allò que s'ha dit tantes vegades: que no cal anar gaire lluny per a veure coses maques i excepcionals, perquè de tot això, en podem gaudir aquí, al subsòl de Catalunya.

BIBLIOGRAFIA

Josep Mª CERVELLÓ, 1980, «Cova del Serrat del Vent», *Espeleòleg*, 31.

Jordi ICART I CASTELLÓ, 1989, «La nova galeria de la cova del Serrat del Vent, Tavertet (Osona)», *Espeleòleg*, 38.

Notícia del Moncayo

Manuel Cortès

forassenyada del medi natural. Per tot això, malgrat que l'ascensió d'aquest cim no ofereix pas aventura ni emocions fortes, val la pena anar-hi, almenys una vegada, per fer-ne coneixença.

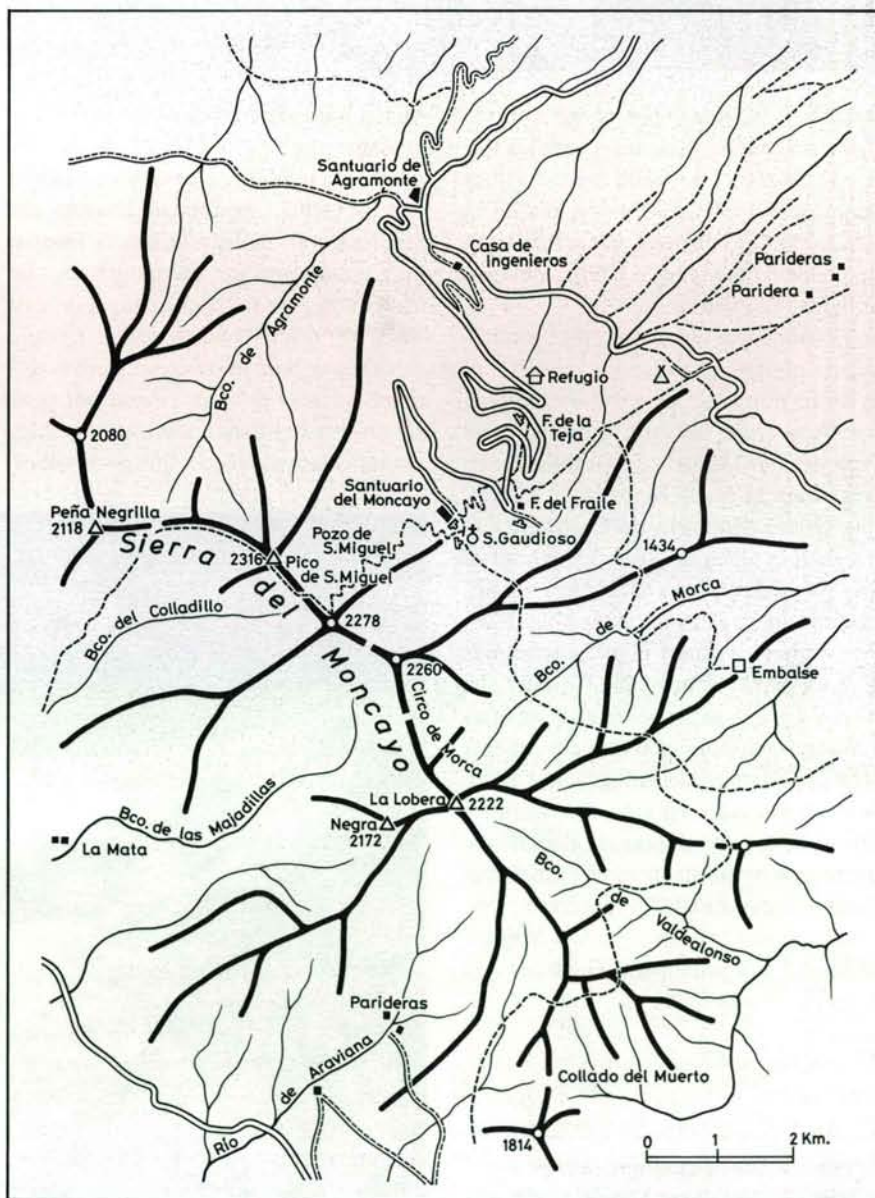
El Moncayo és un massís geològicament molt vell, estructurat sobre un nucli paleozoic damunt del qual trobem materials triàssics plegats en anticlinal (que forma la carena principal) i, a la perifèria, els ja més moderns del juràssic.

Al llarg de segles i més segles, l'erosió ha treballat de valent aquests relleus, que han esdevingut força suaus i de formes feixugues, llevat de les espectaculars formes d'erosió que veiem en alguns contraforts, com el Morrón, les Peñas de Herrera i altres.

En dies molt clars d'hivern hom pot veure, algunes vegades, des de les muntanyes més occidentals del nostre país (com ara el Montsec d'Ares, les serres de Prades, el Montsant o els Ports), en direcció a ponent i més enllà de les immenses planes aragoneses, una muntanya perduda en la llunyania i vestida de neu: és a més de dos-cents vint quilòmetres de distància, l'avançada de Castella, el primer relleu de l'espinada de la Península: el Moncayo, en fi, cim culminant i botó de roda del Sistema Ibèric.

Per la seva moderada altitud (2.316 metres), comparable a la de les nostres serres d'Ensija o del Verd, el Moncayo no crida pas l'atenció sobre el mapa. Malgrat això, no està mancat d'interès, com veurem. En primer lloc, si bé el Moncayo és part del Sistema Ibèric, apareix isolat i dominant, i –a diferència de les serres prepireniques suara esmentades– voltat d'altres relleus de migrada altitud, sobre els quals sobresurt com un sobirà orgullós enmig d'una cort de nans. Aquesta situació dominant damunt de les dilatades planes d'Aragó i de Castella fa que el cim gaudeixi d'un panorama realment extraordinari.

També conseqüència d'aquest aïllament i de l'important desnivell relatiu que en resulta, és la varietat i riquesa de la vegetació als llocs on encara sobreviu (principalment a la Dehesa del Moncayo, actualment protegida), tot i que aquesta muntanya ha estat molt castigada des de fa segles per una explotació

Des del cim, l'ampla carena s'allarga al S, cap al Pico de la Lobera.

Foto: Manuel Cortès.

Alçant-se sobtadament sobre l'àrida plana aragonesa, fa de límit amb les terres de Castella i de partió entre les dues conques fluvials més importants de la Península, de manera que el vessant aragonès dóna aigües a l'Ebre, i el castellà ho fa al Duero.

El Moncayo, almenys la part summital, no pot pas qualificar-se de serra: té la forma d'una carena aplanada, ampla i rocallosa, que del cim culminant, el Pico de San Miguel (2.316 m) i el seu contrafort la Peña Negrilla (2.118 m, dita també Moncayo de Castilla), s'allarga més de tres quilòmetres cap al SE, fins a la Lobera (2.222 m), al SE, passada la qual la muntanya perd definitivament altitud i ja no retroba més la cota 2.000 (Cerro del Collado del Muerto, 1.814 m; el Morrón, 1.721 m).

Actualment, la neu no s'hi manté més enllà del començament de l'estiu, però en passades èpoques geològiques no era així; hi ha indicis de glacialisme quaternari en forma de circs buidats per la sobreexcavació de les glaceres al vessant aragonès: el Pozo de San Miguel, al SE del cim principal, i el Circo de la

Morca, immediat i al S d'aquest. Aquest vessant aragonès, més afavorit per les pluges –i també potser menys castigat per la secular explotació abusiva del medi natural– aplega la massa forestal més important de la muntanya, on trobem, des de la base, alzinars de carasca (*Quercus rotundifolia*) i roure reboll (*Quercus pyrenaica*), amb zones repoblades de pi blanc (*Pinus halepensis*), sovint delmades pels incendis. Més amunt veiem els successius pisos super-

posats de pi rojal (*Pinus sylvestris*), faig (*Fagus sylvatica*) i pi negre (*Pinus mugo*), amb el qual es barregen, esparsos, alguns avets. En apropar-se a la muntanya, per molt negat que hom sigui en qüestions de botànica, descobreix els diferents pisos de la vegetació per la pintoresca policromia que dóna al paisatge la combinació del verd fosc de les pinedes amb el verd tendre –o les tonalitats d'or o aram, segons l'època de l'any– de la fageda intercalada. Val a dir que la pineda de pi rojal conserva zones encara magnífiques, i la fageda té exemplars notables per la seva corpulència. El sotabosc completa un paisatge vegetal ric i variat. El vessant castellà, en canvi, més desforestat des de fa segles, si bé conserva encara el faig al terme de Vozmediano i el roure al de Cueva de Agreda, ambdós a la part septentrional de la muntanya, cap al sud s'empobreix progressivament, i esdevé una successió de lloms on només sobreviuen, esparsos, alguns rodals arboris.

Tota la rodalia de la muntanya ha estat poblada des de temps ben reculats. Avui dia hi trobem una munió de petits

El Pozo de San Miguel, antiga cubeta d'origen glacial. Foto: Manuel Cortès.

pobles, els habitants dels quals viuen sobretot de l'agricultura i la ramaderia: San Martín, Lituénigo, Litago, Trasmoz, Vera de Moncayo, Alcalá, Añón, Talamantes, Calcena i Purujosa al costat aragonès, i Beratón, Cueva de Agreda, Olvega, Agreda i Vozmediano al castellà. Són tots molt petits, llevat d'Agreda i Olvega. L'única població important propera a la muntanya és Tarassona.

L'excursionista més agosarat potser farà bé d'anar al Moncayo a l'hivern, quan la neu, el gel i el fred intens donaran a l'ascensió un cert caire d'aventura i un regust pirinenc. Fins i tot, segons l'estat de la neu, poden ser útils el piolet i els grampons. Els altres, si hi van ben entrada la primavera, veuran que, si fa no fa, és com pujar al Port del Comte o al Taga. En ple estiu cal comptar amb la calor aclaparadora.

Des de Catalunya, la ruta lògica d'aproximació passa per Saragossa, Borja i el monestir de Vuela, des d'on es pren la carretera —estreta, però pavimentada— que porta al parc natural de la Dehesa del Moncayo. Entrats ja al bosc, un trencall a mà esquerra (curta pista de terra en bon estat) porta al campament de la Diputació General d'Aragó (1.200 m), des d'on es pot iniciar la pujada a peu pel bon camí que neix al costat de l'edifici dels serveis i va guanyant altura travessant enmig del bosc, que encara té racons magnífics. Es passa per algunes fonts i es travessa la carretera que puja al popular santuari de la Verge del Moncayo. El camí, en ferma pujada, arriba al dit santuari (1.620 m), conjunt d'edificacions arrezerades al peu de la Peña del Cucharón, grandiosa roca de caires verticals. Hi ha servei de restaurant i hostaleria, i també una mena de refugi (normalment tancat a l'hivern), on es pot sojornar si hom porta sac de dormir. Un ample camí porta, en pocs minuts i en direcció al SE, a l'ermita i la cabalosa font de San Gaudioso.

Qui no vulgui fer a peu tota la pujada des de la base de la muntanya, pot arribar amb vehicle fins al santuari per la carretera que hi porta, la qual s'enfila en successius revolts i passa a frec d'un bon refugi per a ús dels excursionistes, i de dues zones de pícnic, ambdues dins del nivell de la fageda: la primera a la

*Magnífica fageda a la Fuente de la Teja.
Foto: M. Cortès.*

Fuente de la Teja, i la segona a la Fuente del Fraile, en un pronunciat revolt, on hi ha també un petit i precari refugi lliure (llar de foc; porta i finestra esbotzades).

Des del santuari, el camí, ben fressat, surt per l'esquerra dels edificis, on hi ha una font, i, enmig del bosc que ara és de pi negre amb algun avet, puja en llaçades fins a dominar la Peña del Cucharón, al cingle de la qual sovint veurem escaladors grimpant per les diferents vies que hi ha obertes. Segueix la pujada fins a sortir al nivell superior del bosc a uns 1.800 m d'altitud, i enfront s'obre la cubeta del Pozo de San Miguel, antic circ de glacera. En aquest punt s'ofereixen dues possibles continuacions: cap a la dreta, a cercar el contrafort que baixa directament del cim, és una ruta directa, però el pendent és més redreçat; a l'hivern, si la neu està glaçada, exigirà l'ús de piolet i grampons. Per l'esquerra, en canvi, puja un camí ben fressat i senyalitzat amb fites, que guanya altura en successives llaçades pel rocallós vessant fins a l'esquenall carener, en una aplanada gropa a 2.278 m. La carena es perllonga en direcció NW, baixant primer per a pujar després, suaument, al

cap de la muntanya, el Pico de San Miguel (2.316 m), on acaba l'ascensió, en la qual haurem esmerçat unes tres hores i mitja, i només dues hores, si hem pujat amb vehicle fins al santuari.

El Pico de San Miguel és ampli i planer. Senyor indiscutible de la regió, domina un panorama immens, des de la Sierra de la Demanda i els Picos de Urbión al NW, fins als Montes Universales al S, passant pel Pirineu navarrès al N i les serres de Guadarrama a l'W. I a llevant, perdudes en la llunyania, més enllà de la depressió de l'Ebre, les muntanyes del nostre país.

L'excursionista català, acostumat al ric (encara), paisatge forestal de les Guillerries i el Collsacabra, i al de les nostres muntanyes, des de l'Alt Urgell i el Solsonès al Ripollès i la Garrotxa, restarà sorprès en veure la immediata rodalia del Moncayo, els boscos del qual no van gaire més enllà del faldar de la muntanya, i això als llocs més ben conservats. La desforestació ve de segles enrere, afavorida al vessant castellà pels privilegis atorgats des de l'Edat Mitjana a la institució de la Mesta. Després s'hi afegiren les fargues i, al temps de les desamortitzacions, l'artigament de boscos per a obtenir terres de conreu, abandonades després, a poc a poc, pel seu minso rendiment.

L'especulació sobre el medi natural, però, segueix avui dia: urbanitzacions, tala del poc alzinar que queda, captacions d'aigua, pedreres i explotacions mineres, a més de la creixent pressió humana, lògica si pensem que només a uns setanta quilòmetres per carretera hi ha una gran ciutat com Saragossa. Sortosament, la muntanya té també defensors aferrissats, entre ells els conservacionistes aragonesos, d'un dels quals —Jesús Vallés García— és el llibret *Guía montañera del Moncayo*, i d'on, per acabar, transcriu aquests versos d'Antonio Machado, tan escaients:

El hombre de estos campos, que incendia los pinares / y su despojo aguarda como botín de guerra, / antaño hubo raído los negros encinares, / talado los robustos robles de la sierra. / Hoy ve sus pobres hijos huyendo de sus lares, / la tempestad llevarse los limos de la tierra / por los sagrados ríos hacia los anchos mares, / y en páramos malditos trabaja, sufre y yerra.

El *bi-ski*. L'esquí adaptatiu

Francesc Herrera

L'esquí com a esport és una activitat apassionant per a molta gent i cada cop és més freqüent l'accés a aquest esport per part de grups de persones amb minusvalideses. Darrerament, a les escoles d'esquí dels EUA s'utilitza el nom d'*adaptatiu*, concepte nou que vol dir adaptar-se a la situació concreta de la persona tenint en compte què es pot fer i, en funció d'això, ensenyar a aquella persona la tècnica que li permet lliscar lliurement i amb control, gaudint d'aquesta activitat exactament igual que els altres esquiadors.

L'interès d'escriure aquest article està basat a donar una continuïtat als ja apareguts en la revista MUNTANYA en els números 754/1987 (pàgs. 554, «L'esquí per a cecs»), 776/1991 (pàgs. 158,

«L'esquí per a minusvàlids a Winter Park, EUA») actualitzant el material i l'activitat que en permet l'ús.

Als EUA és on podem trobar les millors infraestructures per a la pràctica de l'esquí adaptatiu, perquè la situació econòmica del país ho permet i perquè les últimes guerres, des de la del Vietnam fins a la del Golf Pèrsic han deixat molts soldats amb minusvalideses; també hi podem afegir els accidents d'un país molt industrialitzat, com els laborals, de carretera i d'altres activitats de risc.

El *bi-ski* és una modalitat d'esquí per a disminuïts físics, molt més estable que el *mono-ski*. És un tipus d'esquí que poden utilitzar persones que van en cadira de rodes i que tenen molt poca

mobilitat, amb lesions a la part alta de la columna vertebral.

L'americà Mike Miltner, professor d'esquí per a minusvàlids a Tahoe, de Califòrnia, cap a l'inici del 1990 va dissenyar amb enginy un aparell que es va anomenar *bi-ski*. El *bi-ski* és bàsicament una cadira muntada sobre dos esquís. Això fa més gran la base de suport i millora l'equilibri, comparat amb el *mono-ski*, que és una cadira sobre un sol esquí. Igual que en el *mono-ski*, el *bi-ski* pot utilitzar uns estabilitzadors semblants a unes petites crosses amb uns petits esquís articulats a la punta i amb una abraçadora per a subjectar-los als braços, això millora l'equilibri, sempre depenent de l'habilitat que l'esquiador tingui als braços. Als qui els sigui impossible d'utilitzar els estabilitzadors subjectats als braços amb autonomia, se'ls pot fixar a l'aparell dit *bi-ski* amb uns cargols.

Abans d'inventar el *bi-ski*, Miltner es va passar cinc anys ensenyant gent amb diferents minusvalideses, incloent-hi els que feien servir el *sit-ski*, semblant a'un caiaç de neu. Amb la introducció del *mono-ski* als anys vuitanta, es va veure l'efecte meravellós d'aquest aparell en l'esport. El *mono-ski* va permetre més llibertat i control a molts estudiants que no podien esquiar en una posició dreta. Als que tenien més dificultat de moviment els era impossible d'esquiar amb el *mono-ski* i continuar amb el *sit-ski*. El *sit-ski* és difícil de girar i no s'aguanta en neus dures i en pendents, on pot ésser difícil o impossible aguantar-se en una diagonal. Els esquiadors que utilitzaven el *sit-ski* estaven limitats pel mateix disseny de l'aparell.

Els estudiants molt disminuïts físicament, amb poca mobilitat i amb problemes d'equilibri no poden esquiar amb el *mono-ski*. Miltner va solucionar aquests problemes amb la creació del *bi-ski*, que tenia una base de dos esquís en lloc d'un i era, doncs, molt més estable.

Els tres models actuals de bi-ski: bi-unique, Milty, i Mountain Man. Foto: Francesc Herrera.

Classe de mono-ski. La instructora utilitza corretges auxiliars. El mono-ski té menys base de suport. Aquí les crosses estabilitzadores estan en posició lliscant. Foto: Francesc Herrera.

Després va trobar la manera de compensar la manca de moviment i de control muscular. Els esquiadors de *bi-ski* són típicament paraplàgics i quadriplègics. Generalment requereixen cinturons de subjecció a la cintura i a les espatlles per a mantenir-se drets i no caure.

Miltner recordava un aparell que havia vist cap als anys setanta anomenat *swingbo*, inventat a Alemanya com un sistema per a fer *snowboard*. Consistia en un enginyós sistema d'articulació que permetia a l'usuari decantar els esquís inclinant-se en direcció cap on volia anar. L'aparell estava equipat amb dos esquís de 136 cm i amb un cantell lateral (*sidecut*) molt pronunciat.

Aquests esquís són molt fàcils de girar gràcies a la seva curta longitud i al cantell lateral (*sidecut*) tan pronunciat. Apuntalar-se sobre el cantell és suficient per a fer un viratge curt i ràpid, sense necessitar moviments de pivotament o de canvi de pressió. Amb l'ús s'ha descobert que, senzillament, movent el cap a un cantó n'hi ha prou perquè aquest sistema d'articulació faci decantar els esquís i giri.

Dissenyant el *bi-ski*, Miltner va afegir dues modificacions bàsiques al disseny del *swingbo*. En primer lloc, el

va fer compatible amb els telecadires posant-hi un mecanisme que permet a la cadira moure's endavant i amunt, i lliscar així fàcilment sobre el seient. En segon lloc, li va posar un petit esquí davant per a evitar que l'aparell es clavés a la neu en un terreny desigual o en neu fonda. També hi va afegir un sistema en el qual es podien afegir uns esquís petits als costats per a millorar l'estabilitat lateral, en cas de necessitar-ho l'usuari.

Actualment podem trobar en el mercat americà tres aparells diferents de *bi-ski*; l'anomenat *Milty*, que és el primer i més estès, el *biunique*, i el *Mountain Man* que és l'últim aparegut al mercat. Tots requereixen molta atenció a l'hora de pujar als telecadires, i també a l'hora

de baixar-ne, per la manipulació del mecanisme que fa possible la utilització de les instal·lacions, així com l'assistència del personal qualificat de la instal·lació.

Amb aquests nous aparells serà possible que alguns grups de persones que fins ara havien d'estar lligats a una cadira de rodes tinguin accés a les pistes d'esquí i gaudeixin de la muntanya a l'hivern utilitzant les mateixes instal·lacions que utilitza el públic en general. L'inconvenient serà el cost del *bi-ski*, unes dues-centes cinquanta mil pessetes, aproximadament, per l'aparell. També cal afegir-hi el cost dels professors i voluntaris per a la seva formació, que, essent com és un aparell nou, serà imprescindible. En països avançats com els EUA i Japó hi ha fundacions i corporacions que financen aquests costos. Aquesta fórmula és una ajuda per a aquestes empreses a l'hora de pagar impostos, al mateix temps que milloren la seva imatge en el context social.

El fet de donar accés a aquest esport a persones que es troben amb barreres arquitectòniques per arreu els permetria descobrir un món nou, amb una certa autonomia i gaudint de la llibertat dels grans espais.

El Milty porta un petit esquí al davant per a evitar que es clavi a la neu en un terreny desigual. Foto: Francesc Herrera.

Primer encadenament dels barrancs de Lito-Colladeta i Grist Inferior

Àlex Batllori i Lacueva

Després d'haver fet el primer encadenament dels barrancs de Gurrundué al Miraval en solitari (MUNTANYA, 779), tenia la voluntat de fer-en un altre, només em faltava trobar el lloc adequat i la persona amb qui anar, ja que aquesta vegada no tenia cap intenció d'anar-hi sol.

Després d'estudiar els diferents recorreguts que coneixia del Pirineu, vaig triar el de Lito-Colladeta i Grist Inferior. La raó principal va ésser el fet d'haver participat en les primeres exploracions de tots dos descensos. Només faltava trobar el company, cosa que va resultar fàcil perquè, després de contactar amb el meu amic J. Manchón, em comentà la seva disposició a fer l'exploració amb mi. Quedava per últim concretar el cap de setmana més adequat. Per desgràcia, només teníem el cap de setmana del 3 al 5 de març. És mala època per al descens a causa del fred ambiental, però de totes maneres vam decidir anar-hi.

L'EXPLORACIÓ

Sortim de Barcelona el divendres dia 3 a les set del vespre. Encara que és

prou tard, això no és problema, ja que només hem d'arribar i posar-nos a dormir; ja tindrem tot el dissabte per a l'exploració. En el viatge, hi estem unes cinc hores, o sigui, que sobre les dotze de la nit som a la zona de Benasc. Sort que conec un lloc per a dormir prou bo, cosa que ens evita la incomoditat de dormir al ras.

Després d'una bona dormida, ens llevem a les set del matí. Encara fa

massa fred, i això fa que dediquem una hora només a plegar les coses, escalfar cafè amb llet i menjar alguna cosa. Després de cobrir aquestes necessitats urgents, sortim cap al lloc on deixarem el cotxe. Per sort, fa un dia prou clar, cosa molt important, ja que el sol ens serà de gran ajuda per a no passar tant fred.

Després d'uns quants quilòmetres ens trobem al lloc on deixarem el cotxe, al costat de la central elèctrica de Grist, això ens suposarà una bona caminada fins a la capçalera del primer barranc, però només portem un cotxe i no queda cap altra alternativa.

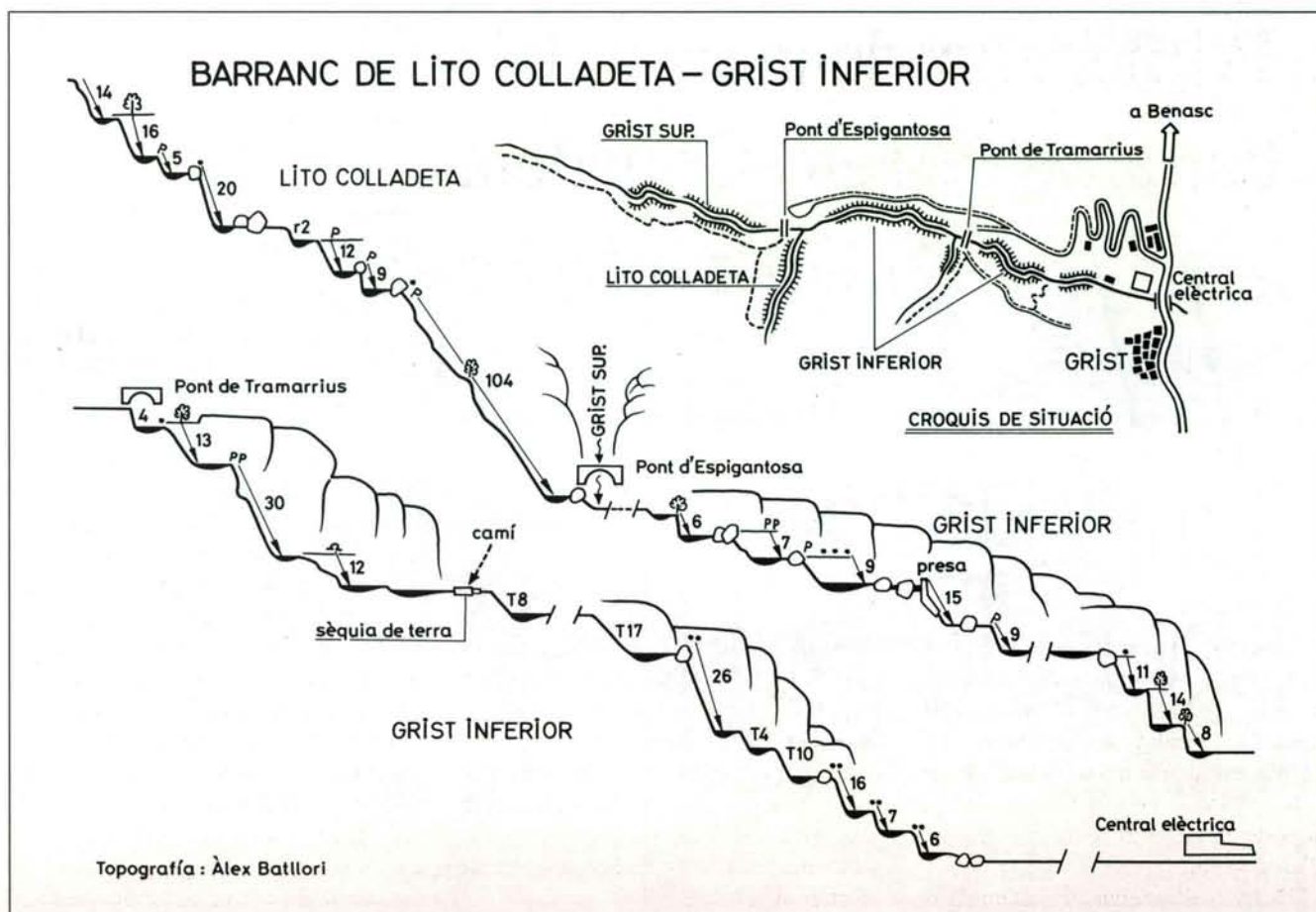
Preparem les coses i pugem cap amunt. Mentre anem pujant observem amb alegria que el sol es va enlairant. Sense parar, en dues hores arribem a la capçalera del barranc de Lito-Colladeta, descansem un moment i ens disposem a canviar-nos de roba. Aquesta vegada, i gràcies al meu company Manchón, portem uns vestits de neoprè més gruixuts, així com guants i escarpins de més gruix. Això, per una banda, ens treu una certa mobilitat, però, per l'altra, ens permet tenir la confiança de no passar tant fred.

Ja canviats, semblem «astronautes».

Durant el descens del barranc Lito Colladeta. Foto: Àlex Batllori.

DESCENS DE BARRANCS

A continuació ve la distribució del material col·lectiu i comença el descens. Anem baixant molt ràpid i l'únic lloc on realment ens hem mullat molt i continuadament ha estat, com sempre, a la base del gran pou del salt d'Espigantosa, tot seguit ens trobem a la connexió amb el cabal que arriba del Grist Superior (Llardana, Passet de l'Os), on descensem una estona i prenem alguna cosa de menjar (galletes i xocolata).

Sortim escopetejats, ja que som concients que encara ens queda molt per baixar. Continuem l'exploració, passem la presa i arribem al pont de Tramarrius; sense quasi parar-nos, seguim baixant. El tros que hi ha a continuació és força bonic, perquè és molt engorjat. Passem aquesta zona i arribem a la sèquia de terra, cosa que vol dir que ens queda l'últim tram fins a la sortida. Per això no perdem cap minut innecessàriament; tenim ganes de sortir i treure'ns aquests vestits carregosos. Només hem de ressenyar algun problema a l'hora de recuperar la corda a l'últim ràpel, però ho solucionem donant unes bones estrebades a la corda.

Ja hem acabat el descens; només queda una zona plana fins al cotxe, on arribem a les quatre de la tarda, la qual cosa vol dir que hem trigat unes sis hores en el descens.

DADES TÈCNIQUES

Situació

Molt a prop de la població de Benasc, situada al Pirineu Aragonès, agafarem la pista que surt al costat de la central elèctrica de Grist (poble de Grist o Eriste), seguirem una estreta carretera que després es torna una pista sense asfaltar, fins a arribar al pont d'Espigantosa. D'aquí surt un camí (molt ben marcat) en direcció al refugi R. Orús, el seguirem fins poc abans del Salto del Oso. A la nostra esquerra un petit corriol ens porta a la capçalera del barranc de Lito-Colladeta.

Descripció

El barranc de Lito-Colladeta és un escalonat de pous, fins a arribar al gran salt d'Espigantosa, de 104 m i amb una certa rampa, cosa que ens permet descompondre'l en tres ràpels de 10, 50

i 44 m. Finalitzat aquest ràpel, arribem al cap de poc al Grist Inferior. Al primer tram, d'Espigantosa al pont de Tramarrius, trobem els ràpels molts espaiats. Cal ressenyar l'existència d'una presa a meitat del descens. El segon tram és el del pont de Tramarrius fins al final; hi podem destacar el primer, força espectacular, i l'últim, amb un seguit de pous distrets.

Història: Primer encadenament realitzat el 5-3-94 per J. Manchón i À. Batllori.

Material necessari: Dues cordes de 50 metres, bagues per a reposar, vestit de neoprè.

Època de descens: La millor època de descens és l'estiu, encara que nosaltres, per raons de treball, ho vam fer el mes de març.

Horari: 6 hores d'exploració.

Desnivell: 650 metres.

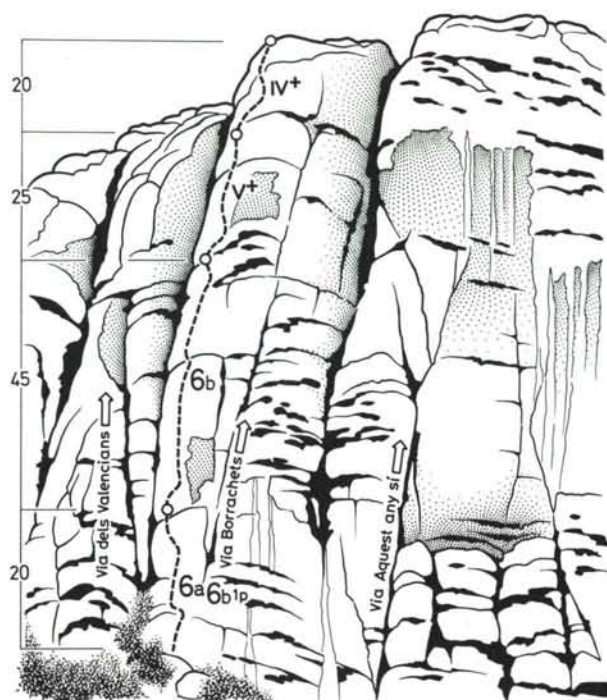
Mapa útil: Posets (Alpina).

Nota: Els ancoratges han estat actualitzats.

Bibliografia: Exploracions, Vèrtex, Extrem.

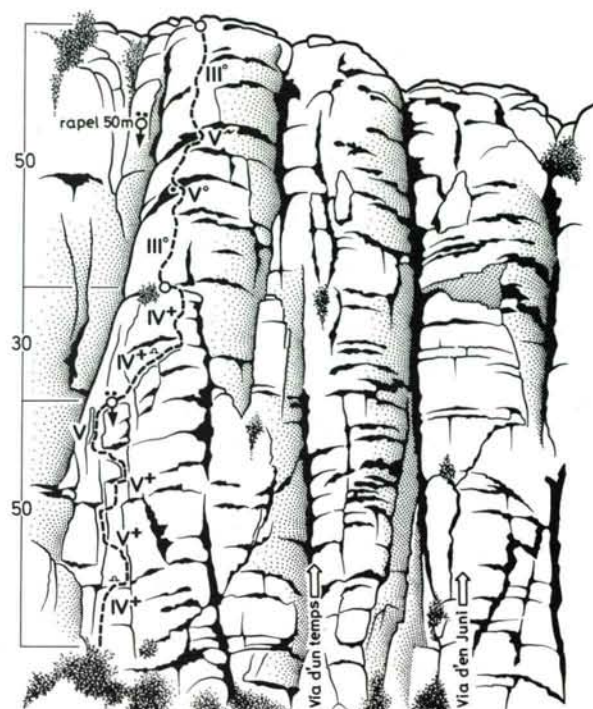
Per a més informació contacteu amb Àlex Batllori, tel. (93) 442 29 94.

PORTS DE BESEIT (roques del Masmut)

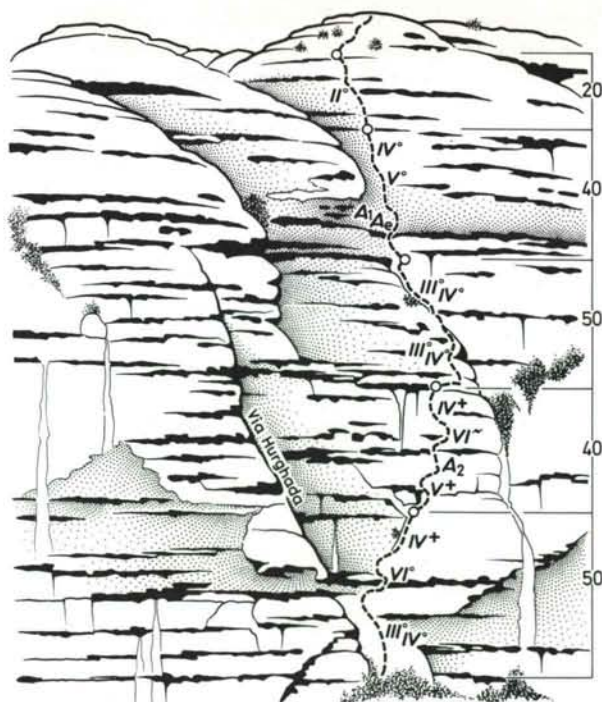
- Via «Tururu» (110 m, ED), equipada per Antonio Sorolla i Carles Peguerols el 12-XI-95. Material: 12 cintes exprés.

PORTS DE BESEIT (roques del Masmut)

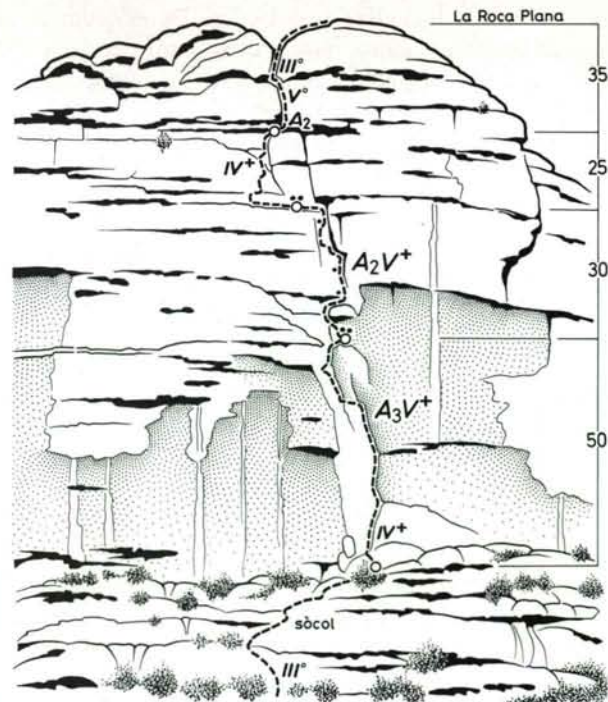
- Via «Kenia» (130 m, MD), 1ª asc.: 8-IV-96, per Ernest Noguera i Armand Ballart. Material: 3 pitons variats i joc de tascons.

PORTS DE BESEIT (riu Ulldemó)

- Via «Utopia» (180 m, MD*/A2).
1ª asc.: 23-III-96, per Jordi Artigas i Ignasi Manzaneres.
Material: tascons petits, una U i algun plom.

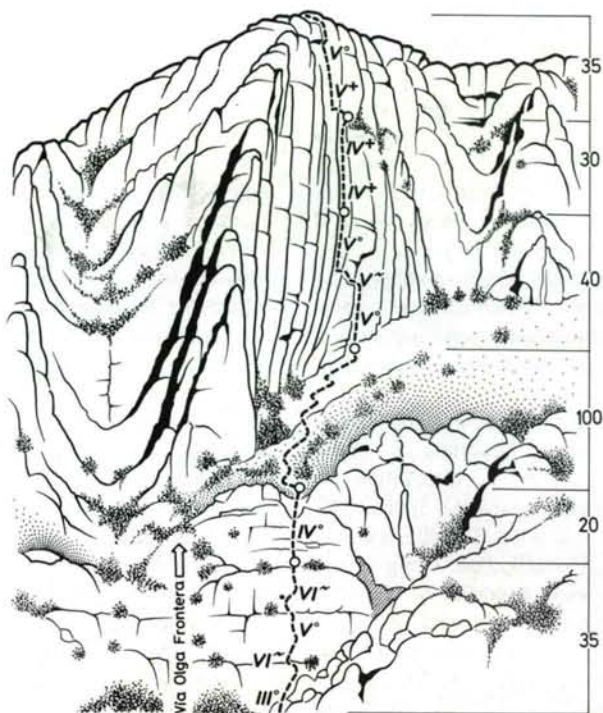
PORTS DE BESEIT (el Prat de Comte)

- Via «Comici» (140 m, MD*/A3).
1ª asc.: 7-IV-96, per Armand Ballart i Ernest Noguera.
Material: 15 pitons, tascons, microtascons, falques i un ganxo.

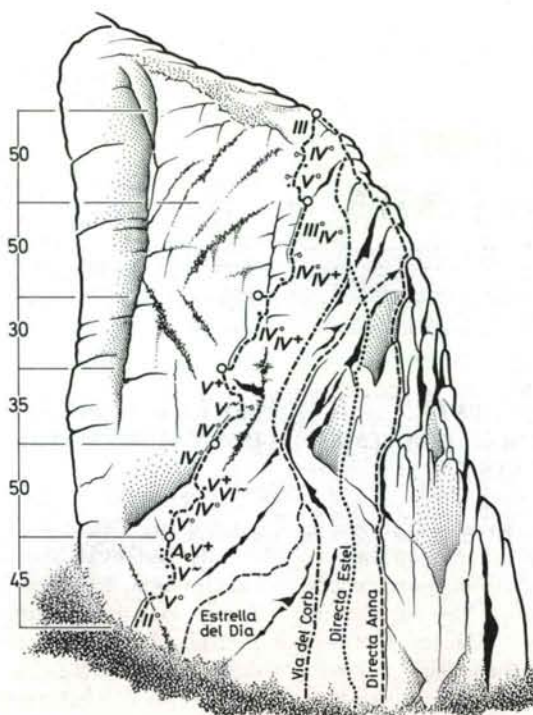
VIES D'ESCALADA

ALÒS DE BALAGUER (serrat del Poll)

- Via «Superpoll» (160 m, MD⁰), 1ª asc.: 31-III-96, per Ernest Noguera i Armand Ballart. Material: 4 universals, tascons i friends 1-2-3.

SERRA D'ENSIJA (roca Gran de Ferrús)

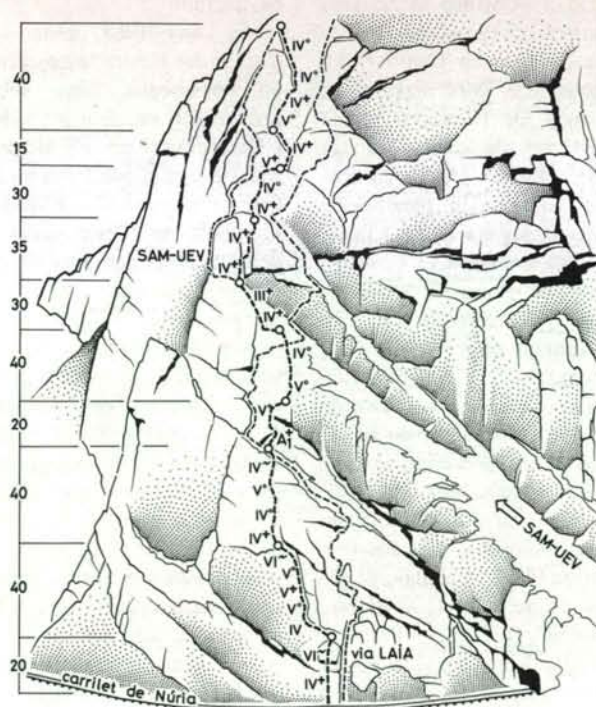
- Via «Els ulls del llop» (260 m, MD), 1ª asc.: 26-IX-95, per Joan Jover. Material: 3 pitons, joc tascons i friends mitjans.

VALL DE NÚRIA (Dent d'en Rossell)

- 1 Via «Enllaç de Sant Petrus» (200 m, MD/A₂⁺), 1^a asc.: 6-VIII-95, per R. Ximenis i R. Guilera.
- 2 Via «El Negoci d'en Robert amb les cabres» (210 m, MD+/A₂⁺), 1^a asc.: 23-XII-95, per Marc Costa i Robert Guilera. Material: 7 pitons, tascons i friends per a totes dues.

VALL DE NÚRIA (Dent d'en Rossell)

- Via «Rapa-Nui» (310 m, MD+/A₁⁺), 1^a asc.: 30-VII-95, per Jordi Vigo i Robert Guilera. Material: 6 pitons, tascons i friends.

CRÒNICA DEL CENTRE

IX CONCURS DE FOTOGRAFIA DE TEMES OBLIGATS

Tal com estava previst, el passat 26 de gener va tenir lloc el veredict de aquest concurs corresponent a l'apartat de «Cactus». Manuel Canals i Franch, Hilari Sanz i Gonel i Joan Sabadell i Contel actuaren de jurat. Els resultats són els següents:

Apartat blanc i negre: Foto «Resplendent», de Neus Sánchez (6,8 punts), guanyadora de l'apartat; «Verd i pues», d'Eduard Estrada (6,6); «Punxes», de Dora Serra (6,3); «Parell», de Josep Basagaña (5,8); «Elche», de Roser Romaní (5,8); «Coixins», de Josefina Garriga (5,6); «Pinya de Rosa», de Josep Camp (5,3); «Panoràmica», de Rosa Campaña (4,8); «Mates», d'Antoni Ollé (4,8); «Jardí», d'Àngels Sagrera (4,8) i «Grup», de Roser Bou (4,3).

Apartat paper color: Foto «Lluminós», de Francisco Ramia (8 punts), guanyador de l'apartat; «Coixins», de Maria Bonet (7,3); «Exèrcit de cactus», de Neus Sánchez (6,5); «Torçat», de Josep Basagaña (6,3); «Florits», de Josefina Garriga (5,5); «Calella», d'Àngels Sagrera (5,1); «Pales», d'Antoni Ollé (5); «Blanes», d'Àngela Riu (4,8); «Mates», de Rosa Campaña (4,6); «Drets», de Roser Bou (4,5); «Sol i punxes», d'Eduard Estrada (4,3) i «Groga», d'Eduard Estrada (4,1).

Apartat diapositives: Foto «Florit», d'Àngela Riu (7,6 punts), guanyadora de l'apartat; «Flor», d'Eduard Estrada (6,6); «Punxes», de Dora Serra (6,3); «Parell», de Josep Basagaña (5,8); «Elche», de Roser Romaní (5,8); «Coixins», de Josefina Garriga (5,6); «Pinya de Rosa», de Josep Camp (5,3); «Panoràmica», de Rosa Campaña (4,8); «Mates», d'Antoni Ollé (4,8); «Jardí», d'Àngels Sagrera (4,8) i «Grup», de Roser Bou (4,3).

PER LA RECUPERACIÓ DE L'ESTANY D'IVARS

El passat 18 de febrer, organitzat pel Centre Excursionista de Catalunya i l'Agrupació Excursionista de l'Urgell, de Tàrraga, es va portar a terme una excursió visita a l'indret on fins l'any 1951 existí l'estany d'Ivars, al pla d'Urgell.

Com en altres ocasions, el Centre ha volgut col·laborar en la difusió i el coneixement per conscienciar la població en la recuperació d'un espai natural, que un dia fou un bé comú i que esperem que ho torni a ser en un futur.

Ja l'any 1985, a la sala d'actes del Centre, es presentà un documentat llibre sobre l'estany d'Ivars, de Josep Rubió i Cabaceran, i un any després aquesta revista publicava un article del nostre consoci Modest Montlleó, on s'expressava el desig de despertar entre els excursionistes l'afany per la seva recuperació.

Ara que s'han iniciat els passos perquè l'estany torni a ser una realitat, el Centre, junt amb els amics de l'Agrupació Excursionista de l'Urgell, hem volgut fer aquest acte, el primer que es fa, en favor de la seva restitució.

Els actes van ser un record del passat, amb la projecció d'un documental dels anys quaranta, on es veia una cacera a l'estany; una visió del present, amb l'excursió al lloc on era l'estany, comentada per persones que el van veure assecar; i una visió del futur, amb una conferència

a càrrec d'un dels tècnics que han fet el projecte de la seva recuperació.

Més de dos-cents participants assistiren a aquesta excursió visita, entre socis de l'Agrupació Excursionista Icària, el Grup Excursionista d'Oliana, l'Agrupació Excursionista de l'Urgell, el Centre Excursionista de Catalunya, veïns d'Ivars, Vila-sana, i pobles de la rodalia. Per dinar, un grup nombrós, que superà els cent cinquanta, compartiren taula per a menjar una «cassola de tros», tradicional àpat de la comarca. Cal esmentar la participació del delegat de Lleida del Departament d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya, Gabriel Balcells; el president del Consell Comarcal de l'Urgell, Pere Grau; el del Consell Esportiu de l'Urgell, Florentí Sans; el del Canal d'Urgell i de la Cooperativa d'Ivars, Xavier Coll; l'alcalde de Tàrraga, Frederic Gener; el d'Ivars d'Urgell, Ramon M. Guiu, acompanyat d'altres membres del consistori; i el d'Oliana, Ventura Roca.

Col·laboraren en aquesta excursió visita, a més dels ajuntaments d'Ivars d'Urgell i de Vila-sana, la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya i la Cooperativa d'Ivars.

Esperem que aquest projecte de recuperació de l'estany sigui com més aviat millor una realitat, per al bé dels pobles del seu entorn i de la resta de ciutadans.

F. B.

INAUGURACIÓ DE LES REFORMES DE L'ARXIU FOTOGràFIC

El passat 8 de març va tenir lloc la inauguració de les noves instal·lacions de l'Arxiu Fotogràfic. L'acte va ser presidit pel president del Centre, Conrad Blanch, el president de la Caixa de Pensions, Joan Antoni Samaranch, el conseller de Cultura, Joan Guitart, el president de la Fundació «la Caixa», Josep Joan Pintó, i Heribert Barrera, president de l'Ateneu Barcelonès. El Centre Excursionista

de Catalunya ha pogut actualitzar aquest important llegat històric gràcies a la col·laboració de la Fundació «la Caixa», al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i al suport dels seus socis.

Testimoni de l'activitat excursionista i científica d'aquest segle, l'Arxiu Fotogràfic del Centre és un dels més variats de tot l'Estat amb fotografies de finals del segle passat fins ara. A partir de les donacions dels socis de l'entitat, l'Arxiu conserva més de dues-centes mil imatges de diverses temàtiques, des de geologia, botànica, arqueologia i arquitectura fins a tota mena d'esports, poblacions i folklore. Entre les col·leccions més apreciades destaquen les fotografies d'Ignasi Canals, Juli Soler i Santaló, Manuel Pinilla i Josep Maria Co de Triola.

Integrat dins de la seu social del Centre Excursionista de Catalunya, al carrer del Paradís de Barcelona, l'Arxiu Fotogràfic necessitava una remodelació urgent. La limitació de l'espai i la manca de mitjans informàtics i de conservació feien necessària una renovació completa. Les obres es van centrar en tres aspectes: el reforçament de l'estructura de l'immoble per a grans càrregues, l'enderroc d'envans per a guanyar espai i la reconstrucció del terrat situat sobre el pis de l'Arxiu. La nova organització de l'espai ha permès d'obrir una entrada independent que dona al número 12 del carrer del Paradís.

La remodelació ha incorporat equipaments informàtics i de digitalització d'imatge (programa de tractament d'imatge i catalogació) que permeten la consulta i reproducció sense manipular els clíxers originals. Els armaris compactes instal·lats conserven el material fotogràfic a una temperatura constant mitjançant un sistema d'aire condicionat amb control d'humitat. Les diferents mides i suports de les fotografies catalogades (vidre, estereoscòpiques, autocromes...) quedaran, a partir d'ara, unificades en una fitxa descriptiva amb la imatge reduïda.

El sistema digital incorporat ha actualitzat i millorat el servei de producció d'originals de l'Arxiu per a publicacions i particulars. Un cop introduïda una informació suficient, la consulta es farà a través de pantalles d'ordinador.

Sandra Martín Guillén

LA CURSA TUC DE MOLIÈRES

El 14 d'abril de 1996, Yvan Brondex i Pierre Gignoux s'han proclamat campions de l'itinerari puntuable a la Copa d'Europa de la Cursa Tuc de Molières d'esquí alpinisme. Organitzada pel Centre Excursionista de Catalunya (CEC) i la Federació Catalana d'Entitats Excursionistes (FCEE), la prova pre-

sentava un desnivell d'uns tres mil metres i pujava fins al cim de l'Aneto.

El primer equip només ha trigat 4 hores i 13 minuts a fer tot el recorregut, amb l'ascensió al tuc de Molières (3.010 m) i a l'Aneto (3.404 m). El segon lloc ha estat per als també francesos Lionel Bonnel i Patrick Lambert, que han arribat tres minuts més tard. Els eslovacs Peter Matos i Miroslav Leitner, segons a la classificació provisional de la Copa d'Europa, han travessat la línia de meta en tercera posició, amb un temps de 4 h i 18 min.

Enguany, els corredors han pogut coronar el cim de l'Aneto pujant per la gelera de Barrancs, passar pel difícil Pas de Mahoma i gaudir d'un increïble descens fins als Aigualluts. Després de remuntar el coll

d'Alfred (2.978 m), els corredors han baixat per la vall del Nere fins a l'arribada, instal·lada a la boca nord del túnel de Viella. La sortida s'havia donat a dos quarts de set del matí a la boca sud del túnel.

La Cursa Tuc de Molières presentava un altre itinerari més curt que puntuava a la Copa Catalana d'Esquí de Muntanya i que només incloïa l'ascensió al cim del tuc de Molières (1.384 m de desnivell de pujada). El primer classificat ha estat l'equip francès format per Patrick Peyet i André Boy amb un temps de 2 hores. En segona posició han arribat els catalans Carles Claret i Joan Gallego (2 h 3 min). El tercer lloc ha estat per a l'equip de Bernat Blasi i Miquel Esteva (2 h 5 min).

Sandra Martín Guillén

39ª COMPETICIÓ D'ESTÍMUL

El jurat, format per Xavier Estrada, Francesc Gurri i Serra, Josep M. Joaquín i Ventura, Artur Peix i Garcia, Carles Peix i Garcia i Jordi Micó i Tarruella (secretari), ha decidit atorgar els premis següents:

39ª Competició d'Estímul

Aigua, foc i vida, de Francesc Olivé i Guilera (Barcelona).

38ª CERTAMEN DE FILMS I VÍDEOS AMATEURS D'EXCURSIONS, REPORTATGES I DOCUMENTALS

Menció especial «a la recerca de la imatge» a *Sant Jaume de Frontanyà*, de Jaume Puyol (Barcelona).

3ª medalla a *Líban'95*, de Joan Francesc Ainaud i Escudero (Barcelona).

3ª medalla a *Un viatge al passat (arxipèlag Galàpagos)*, de Josep Vidal i Alfons Hereu (Sant Feliu de Guíxols).

3ª medalla a *Riverdance (Escòcia)*, de Josep Rota i París (Sabadell).

2ª medalla a *Danang-Hoian*, de Miquel Fàbregas i Moral (Sabadell).

2ª medalla a *El romànic a la Vall de Boí*, de Ramon Font de Saint Germain (Castelldefels).

2ª medalla a *Hanoí-Corba de riu*, de Miquel Fàbregues i Moral (Sabadell).

1ª medalla a *Cap als cims de l'Oberland*, de Ramon Font de Saint Germain (Castelldefels).

1ª medalla a *Pueblos*, de Jaime Campabadal i Fonoll (Saint Lambert, Canadà).

Han participat en aquests certàmens 5 films i 18 videocintes.

RECTIFICACIÓ

En el núm. 803 de la nostra revista, corresponent al mes de febrer, en la crònica de l'homenatge als nostres consocis M. Antònia Simó i Agustí Jolis, constava equivocadament el nom del president de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, Francesc Sanahuja.

CURSA TUC DE MOLIÈRES Classificació per a la Copa d'Europa

1.	Brondex, Yvan	Gignoux, Pierre	França	H	4:13
2.	Bonnel, Lionel	Lambert, Patrick	França	H	4:16:35
3.	Leitner, Miroslav	Matos, Peter	Eslovàquia	H	4:19:53
4.	Santuré, Daniel	Sabadell, Berenguer	Andorra	H	4:30:03
5.	Barrios, Juanjo	Poujarniscles, Francesc	Andorra	H	4:40:28
6.	Santos Mateo, Oscar	Pelegrina, Manel	Andorra	H	4:52:39
7.	Thole, Eric	Thole, Pascal	França	H	4:55:00
8.	Gayet, Philippe	Mercadier, Franck	França	H	5:02:56
9.	Massagué Palau, Toni	Ferrer, Marc	Espanya	H	6:32:59

CURSA TUC DE MOLIÈRES Classificació per a la XII Copa Catalana

1.	82	Patrick Peyet / André Boy	LHM	S	2:00:30
2.	61	Joan Gallego / Carles Claret	C. E. Penedès	S	2:03:20
3.	67	Miquel Esteva / Bernat Blasi	UEC Gir / UE Urgell	S	2:05:05
4.	100	Manel Rosell / Michel Taulé	CPA / SMCC	S	2:06:32
5.	70	Jordi Sales / Josep Bisquert	UE Vic	S	2:07:18
6.	63	Carles Mata / Olivier Brenelière	CPA	S	2:08:30
7.	87	Lille Grederic / Cristhian Lafont	LTLAMN / LHM	S	2:13:00
8.	86	Pierre Satge / Marie France Satge	LHM	VMIXT	2:15:30
9.	88	Jordi Ballester / Jordi Barrancos	CEC / AE Granollers	S	2:20:48
10.	99	Cristina Pessioner / Michel Batalla	SMCC	SMIXT	2:28:38
11.	62	Pere Frases / Cristina Santuré	CPA	SMIXT	2:29:18
12.	69	Robert Guilera / Joan M. Vendrell	CEC	J	2:30:32
13.	72	Ricard Novell / Jordi Gavalda	Bombers Vielha	S	2:33:20
14.	76	Josep M. Castells / Jesús León	AE Palafrugell	S	2:34:10
15.	71	Oriol Font / Manuel Ramon	CE Terrassa	S	2:37:52
16.	96	Miquel Pujol / Àngel Caballé	CE Besalú	S	2:38:54
17.	97	André Ruzaud / Jean Marc Pons	AMA	S	2:40:12
18.	74	Xavier Font / Josep Serrano	CE Terrassa	S	2:45:46
19.	68	Josep Miralpeix / Ricard Reixach	UE Vic	S	2:47:00
20.	77	Enric Falgàs / Frederic Martí	AE Palafrugell	S	2:51:40
21.	79	Feliu Izard / Josep M. Charles	CE Lleida	V	3:04:33

CRÒNICA DEL MÓN EXCURSIONISTA

EL II CONGRÉS DE CULTURA POPULAR I TRADICIONAL CATALANA. ÀMBIT DE LA CULTURA EXCURSIONISTA

El dissabte i diumenge 24 i 25 de febrer, a la vila comtal de Ripoll, se celebrà dins del II Congrés de Cultura Popular i Tradicional Catalana, l'àmbit corresponent a cultura excursionista.

Els actes s'iniciaren el dissabte a les onze del matí, al Teatre Comtal, amb els parlaments de benvinguda als congressistes, per part de Joan Cervera, vicepresident de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, de Joan Vidal i Gayolà, president del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i d'Eudald Casadesús, alcalde de Ripoll.

Després hi hagué la lectura de les comunicacions lliures a càrrec de: Gener Aymaní, que presentà «Les entitats com a bressol de la cultura excursionista», Carles Capellas, del Servei d'Informació de Muntanya, amb la lectura de la «Proposta toponímica per als cims del massís del Paire», Joan Cervera, «75 anys de la fundació de la Lliga de les Societats Excursionistes de Catalunya», Jaume Ramon, que parlà de «L'evolució històrica i tècnica de les marxes per muntanya», Francesc Beato, que exposà «La serra del Montsià i el mesurament del meridià», una proposta de les

possibilitats que té l'excursionisme per a divulgar els temes científics, i finalment Joan Auladell, director de la coral de la Unió Excursionista de Sabadell, que presentà «Aconseguir que l'excursionista canti».

Tot seguit es van llegir i es posaren a debat les ponències marc, titulades: «L'associacionisme com a motor de la cultura popular» i «Valoració del patrimoni cultural».

A quarts de dues, es presentà el llibre *Història social de l'excursionisme català. Dels orígens a 1936*, un documentat estudi original de Francesc Roma i Casanovas.

Després de dinar, es va fer una visita guiada al monestir de Ripoll, i a la tarda es va llegir i discutir la ponència específica d'àmbit de cultura excursionista, de la qual era autor Jaume Ramon. S'hi presentaren tres esmenes per escrit, i els congressistes tingueren ocasió d'introduir-hi alguns canvis. Va fer de moderador Joan Grau. A les vuit tocadetes es donà per finalitzat aquest primer dia de Congrés.

El diumenge, tornem-hi, s'inicià la sessió amb la lectura i debat de la resta de ponències marc titulades: «Dinamitzar i que no es noti», «Comunicació i imatge», «La cultura popular participativa» i «La cultura popular com a espectacle».

Tot seguit es continuaren llegint les comunicacions lliures que havien quedat pendents, la primera a càrrec d'Àlex Batllori, que titulà «Antecedents de l'exploració de barrancs en el nostre entorn geogràfic», la de Josep M. Jerez, «Senderisme», la de Vicenç Aris, «Calidoscopi dels anys i de la neu», la d'Elisabet Andreu, que exposà la «Vinculació de les societats excursionistes amb els primers esports de muntanya», la de Francesc Roma, que presentà «És mort, l'excursionisme?», i per finalitzar la de Ramon Roset sobre «Escalada esportiva».

Després d'haver-se llegit les comunicacions, es procedí a la lectura i aprovació de les conclusions, i a les dues del migdia es va cloure el Congrés.

En aquest Congrés la inscripció ha estat relativament alta, 281 inscrits, però la participació minsa: en la sessió del dissabte, hi participaren una cinquantena de persones i en la del diumenge tot just una trentena. Això demostra un interès relatiu, per part dels excursionistes, per les possibilitats que té l'excursionisme com a difusor de cultura.

Felicitem tots els participants i agraïm al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, als patrocinadors, Agrupació Mútua i el Cercle de Lectors, per l'esforç en l'organització d'aquest Congrés, per al bé de la cultura popular catalana.

XXVII RENOVACIÓ DE LA FLAMA DE LA LLENGUA CATALANA

Els excursionistes han restat fidels un cop més al seu compromís, renovant a Montserrat, per vint-i-setena vegada consecutiva, la Flama de la Llengua Catalana, un compromís subscrit en aquell ja llunyà 1968 envers la nostra parla i cultura.

Aquest any 1996 ha estat l'Associació Excursionista d'Etnografia i Folklore l'entitat encarregada d'organitzar la Festa, i el diumenge 17 de març el dia triat per a fer la renovació, amb el patrocini de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya i el suport d'Òmnium Cultural.

Els actes s'iniciaren el diumenge anterior, el 10 de març, a la vila de Prada de Conflent, al peu de la tomba del mestre Pompeu Fabra, on, després d'una ofrena floral, s'encengué la llàntia que hauria d'arribar fins al monestir de Montserrat, amb un recorregut per diferents viles i ciutats. Sortint del cementiri de Prada, va anar al monestir de Sant Miquel de Cuixà, on fou acollida per la comunitat, i per carretera, el mateix dia es traslladà fins a Solsona, on restà dipositada.

Durant tota la setmana, i per etapes, fou portada a peu de poble en poble, a partir de Solsona fins al monestir de Santa

Cecília de Montserrat, on arribà el dissabte dia 16. Al llarg d'aquest recorregut fou portada per excursionistes del Centre Excursionista del Solsonès, del Centre Excursionista de Cardona, del Centre Excursionista de la Comarca del Bages i del Centre Excursionista Montserrat, de Manresa, del Centre Excursionista de Sant Vicenç de Castellet i del Club Muntanyenc Monistrolenc.

A dos quarts d'onze del matí del diumenge 17, la comitiva que portava la Flama arribà al monestir de Montserrat amb la junta directiva de l'Associació Excursionista d'Etnografia i Folklore, acompanyada pel president i el vicepresident de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, al capdavant.

Fou rebuda a l'entrada de l'atri de la basílica pel Pare Abat i membres de la Comunitat, que donaren la benvinguda, i entraren a la basílica per assistir a la missa conventual. La torxa encesa fou col·locada en un lloc preferent de l'altar.

A la sortida de l'ofici, a l'atri, i amb la torxa, es va encendre la simbòlica llàntia, amb la presència del Pare Abat de Montserrat i el president i el vicepresident de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya i d'un nombrós grup d'excursionistes.

En aquest acte prengueren la paraula, en nom de l'entitat organitzadora, Daniel Pi; el representant d'Òmnium Cultural, Jordi Mir; el president de la FEEC, Francesc Sanahuja; i el Pare Abat de Montserrat, Sebastià Bardolet.

A la plaça del monestir, cinc parelles de gegants, de diferents poblacions catalanes, obsequiaren els assistents amb les seves majestuoses danses, per acabar amb una ballada de sardanes.

L'excursionisme català ha renovat, un any més, el seu compromís vers un dels valors essencials del nostre poble, la llengua, recordant altre cop els mots gravats a la llàntia: «L'encengué la fe, la portà l'esforç, la manté la voluntat d'un poble».

F. B.

RECORDANÇA

TONI NIEMANN I CIVIT

El 7 d'abril d'enguany ens deixava per sempre l'entranyable amic Toni, als cinquanta-set anys, lluny de casa nostra, però voltat de la seva muller Mari, els seus fills i amics, en una excursió de vacances a Romania. Va voler que les seves cendres volessin a l'aire de Palamós i de Montserrat, que ell tant estimava.

El caràcter obert i disposat d'en Toni, el trobarem a faltar. Des de jove dedicà bona part de la seva activitat a casa nostra. Com a membre del CADE, desenvolupà una tasca esportiva molt intensa, obrí vies a Montserrat, al Prepirineu i al Pirineus, i escalà vies de gran dificultat aquí i a l'estranger. Col·laborà en les tasques didàctiques del CADE i la Secció de Muntanya, i fou membre de la junta directiva del Centre, i darrerament abocà el seu entusiasme en els campaments del Centre, en els quals participà amb molta il·lusió amb la seva muller i els seus fills. Sempre estava a punt d'ajudar i col·laborar puntualment en les tasques del nostre Centre.

Encara que ja no podem comptar amb ell ni amb la seva companyonia, el nostre record estarà sempre present entre tots els amics i companys de cordada.

A. R. M.

Toni Niemann i Civit.

TONI

No podrem perdonar mai al destí / haver tallat tan aviat el teu camí. / Ni tampoc perdonarem a la mort / que hagi omplert de dolor el nostre cor.

Has viscut estimant molt les muntanyes / i ara el teu esperit les envolta d'abraçades. / Has viscut estimant molt Montserrat / i totes les agulles ploren el teu comiat.

Per més que passin els anys / ja sigui per les valls o pels cims, / pels mars, les neus o els camins, / sempre et recordarem com el millor dels companys!

I quan la nostàlgia s'ensenyoreixi del nostre cor / reviuem tots els versos que recitaves prop del foc. / I mirarem els estels dins la foscor de la nit / i sabrem que tu ets allà, molt a prop de l'infinit!

Empar Ferrer

LLIBRES I MAPES

SEGURIDAD Y RIESGO. ANÁLISIS Y PREVENCIÓN DE ACCIDENTES DE ESCALADA

Pit Schubert. Traducció: Ignacio de la Serna. Ediciones Desnivel, Madrid 1996. 331 pàgs., il·l.

L'autor és el director del Departament de Seguretat de la So-

cietat Alpina Alemanya, departament fundat l'any 1968 amb la missió d'investigar, millorar i informar sobre tot el que es relaciona amb la seguretat a la muntanya, i el llibre, preparat amb gran rigor, és una recopilació dels accidents més diversos, estudiant-los detalladament i proposant solucions per evitar-ne la repetició en el futur.

Els diferents temes enumerats en l'índex són un compendi dels resultats obtinguts durant 25 anys i té el suport de fets reals, analitzant les causes dels accidents, estudiant els remeis i proposant solucions o millores. Cada tema és sotmès a un extens tractament i s'acompanya d'abundants il·lustracions.

Al final d'aquesta edició castellana s'hi afegeix un annex dedicat als sinistres a Espanya, en el qual aproximen els accidents a les característiques de les nostres muntanyes i se n'expliquen alguns casos ocorreguts amb conseqüències ben diverses.

J. Bordons

CÓMO ENTRENAR Y ESCALAR MEJOR

Eric Horst. Traducció: Gema Redondo. Ediciones Desnivel, Madrid 1996. 239 pàgs., il·l.

En aquest llibre, l'autor contempla els diversos aspectes del rendiment en l'escalada, facilitant tècniques, idees i consells adquirits per escaladors de primera fila i altres professionals.

És dividit en nou capítols, els títols dels quals ens informen dels continguts: 1. Aprenentatge motor i rendiment. 2. Entrenament de força. 3. Com entrenar/millorar la tècnica. 4. Entrenament mental. 5. Dieta i nutrició. 6. Lesions. 7. El gimnàs a casa. 8. Entrevistes sobre l'entrenament. 9. Test de condició física.

Al final s'inclou un glossari. Nombroses fotografies en blanc i negre il·lustren el text d'aquest manual que creiem que serà d'utilitat per als practicants de l'escalada.

J. Bordons

HISTÒRIA SOCIAL DE L'EXCURSIONISME CATALÀ. Dels orígens a 1936

Francesc Roma i Casanovas. Editorial Oikos - tau, S.L. Vilassar de Mar, 1996. 479 pàgs., il·l.

Aquesta història social de l'excursionisme és una acurada anàlisi del moviment excursionista organitzat, des dels seus inicis fins a l'any 1936.

El llibre es divideix en dues parts: la primera, que l'autor anomena l'excursionisme clàssic, i una segona, que titula l'excursionisme muntanyenc, i finalitza amb les conclusions.

En la primera part s'explica per què fou a finals del segle passat quan es desenvolupà l'excursionisme, els motius que en aquell temps instaren l'home de ciutat a sortir a la muntanya, i els seus ideals, patriòtics, regeneracionistes i conservadors, lligats amb el catalanisme emergent.

En la segona part s'exposen els canvis que es desenvoluparen en l'excursionisme, a l'inici del segle XX, per a passar d'un moviment científic i de recuperació nacional, cap a una vessant més esportiva.

Amb aquest treball, Francesc Roma marca una fita en l'estudi de l'excursionisme. A partir d'ara, tota persona que vulgui conèixer l'evolució i el desenvolupament dins de la societat catalana d'aquesta activitat, haurà de consultar forçosament aquest detallat estudi.

F. B.

DIBUJANDO EL SOMONTANO DE BARBASTRO (volum I)

Ramon Prior. Prames, S.A. Saragossa 1995. 150 pàgs., il·l.

Aquesta vegada, Prames ens ofereix un llibre més aviat artístic i molt diferent d'aquells a què ens tenia acostumats. En lloc d'un llibre de muntanya, ens presenta una obra que descriu els pobles del Somontano il·lustrada amb dibuixos d'un

innegable valor artístic.

Es tracta del volum I, que comprèn la meitat sud de la Mancomunitat d'Ajuntaments del Somontano de Barbastro, que és la menys muntanyosa de les dues. Amb breus descripcions, plenes de sensibilitat, acompanyades de nombrosos dibuixos il·lustratius, l'autor ens transmet l'essència d'aquests pobles amb l'intent de divulgarlos i ajudar a la conservació del seu patrimoni artístic i cultural. La substitució de fotografies per dibuixos no en minora en absolut els detalls monumentals i arquitectònics ni els aspectes rurals i paisatgístics, sinó que els realça poderosament. És una obra ben presentada i plenament reeixida que es contempla amb un veritable plaer.

J. Bordons

PARQUE POSETS-MALADETA

Diversos col·laboradors, Prames, S.A. Saragossa 1995. 157 pàgs., il·l.

Hem rebut aquest nou llibre guia dedicat al parc natural de recent creació, que comprèn la capçalera dels rius Cinqueta, Éssera i la Noguera Ribagorçana, amb més de trenta mil hectàrees protegides.

El llibre ens introdueix en el coneixement de la zona del parc a través de la flora i la vegetació, la fauna, la geologia i geomorfologia, i del parc com a espai protegit. A continuació es descriuen 22 itineraris per l'interior de la seva àrea, de característiques molt diverses, des dels curts passejos de mitja hora fins a les ascensions clàssiques a l'Aneto, Posets i molts altres cims. Els itineraris són descrits amb suficients detalls, acompanyat cada un d'un dibuix amb el perfil, fotografies i requadres explicatius.

El llibre es completa amb informació sobre hostals, habitatges rurals, càmpings, refugis i altres serveis, i s'hi adjunta un mapa detallat a escala 1:50.000, amb cotes de nivell amb el recorregut de cada itinerari senyalat, cosa que facilita la localització dels diferents massissos i de tots els indrets del parc.

lat, cosa que facilita la localització dels diferents massissos i de tots els indrets del parc.

J. Bordons

ESCALANDO EN HIELO Y NIEVE POR EL PIRINEO ARAGONÉS

J. Javier Lasala Mainar. Prames, S.A. Saragossa 1995. 138 pàgs., il·l.

És un llibre de butxaca que pretén ajudar a conèixer millor l'escalada en gel entre els que la practiquen, encara que aquesta especialitat ja pressuposa una nova aportació de Prames al coneixement del Pirineu Aragonès i a una especialitat que s'hi practica fa més de cent anys.

En el llibre hi trobem una bona quantitat de vies per corredors o parets d'alta muntanya i cascades de gel, repartides per les diverses valls aragoneses, entre les de Echo i Aragüés i la de Benasc, a més de les de Gavarnia i Molières en territori fronterer amb França i Catalunya, respectivament. El llibre inclou una llista de telèfons útils, bibliografia i cartografia, i adjunta un complet mapa plegable del Pirineu Aragonès, a escala 1:200.000, on es marquen les zones d'escalada, els refugis i el recorregut del sender pirenaic GR-11.

J. Bordons

BTT POR EL MONTSEC Y LA BAJA RIBAGORZA

Xavier Cardona i Santiago Legazpe. Prames, S.A. Saragossa 1995. 120 pàgs., il·l.

Un nou llibre de butxaca de Prames, amb 14 itineraris que, a més de les importants poblacions de Benavarri i Graus, recorren indrets poc coneguts, amb paisatges espectaculars que ofereixen un gran interès geològic, vegetal i arquitectònic. El darrer d'aquests itineraris transcorre per la banda esquerra de la Noguera Ribagorçana, en terres lleidatanes. Com en els altres

volums d'aquesta col·lecció de guies de butxaca, es fa una introducció resumint aspectes del territori, firmada en aquest cas pels Amics del Montsec. Els itineraris estan ben detallats i el mapa que s'adjunta al llibre, a escala 1:100.000 i amb corbes de nivell, és una eina de gran utilitat per a seguir cada ruta.

J. Bordons

100 ITINERARIOS POR EL PIRINEO ARAGONÉS

Albau Boyer i Jesús Pardina. Prames, S.A. Saragossa 1995. 317 pàgs., il·l.

Amb el títol de 100 itineraris, tantes vegades utilitzat per diferents autors, Prames, amb la col·laboració del Govern d'Aragó i la Federació aragonesa, ens ofereix els més característics del Pirineu aragonès.

Precedits d'unes pàgines dedicades al medi natural, història, vida tradicional i llengües que s'hi parlen, són 100 recorreguts que van des de les senzilles excursions sense gaires dificultats a les ascensions clàssiques als pics més destacats que superen els tres mil metres. Els itineraris es divideixen per conques dels principals rius: Aragón, Gállego, Ara, Cinca, Éssera, Isàbena i Noguera Ribagorçana, i en un capítol separat s'inclouen els que recorren per les serres més exteriors.

La descripció de cada itinerari va acompanyada d'un detallat croquis de les crestes, on hi ha marcat el camí a seguir, i de belles fotografies en color. Un mapa general, a escala 1:300.000, proporciona la base cartogràfica on s'assenyalen, amb la corresponent numeració, els punts culminants de cada itinerari. En el mapa, hi figuren les vies de comunicació i el traçat dels senders de GR.

És un llibre ben presentat i que serà d'utilitat per a tots els que desitgin recórrer aquesta part de la serralada.

J. Bordons

POR EL REINO DE LOS MALLOS

Adaptació de textos: Antonio Ubieto. Prames, S.A. Saragossa 1995. 111 pàgs., il·l.

Amb textos dels alumnes de l'escola taller La Peña, la prolífica editorial Prames, que no descansa en l'afany de divulgar els més variats indrets i aspectes de la muntanya aragonesa, presenta aquest llibre de butxaca amb 15 itineraris a peu i cinc en BTT pels voltants dels Mallos de Riglos, un dels llocs mítics de la geografia aragonesa i la seva gran escola d'escaladors.

És un llibret ben presentat, que s'inicia amb unes pàgines introductòries de geologia, flora, vegetació i fauna, i acaba amb unes pàgines dedicades als pobles i els seus monuments i llocs d'interès, recordant els paratges d'obligada visita. Els mapes, basats en els del SGE a escala 1:50.000, inclosos en el llibre, assenyalen prou bé tots els itineraris.

J. Bordons

CIRCO DE PIEDRAFITA Y REFUGIO DE RESPOMUSO

Agustín Tomico. Prames, S.A. Saragossa 1995. 217 pàgs., il·l.

Aquest és el segon volum de la col·lecció «Refugios y Valles de Aragón». És un llibre que proporciona una àmplia informació sobre el refugi de Respomuso, des de l'antiga construcció al nou refugi, aportant dades i xifres de la seva construcció, dedicant també unes pàgines a temes d'interès de la zona i estenent-se en el fenomen glacial, la vegetació, la fauna, la hidrologia, història de la muntanya i ascensions, amb bibliografia sobre cada tema.

La part excursionista són 50 aproximacions, excursions i travessies d'alta muntanya per la vall del riu Aguas Limpias, Arriel i circ de Piedrafita, anant

a peu; 34 més d'esquí de muntanya i 41 vies d'escalada, en roca i gel, acompanyades de croquis de les vies, que es divideixen en massissos. També inclou el descens del barranc de Musales i del congost del riu Aguas Limpias. Tot això il·lustrat amb belles fotografies de l'autor.

A la vegada que el llibre, Prames també ha publicat per separat un excel·lent mapa de la zona a escala 1:40.000 i amb cotes de nivell cada 20 metres, on figuren els itineraris descrits en el llibre. El mapa acompanya un llibret de 23 pàgines amb informació dels serveis i refugis, que descriu 13 itineraris bàsics.

J. Bordons

EL PIRINEO CATALÁN. Del Valle de Arán al cabo de Creus

Agustín Faus. Ibercaja. Saragossa 1995.

De nou veiem Agustí Faus com a autor d'un altre llibre de muntanya. En aquest cas és una manejable guia sobre el Pirineu català, de 206 pàgines, ben il·lustrat, on s'explica la xarxa de valls i muntanyes que formen les comarques pirinenques de Catalunya.

Com és evident, en cada una d'elles fa constar unes excursions i ascensions clàssiques i fàcils, perquè Faus no pot renunciar a la seva condició muntanyenca, que conserva i practica des de fa anys des del seu acollidor Faus Hutte de Villanúa, a la vall de Canfranc, desdoblant en guia de muntanya i publicista.

En el llibre sap aplegar llegendes i història, paisatge i humanisme, i tot plegat desperta interès per recórrer de cap a cap el Pirineu català.

Des del text de presentació de cada capítol comarcal a l'ampli índex toponímic, dona bo de veure l'interès per l'ús correcte dels noms de lloc en català, en una obra escrita en castellà.

A. J. F.

EXCURSIONS PEL PIRINEU CATALÀ

Antoni Añó. Traducció: Sergi Ramis. Sua Edizioak. Bilbao 1996. 150 pàgs. il·l.

L'autor ha triat 33 rutes procurant reflectir els millors indrets de l'alta muntanya pirinenca, des del paisatge trencat de l'Alta Garrotxa fins als voltants alpins de la Vall d'Aran. El seu llibre abunda en la divulgació del nostre Pirineu, tant vegades divulgat, i sembla especialment indicat per als que vénen de fora i volen entrar en contacte amb la serralada.

Com indica el títol, s'ha redactat una guia que vol facilitar el coneixement dels indrets més característics del Pirineu a l'excursionista interessat per la muntanya i, a la vegada, sensibilitzat per l'art, la cultura i la bellesa, més que per les ascensions i escalades més agosarades. Les rutes són força completes i assequibles per a la majoria d'excursionistes, sense gaires complicacions, amb molts recorreguts en BTT, i estan pensades preferentment per a l'estiu.

Cada itinerari, a més de la descripció de la ruta, inclou una fitxa tècnica amb les dades bàsiques de l'excursió, un mapa esquemàtic del camí i una vistosa fotografia. Al final del llibre hi ha informació pràctica de les comunicacions per a arribar al lloc, refugis, càmpings, residències, bibliografia i cartografia.

J. Bordons

150 ESCALADAS CLÁSICAS EN LOS ALPES

Jordi Lluch. Ediciones Desnivel. Madrid 1996. 367 pàgs., il·l.

Aquesta guia, presentada amb el subtítol «de Niza a Viena a través del IV°» i publicada sota els auspicis de la FEDME, és una selecció de 150 escalades en roca, d'un nivell entre mitjà

i alt, pels diversos massissos alpins. Són vies que abasten un extens ventall d'estils i van des de les equipades amb desnivells de 150 a 300 metres, a rutes de 800, passant per les més clàssiques de 400.

El text és format per 150 fitxes tècniques completes, cada una de les quals inclou un resum de la dificultat, la primera ascensió, base de sortida, classe de roca, material, etc., i van acompanyades d'un croquis de la via i fotos. A més, entre cada grup de vies s'intercalen pàgines d'informació sobre cada massís en els aspectes més generals de geografia, història i altres. Un índex general de les ascensions, agrupades per regions o massissos, i un altre de les 150 vies, on s'indiquen les característiques bàsiques, faciliten de trobar-les.

J. Bordons

POR LOS CAMINOS DEL MAESTRAZGO

Alberto París Roche. Prames, S.A. Saragossa 1994. 161 pàgs., il·l.

Hem rebut aquest nou volum de la col·lecció «Por los caminos de Aragón», dedicat al que anomenen Maestrat de Terol, que limita amb el de la província de Castelló o veritable Maestrat històric.

És un llibre interessant pel coneixement que proporciona de la zona. Comença dedicant un espai a cada una de les 29 poblacions que comprèn, destacant les particularitats geogràfiques, els edificis destacats, les visites, serveis, etc. En el llibre es descriuen 15 passejades amb sortida dels nuclis urbans, 17 recorreguts per senders de GR o PR, 16 excursions en bicicleta, escalades per les zones de Castellote, el Higueral, Órganos de Montoro i les parets d'Aliaga, que s'acompanyen de gràfics de les vies; espeleologia (cova de les Graderes, Batcambras, del Recuenco, Boca Negra i sima de la Rama).

Acaba amb unes pàgines dedicades a temes generals de geografia, història, art i cultura. Cal destacar, per damunt de la resta, els tres mapes a escala 1:40.000, esplèndidament editats, on s'assenyalen amb gran nitidesa tots els accidents del terreny, cursos d'aigua, vies de comunicació, senders senyalitzats, passejos, excursions a peu i en bicicleta descrits en el llibre, mapes que, per ells mateixos, són de gran utilitat.

J. Bordons

Bibliografia recent d'interès excursionista

per Francesc Beato

GUIES ITINERÀRIES

Ruta de las peregrinaciones. G.R. 105. Oviedo-Covadonga. José Pedro Menéndez. Grupo de Montaña Rivayagüe. Sua Edizioak. Bilbao 1996. 101 pàgs., il·l.

D'Òrrius estant. Enric Seras. Col·lecció «El Montalt»/24. L'Aixernador, edicions. Argenton 1996. 88 pàgs., il·l.

La Jonquera - Aiguafreda. Sender de Gran Recorregut GR 2 - GR 2-2. Variants especials. Diversos autors. Ed. 100x100 muntanya, S.L. Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya. Barcelona 1996. 128 pàgs., il·l.

Guías de Huesca. Ribagorza. Ramón Casaosa - Miquel Ortega. Ed. Instituto de Estudios Altoaragoneses. Diputación de Huesca. Osca 1995. 197 pàgs., il·l.

Andar por las sierras de Guadalajara. José Luis Cepillo - Francisco Ruiz - Juan Madrid. Col·lecció «El Buho Viajero». Lubros Penthalon. Acción Divulgativa, S.L. Madrid 1996. 303 pàgs., il·l.

El Pirineo Catalán. Del Valle de Arán al cabo de Creus.

Agustín Faus (Guías de la naturaleza/2). Ed. Ibercaja. Saragossa 1995. 207 pàgs., il·l.

ESCALADA

Ports. Guía de escaladas. Luis Alfonso - Xavier Buxó. Ed. els autors. Barcelona 1996. 221 pàgs., il·l.

ALPINISME

Catalunya als set cims del món. Josep A. Pujante. Ed. Zendera Sariquiey. Barcelona 1996. 199 pàgs., il·l.

BICICLETA DE MUNTANYA

BTT por el Somontano de Barbastro y sierra de Guara. Javier Sampedro - Antonio Gibano. Ed. Prames, S.A. Saragossa 1995. 127 pàgs., il·l.

GEOGRAFIA

La comarca de l'Anoia. Excursions, pobles, paisatges. Gener Aymamí. Ed. Unió Excursionista de Catalunya. Barcelona 1996.

Comarques i subcomarques de Catalunya. Gironès. Volum 6-4. Ricard Serra. Col·lecció «Aprofundiment comarques catalanes», 1. Ed. l'autor. Agrupació Catalana Col·lejou de Promoció Excursionista. Mollerussa 1996. 228 pàgs., il·l.

HISTÒRIA I ARQUEOLOGIA

Demografia i societat de Tàrraga i de l'Urgell durant l'antic règim. Josep M. Planes. Ed. l'autor. Agramunt 1995. 434 pàgs., il·l.

El tresor dels canals d'Urgell. Jaume Mateu - Josep Ripoll - Josep Vallverdú. Pagès editors. Lleida 1996. 260 pàgs., il·l.

Subministrament d'aigua i tifus a Barcelona (1914-1915). Jaume de Ramon i Vidal. Col·lecció «Episodis de la història», 306/307. Rafael Dalmau, Editor. Barcelona 1996. 78 pàgs., il·l.

El año pasado (1886-1888). Obra Completa de Josep Yxart.

Volum I. Edició a cura de Rosa Cabré. Ed. Proa. Ajuntament de Tarragona. Barcelona 1995. 677 pàgs.

Viatgers a Figueres. Segles XV - XIX. Manolo Moreno. (Quaderns d'Història de Figueres, vol. I). Ed. Ajuntament de Figueres. Figueres 1995. 128 pàgs., il·l.

- Pere Carrera i Torrent (1785-1844). Darrer abat de Santes Creus i fill de Castellnou de Seana. Miquel Galitó (Estudis Castellnouencs - 10). Pagès editors. Lleida 1996. 111 pàgs., il·l.

Memòria d'un recorregut. Agustina Rico (50 anys del Centre Excursionista Puigcastellar). Ed. Centre Excursionista Puigcastellar. Santa Coloma de Gramenet 1996. 215 pàgs., il·l.

Cervelló i la Palma. Guia del patrimoni històric-artístic. Direcció: Albert Esteves. Ed. Centre d'Estudis i Divulgació del Patrimoni. Cervelló 1995. 32 pàgs., il·l.

Àlbum històric, pintoresc i monumental del Pirineu (1880). Antoni Mir - Joaquim M. de Moner - Josep Pleyan de Porta. Col·lecció «Biblioteca Pirinenca». Ed. Garsineu Edicions. Tremp 1996. 113 pàgs., il·l.

Ciutat Vella. Itineraris per una Barcelona desconeguda. Josep M. Vilarrúbia. Ed. Columna Edicions, S.A. Barcelona 1996. 84 pàgs., il·l.

Capmany. A. Egea - M. Roig (Quaderns de la Revista de Girona / 61). Ed. Diputació de Girona - Caixa de Girona. Girona 1996. 95 pàgs., il·l.

La Vall de Bianya. Josep Murlà (Quaderns de la Revista de Girona / 60). Ed. Diputació de Girona - Caixa de Girona. Girona 1996. 96 pàgs., il·l.

Els templers catalans de la rosa a la creu. Josep M. Sans i Travé. Ed. Pagès editors. Lleida 1996. 497 pàgs., il·l.

ART

La Cerdanya. Els viaranys del romànic. Sol Gasch - Ricard Lobo. Col·lecció «Polaris». Ed. Garsineu Edicions. Tremp 1996. 79 pàgs., il·l.

ETNOGRAFIA I FOLKLORE

El carboneig. L'exemple del Montseny. Cèsar Gutiérrez. Ed. Altafulla. Barcelona 1996. 190 pàgs., il·l.

Gegants de Sabadell. 150 anys d'història. Marta Ibàñez. Edicions El Mèdol. Tarragona 1996. 174 pàgs., il·l.

Fets, costums i llegendes. La Noguera, II. Joan Bellmunt. Pagès editors. Lleida 1995. 384 pàgs., il·l.

La Catalunya rànica. Llorenç Prats. Col·lecció «El Pedrís», 36. Ed. Altafulla. Barcelona 1996. 244 pàgs., il·l.

Calendes. Impressions sobre mites, festes i celebracions catalanes. Bienve Moya. Col·lecció «L'Agulla». Ed. El Mèdol. Tarragona 1996. 128 pàgs., il·l.

LITERATURA

Històries de l'Alguer entre la marina i la campanya. Andreu Bosch - M. A. Susanna. Col·lecció «Al Guió del Temps». Rafael Dalmau, Editor. Barcelona 1996. 108 pàgs.

Llengua i discriminació. Josep Murgades. Col·lecció «La mata de jonc». Ed. Curial. Barcelona 1996. 91 pàgs.

Verd madur. Josep Virós. Col·lecció «Biblioteca Pirinenca». Garsineu Edicions. Tremp 1996. 282 pàgs.

DEFENSA DE LA NATURA

Els drets del medi ambient. Antoni Amedós - Àlex Peñalver - Lluís-Xavier Toldrà. Ed. El Mèdol. Tarragona 1996 (segona edició actualitzada). 144 pàgs.

Les altes muntanyes de la Mediterrània. Protegir natura, protegir cultura (Congrés internacional). Mountain Wilderness de Catalunya. Coordinació: Miquel Rafa - Joan Cervera. Barcelona 1995. 177 pàgs., il·l.

MANUAL-DICCIONARIS

Inventari d'esglésies. Barcelonès III. (Barcelona capital II). Josep M. Gavín. Rafael Dalmau, Editor. Barcelona 1996. 254 pàgs., il·l.

EDICIÓ D'UN LLIBRE COMMEMORATIU DEL 120è ANIVERSARI DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Cent vint anys d'història col·lectiva a través de múltiples col·laboracions i il·lustracions.
Per primera vegada, els nostres socis, l'excursionisme i els lectors interessats tindran a l'abast aquells esdeveniments que han fet del Centre Excursionista de Catalunya una peça significativa de la societat civil catalana.

La Comissió per a l'edició del llibre commemoratiu dels cent vint anys d'història del Centre Excursionista de Catalunya posa en coneixement dels socis l'inici del període de subscripció a l'obra. L'edició constarà de dues versions segons es detalla més endavant: una de normal i una d'especial limitada a subscriptors específics i no vendible. La data d'aparició serà el novembre de 1996.

La Comissió per a l'edició del llibre està integrada per Agustí Jolis, coordinador general de l'obra, Agustí Bou, Josep Maria Gallach, Francesc Gurri i Josep Maria Sala, coordinadors, i Jaume Bonaventura, Joan Costa, Joan Ferrater, Hilari Sanz i Valentí Zapater, col·laboradors.

Característiques de l'edició

La versió normal constarà d'aproximadament 432 pàgines de text amb unes 300 fotografies impreses a un i quatre colors sobre paper estucat de 160 gr, relligades amb tapa dura, llong rodó i folre de *guaflex*, un producte similar a la pell i encoixinat. Per sobre cobrirà l'obra una camisa de paper estucat brillant impresa a quatre colors. El gruix aproximat del llibre serà d'uns 4 cm, l'alçada de 29,7 cm i l'amplada de 21 cm. El con-

junt es presentarà retractilat. Aquesta edició es posarà a la venda en llibreries a un preu aproximat de 5.000 ptes., però el subscriptor en pagarà solament 3.500. La versió especial constarà d'un tiratge limitat no vendible en llibreries, numerat i personalitzat amb el nom de cada subscriptor. El llibre tindrà les mateixes característiques que la versió normal però es presentarà estotjat dins d'una capsa de fusta folrada amb simil pell. Tant en un cas com en l'altre, el nom del conjunt dels subscriptors constarà en una relació a les pàgines interiors de l'obra.

Subscripcions

Fins al 31 de juliol de 1996, el Centre Excursionista de Catalunya ofereix als socis la possibilitat d'adquirir la versió normal del llibre amb un descompte substancial o bé l'opunitat única de subscriure's a l'edició especial. En el primer cas s'ofereix, a més, la possibilitat de fraccionar el pagament en dos imports. Podeu subscriure-us directament a la Consergeria del Centre, a través de qualsevol col·laborador de la Comissió o bé trametent al Centre la següent butlleta juntament amb un taló barrat o el justificant d'ingrés bancari.

Retalleu-la o feu-ne una fotocòpia

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ AL LLIBRE COMMEMORATIU DEL 120è ANIVERSARI DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Nom sencer i cognoms..... Tel.....

Adreça..... Població..... CP.....

☐ Em subscric a exemplars* de l'edició normal de l'obra amb la modalitat següent:

☐ a) Pagament d'un cop (3.500 ptes per exemplar)

☐ b) Pagament fraccionat [2.000 ptes per exemplar ara i 1.500 ptes per exemplar en el moment de la recollida del(s) llibre(s)]

☐ Em subscric a 1 exemplar** de l'edició especial de l'obra amb un pagament únic de 15.000 ptes

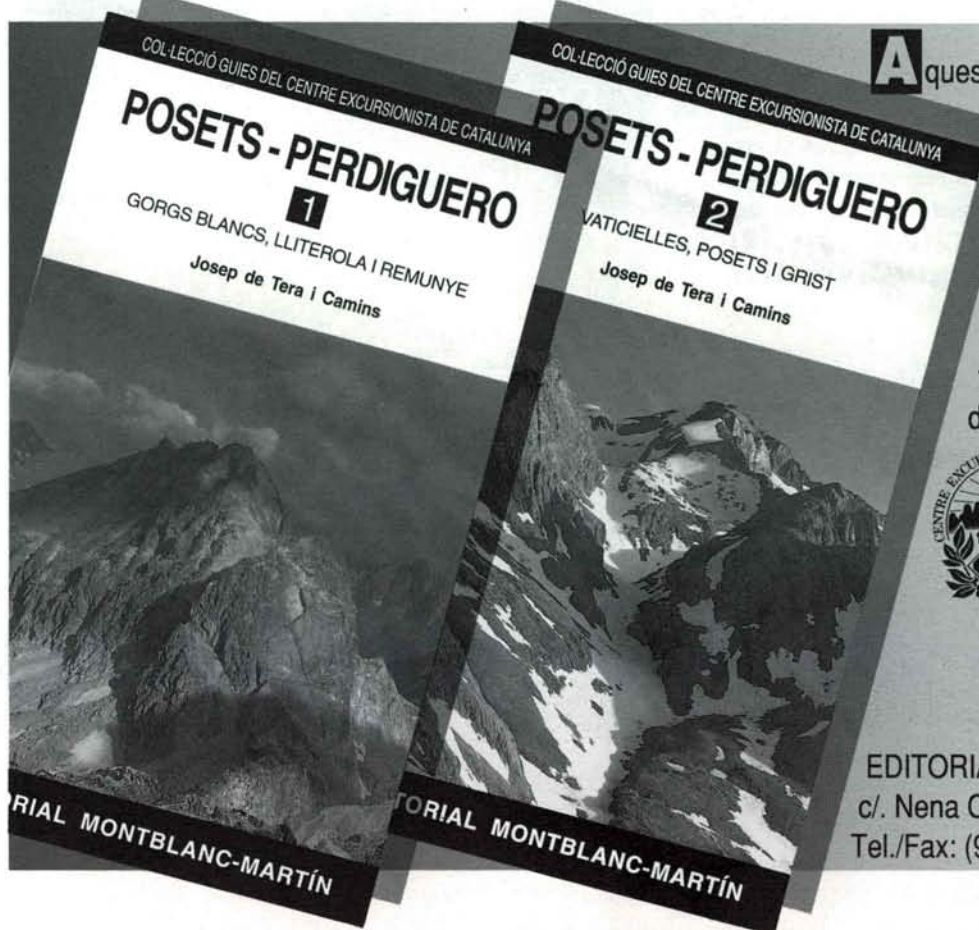
Adjunto: ☐ Comprovant d'ingrés al compte del Banc de Sabadell, núm. 0081-0057-0001085318 a nom del Centre Excursionista de Catalunya

☐ Taló nominatiu o al portador i barrat

☐ Import en metàl·lic lliurat a mà

* En la versió normal no hi ha límit en el nombre de subscripcions per persona

** Solament hi haurà un exemplar especial per subscriptor. Una persona pot abonar tantes subscripcions especials com desitgi però a nom de persones diferents. Per tant, caldran tantes butlletes com subscripcions especials es facin.

Aquesta guia en dos volums del massís de Posets i del sector fronterer de Perdiguero us ofereix un gran repertori de 240 itineraris, de diferents graus de dificultat, per a recórrer aquest massís del Pirineu, en la qual hi ha el segon cim més alt: el pic de Posets. També hi trobareu una selecció de les millors escalades.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN
c/. Nena Casas, 73-75 - 08017 Barcelona
Tel./Fax: (93) 204 43 97

Es una publicació del

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ANETO-MALADETA

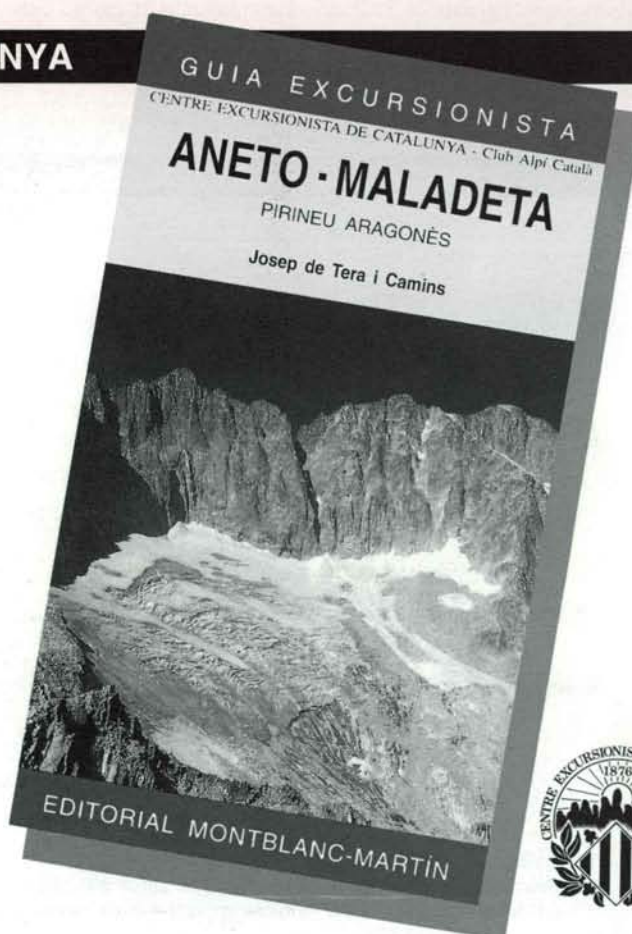
PIRINEU ARAGONÈS

Josep de Tera i Camins

- Aquesta guia del massís de la Maladeta us ofereix un gran repertori de 180 itineraris, de diferents graus de dificultat, per a recórrer aquest massís del Pirineu, en el qual hi ha el cim més alt: l'Aneto.
- També hi trobareu una selecció de les millors escalades.
- Els itineraris d'aquesta guia es divideixen en dos grans apartats: els d'aproximació a indrets o a colls clau i els d'ascensió als cims. Es tracta d'una guia que us permetrà descobrir el massís de la Maladeta des de diferents indrets, especialment des del refugi de la Renclusa, del Centre Excursionista de Catalunya, situat al peu del massís.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN

c/. Nena Casas, 73-75 - 08017 Barcelona
Tel./Fax: (93) 204 43 97

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

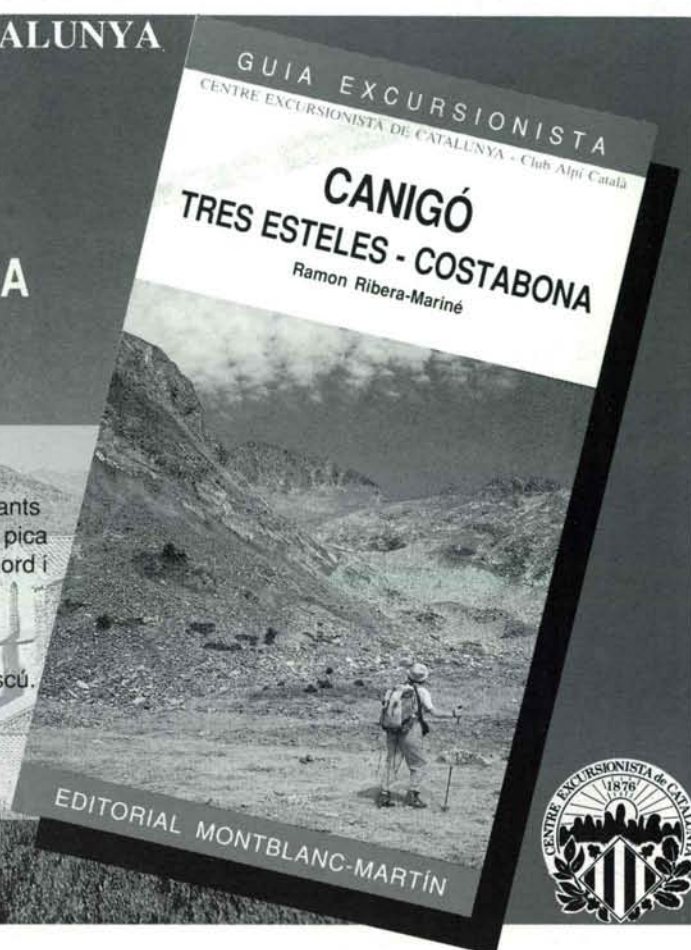
CANIGÓ TRES ESTELES - COSTABONA

Ramon Ribera-Mariné

- Aquesta guia del Canigó, Tres Esteles i Costabona, conté 28 itineraris per a recórrer l'extrem est del Pirineu oriental, amb tants al·licients muntanyencs i paisatgístics, entre els quals hi ha la pica del Canigó, una muntanya emblemàtica per als catalans del nord i del sud del Pirineu.
- A més, aquesta guia us ofereix una sèrie de 26 variants dels itineraris, de manera que podreu configurar una infinitat de recorreguts d'acord amb els gustos i les possibilitats de cadascú.
- Es tracta d'una guia que us permetrà descobrir aquestes muntanyes pirinenques tan boniques i alhora tan carregades d'història i de significació.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN

c/ Nena Casas, 73-75 · 08017 Barcelona · Tel./Fax: (93) 204 43 97

Es una publicació del

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

LA VALL DE NÚRIA

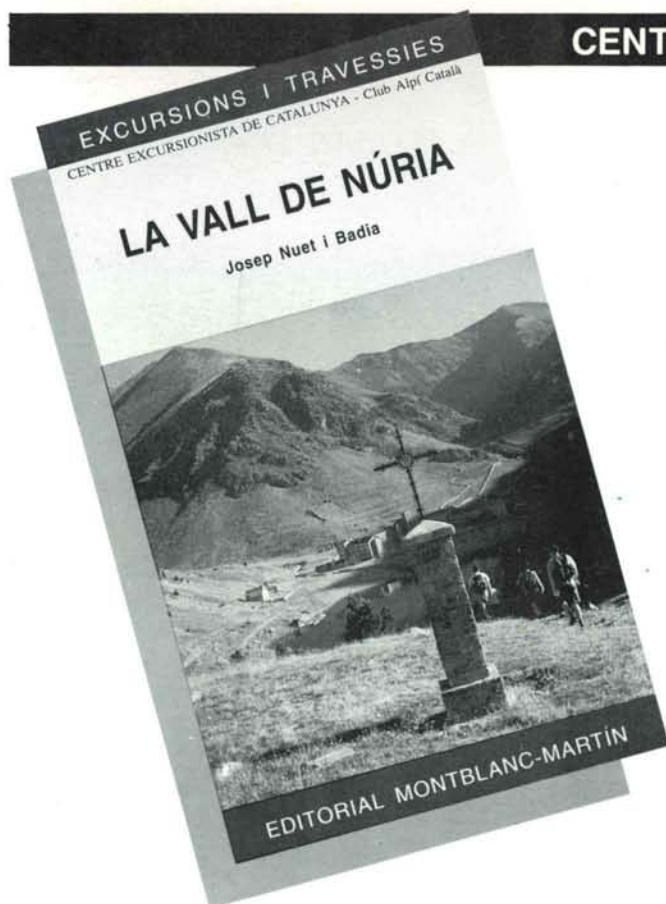
Josep Nuet i Badia

- Aquesta guia de muntanya us ofereix una descripció detallada i documentada dels camins de la vall de Núria, distribuïts en 30 itineraris.
- Hi trobareu els grans camins d'aproximació (GR, travessia del Pirineu), els camins tradicionals que han seguit els pelegrins de tots els temps per anar al santuari de la Mare de Déu i 49 excursions per a fer des de Núria.
- Tot plegat perquè pugueu recórrer aquestes valls del Pirineu oriental i gaudir dels seus paisatges i els seus camins, fent una estada a Núria o una travessia de muntanya.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN

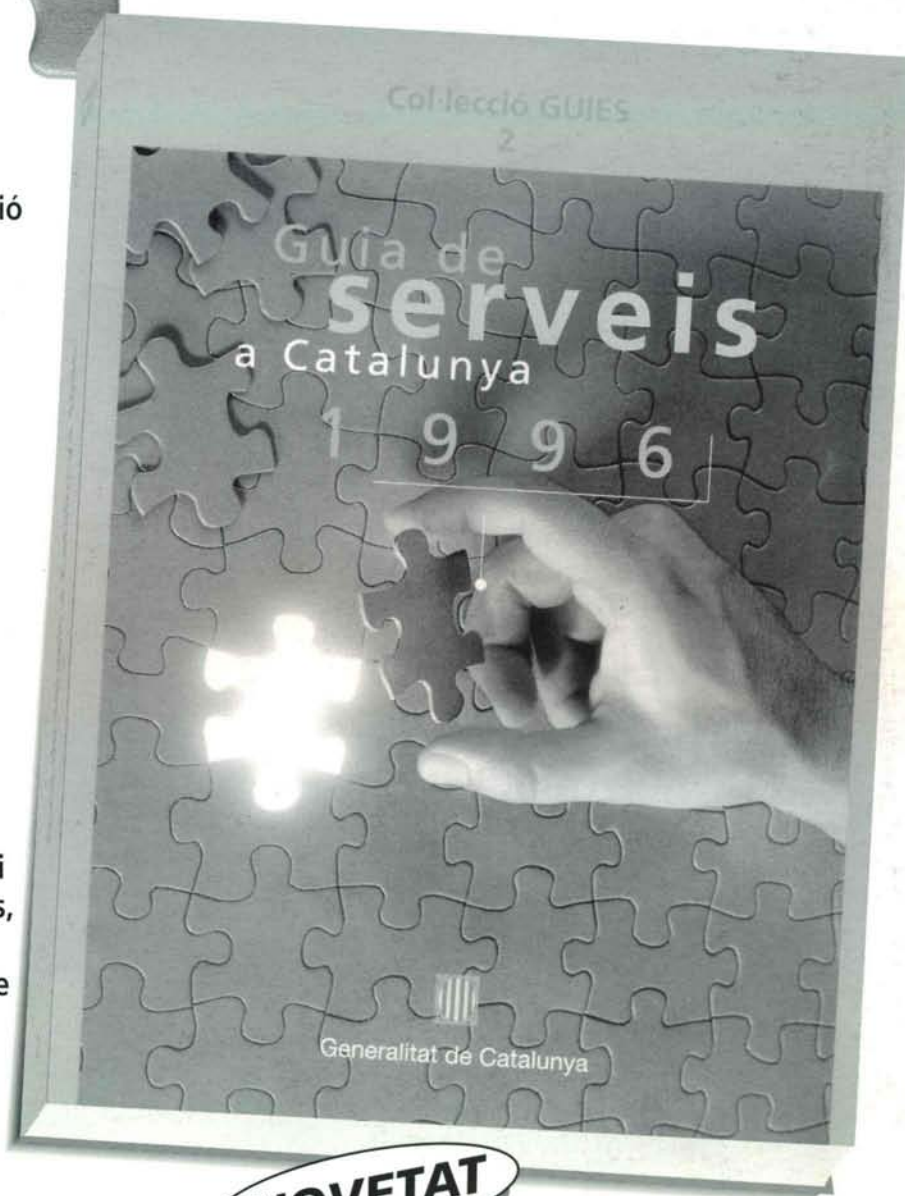
c/ Nena Casas, 73-75 · 08017 Barcelona

Tel./Fax: (93) 204 43 97

Guia de serveis a Catalunya 1996

- La Generalitat, avui
- Serveis comuns d'informació
- Serveis de la Generalitat de Catalunya
- Comarca a comarca
- Adreces i telèfons de la Generalitat de Catalunya
- Relacions dels ciutadans amb l'Administració
- Dades estadístiques
- Indicadors comarcals
- Organismes diversos
- Municipis de Catalunya
- Calendari laboral, calendari escolar, diferències horàries, indicatius telefònics, fires d'àmbit català, empreses de serveis
- Índex temàtic
- Mapa de carreteres

NOVETAT

Volum 2 de la col·lecció Guies
542 pàgines
PVP: 1750 ptes.

En venda a les llibreries

Generalitat de Catalunya